Ceyhun Atuf Kansu

BÜTÜN ESERLERİ: 6

Halk Önderi ATATÜRK

deneme

BİLGİ YAYINEVİ

CEYHUN ATUF KANSU
BÜTÜN ESERLERİ : 6 / HALK ÖNDERİ ATATÜRK

b

CEYHUN ATUF KANSU
BÜTÜN ESERLERİ 6

ISBN 975 - 494 - 634 - 5
97 06 . Y 0105 1042

Birinci Basım 1972

İkinci Basım
Ocak 1997

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46 / A
Telf 431 81 22 - 434 12 71
434 49 98 - 434 49 99
Faks 431 77 58
06420 Yenişehir - Ankara

CEYHUN ATUF KANSU

Bütün Eserleri
6

HALK ÖNDERİ ATATÜRK

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

CEYHUN ATUF KANSU'NUN KİTAPLARI

1. Güneş Salkımı
2. Bir Kasabadan Resimler
3. Halk Albümü
4. Söylevi Okurken
5. Atatürkçü Olmak
6. Halk Önderi Atatürk
7. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı
8. Cumhuriyet Ağacı /
   Ya Bağımsızlık Ya Ölüm
9. Sakarya Meydan Savaşı
   "1970 Behçet Kemal Çağlar Şiir Ödülü"

İÇİNDEKİLER

Çocukluktan Subaylığa 7
Yarının Devrimcisi 11
Anafartalar Yiğidi 19
Geldikleri Gibi Gideceklerdir 24
Ulus Baş Kaldırıyor: Ulusal Kurtuluş Savaşı 28
Ankara 42
Eskiyen Değişir 46
Devrime Giden Yol 51
Gün Dönümü: Kastamonu Söylevi 56
Gün Dönümü: Uygarlığı Giyinmek 58
Gün Dönümü: Köylü Buğday Bacım Basma 61
Gün Dönümü: Alfabe Öğretmeni 63
Demokrasi Ağacı 66
Yurttaşlar Devrimi 69
Yurtta Barış, Dünyada Barış 71
Sabah Olursa... 74
On Kasım Perşembe 83
Atatürk'ün Açtığı Yolda... 91
Mustafa Kemal Andı 101

ÇOCUKLUKTAN SUBAYLIĞA

Türkçemizde, "Kul sıkışmayınca, Hızır yetişmez" diye bir atasözü vardır. Uluslar sıkışınca da yiğitler yetişip gelir ki ulusun tarih bahçesinden, bir yeşil umut dalı gibi sürer o yiğit. Mustafa Kemal Atatürk de, Türk ulusunun ölüm kalım günlerinde, her bir güzel, kalıcı değerin kaynağı ulus kaynağından umut ve bağımsızlık testisini doldurup, çağdaş bir Hızır gibi çıktı geldi. "Dile benden ne dilersin?" diye sordu, Türk ulusuna. Yaşlı genç, kadın erkek Türk ulusu, yaralı gönlü, karalı günüyle seslendi ona: "Kurtulmak istiyoruz Mustafa Kemal Paşa!" Mustafa Kemal Paşa, ulusun önüne düştü ve Ulusal Kurtuluş Savaşının dağ yolundan Türk halkını geçirip, bağımsızlık güneşinin seher vaktinde ışıl ışıl parladığı o güzel unutulmaz kurtuluş gününe getirdi: "Kurtuldun ey Türk ulusu!" dedi. "Yolun açık, günlerin aydınlık, bayrağın bağımsızlık olsun!..

Can kardeşler! Burayı iyi dinleyin! Büyük insanları, büyük adamları büyük uluslar yaratır. Ulus babası Mustafa Kemal Atatürk diyor ki:

"Bir adam ki, büyük olmadan söz eder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki memleketi kurtarmak için ilkönce büyük olmak gerektir, der ve bunun için bir örnek seçer, onun gibi olmayınca, memleketin kurtulamayacağı kanısındadır, bu adam değildir. İki Mustafa Kemal vardır: Biri, ben, ölümlü Mustafa Kemal; öteki ulusun daima içinde ya-

şattığı Mustafa Kemaller ülküsüdür. Ben onu temsil ediyorum. Herhangi bir tehlike anında ben ortaya çıktımsa, beni bir Türk anası doğurmadı mı? Türk analar daha Mustafa Kemaller doğurmayacaklar mı? Verimlilik ulusundur, benim değildir."

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın başkomutanı ve çağdaş dünyadaki ulusal kurtuluş savaşlarının babası Mustafa Kemal Atatürk, bağımsızlık ve kurtuluş için bir tek kaynağa inanmaktadır: Ulusa! Yiğitler anası ulusa. Onu doğuran ana, aslında, Türk ulusunun özgürlük sütüyle, bağımsızlık kanıyla dolu bağrıdır. Gelin can kardeşler, evimizdeki aile fotoğraflarını izler gibi, Atatürk'ün resimlerini bir bir izleyip, hem onu, hem "adı yüce Türk ulusunu" görüp, analım. İlkönce, varalım Selânik'e gidelim ki, Selânik, Mustafa Kemal'in doğduğu yerdir ve doğduğu ev, önü çınar, pencereleri güneşe bakar bir evdir. Yıl, 1881'dir. Selânik, Makedonya dağlarının eteğinde bir deniz kenti olup, 1430 yıllarında Osmanlı Hanı Sultan Murat'ın ordusuyla alınıp, Türk Rumeli'ye katıldı. Türkler, daha, 1356'da, Rumeli'ye ayak basmışlardı. Süleyman Paşa, bir salla, alacakaranlık ve alasancak, askerleriyle Gelibolu kıyılarına inmiş, Rumeli dediğimiz Balkan dağları ve Tuna boyu topraklarına Anadolu Türkleri göçüp yurtluk tutmaya başlamıştı. Edirne, Serez, Silistre, Üsküp, Kosova, Budin ve de Selânik, Anadolu Türkmenleriyle dolup taşmaya başlamıştı ki, Mustafa Kemal Atatürk de, Anadolu'dan Rumeli'ye göçmüş çok eski Türkmen boylarından Kocacıklılar'dan gelir ve de söylenti şudur ki, Selânik doğumlu Mustafa Kemal için, daha çocukluğunda, bir uzak görüşlü töre bilgesi: "Mustafa adlı bu delikanlı bir şeyler yapacak. Dünya çok karışacak. Bizlere artık bu topraklarda yaşamak hakkı kalmadı. Bizleri İstanbul ile ötesi, yani eski topraklar, Anadolu bağrına

basacak. Oralara göçeceğiz. Gerekirse biz de oralarda döğüşeceğiz" demiştir. Bilgelik midir yoksa gelen kötü günleri görürlük müdür; denilenler de olur, 483 yıllık Türk Selânik elden gider, Balkan Savaşında... Durun hele, can kardeşler, buraya varmadan Ali Rıza ve Zübeyde oğlu Mustafa Kemal'in bu Selânik günlerine, ordaki çocukluk, yeni yetmelik yıllarına bir bakalım ki, onun yiğit suyu, halk önderi güzel huyu nerelerden gelmektedir öğrenelim. Onun doğduğu yıllar, Balkanlar'da, Türklüğün çırpındığı yıllar. Yüzyılların Rumelisinden o güzelim akıncı türküleri gitmiş, Makedonya dağlarının çetecileri gelmiş. Yahya Kemal Beyatlı'nın:

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

diye andığı o güzel çocuk şenliği nerde, kulak kabarttın mı bebe Mustafa Kemal'in doğduğu evden, Makedonya dağlarından duyulan tüfekli bombalı Rumeli bozgunu nerde? Bu çocuk şenliğini, üzünce çeviren bir başka olay daha var ki, Mustafa Kemal daha yedi yaşlarındayken, babası ölür. O yıllarda, Selânik'te ilkokula başlamıştı. Ama yazgı... O yıl, anası alır oğlunu, Langaza Çiftliği'ne, dayısının yanına götürür. O çiftlikte, küçük Mustafa, bağrına Makedonya dağlarının yelini doldura doldura, ağzında bir çocuk düdüğü koşar bayıra, Rumeli türküsü üfler; elinde bir değnek, iner yanık kıra, ekine kargalardır saldıran, kovalar onları gider. Bir küçük köylüdür orada. Ama gözlerinde ışık okunur, bu hal anasına dokunur. Onu Selânik'e yollar yeniden. Okusun da, gözlerinin ışığıyla yurdunun yazgısını dokusun diye. Hele bilelim ki kardeşler, bu Selânikli Mustafa, on bir, on iki yaşlarına değin Ali Rıza oğlu Mustafa'dır. İçi, bay-

raklar gibi dalgalanır, gönlü asker olmaya akmaktadır ki, o sıralarda Selânik'te askeri ortaokula girer kendi başına, Rumeli akıncıları girmiş, bir kez düşüne...

Okulda, bir matematik öğretmeni var ki, insan anlayıcılardan, değer tanıyıcılardan. Bu bir Rumeli çocuğudur amma... deyip, Mustafa'daki madeni bulucularda n. Mustafa da, öyle sorun çözücülerden ki, ilerde neler çözecek, ulusun kör düğümünü çözecek, matematik öğretmeni bunu ayırdettiğinden bir gün ona:

– Mustafa efendi, sana bu ad yetmez. Ben sende bir olgunluk hali, bir ergenlik hali görmekteyim ki, bir "Kemal" bulmaktayım sende. Bu yüzden, sana Mustafa Kemal demekteyim ki, artık adın Mustafa Kemal'dir... Adını ben verdim, ardını Tanrı versin deyip böyle söyler, bakalım Mustafa Kemal neyler?

Mustafa Kemal Selânik ortaokulunu bitirip, Manastır'daki asker okuluna geçer ki, gözleri bir başka ışır, yurttur düşünür, özgürlük der konuşur ve de orayı da bitirince, İstanbul'un yolu açılır ki Harp Okulu'nun yolu açılır. Matematik öğretmeni ona Kemal demekle bir doğru ad takmış ki, o da, Namık Kemal gibi, Harp Okulunda "Vatan mahzun, ben mahzun" deyip için için yanmakta, "yurdun bu hali nedir?" diye sormakta ve de Rumeli yellerinin estiği kafasını "Bu yurt nasıl kurtulur? İşler kötü gitmektedir, bu zulüme, bu kara baskıya, bu çöküntüye ne yolla çare bulunur?" diye yormaktadır. Asker kanında, yurtsever Mustafa Kemal'in gülleri açmaktadır ki, yıllar geçer, Harp Okulundan Kurmay Okuluna bu güller, özgürlük, özgürlük diye genç yüreğinden taşar. Yaşı yirmi dört... Yıl, 1905... Adını çağırırlar:

– Yüzbaşı Mustafa Kemal!.. 1881, Selânik!

Selânik, Manastır, İstanbul! Bir özgürlük kılıcı gibi

keskin ve ışıl ışıl bir yüzbaşı... Ama, bu kılıç, korkusudur kötü yönetimin, kara baskının. Ve yeniden çağırırlar adını:

– Yüzbaşı Mustafa Kemal Efendi! Şam'a sürüldünüz.

Bilenmiş kılıcıyla ve gençliğinin bahçesinde açmış özgürlük gülleriyle Şam'a gider... Savaşı başlamıştır.

YARININ DEVRİMCİSİ

Şimdi, Atatürk albümünden bir başka yaprağı açıyoruz. Şam'da Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal. Bir Abdülhamit sürgünüdür. Sultan Abdülhamit tüm yurtseverleri sürmektedir. Şam'a sürülmekle, Mustafa Kemal'in içinde yanan ateş sönmüş müdür? Ozan Namık Kemal de, daha Mustafa Kemal'in doğmadığı günlerde Magosa'ya sürülmemiş miydi? Magosa ona bir sürgün yeri gibi gelmemişti, yurt ve özgürlük sevgisini bileyen bir gökyüzü bulmuştu orada. Sanki umudunu bileyen bir bıçak. Mustafa Kemal'in Şam'a sürülmesinde, Namık Kemal gibi, Saraya ve kötü yönetime kafa tutmuş ozanları okumasının etkisi olmuştu. O günlerdeki resimlerinde Mustafa Kemal, bıyıkları elmacık kemiklerini döven, gözleri yurt sevgisi ateşiyle yanan, yüzü gergin ve sert, bakışları çok uzaklara, belalı ve umutlu günlere dalıp giden bir yiğit yurtsever olarak görünür. İstanbul Sarayı, onu bunu sürmekle kendi düzenini kurtardığını sanıp rahat, baskı üstüne baskı, düzen üstüne düzen. Avrupa devletlerinden borç ala ala devlet gemisini yürüttüğü inancındadır ama, Şam sürgünü Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal öyle düşünmemekte, koca Türk devletinin günden güne eskidiğini, battığını anlamakta; geceleri, Şam yıldızları altında Namık Kemal'den şiirler okumaktadır:

Felek her türlü esbabı cefasın toplasın gelsin,
Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten.

Diyor ki, içinden:

İnsanların yazgısını yazan felek, her türlü sıkıntı, üzgü yükünü toplayıp gelsin, yıksın başımda; ben Yüzbaşı Mustafa Kemal ulus yolunda, halk yolunda yürümekten dönmeyeceğim, kimse döndüremez beni yolumdan.

Böyle devlet mi olurmuş? Ne yana baksan baskı, bilgisizlik, bağnazlık, karanlık, batmışlık, yozlaşmışlık, çürümüşlük... İşte Şam: Gözlerimle görüyorum. Soygun, eşkıyalık, umursamazlık, görevlilerin iş yapmak için para alması. Böyle devlet olmaz. Genç kanı ateş ateş kaynıyor. İçi baş kaldırıyor, dışı yanıyor.

Sen bugünün adamı mı olmak istersin yarının adamı mı? Bugünün adamı... günün adamı: Soyguna, bozuk düzene, umursamazlığa, neme gerekirciliğe katılmak. Şam gecelerinin tadını çıkarmak. Hayır! O, bir yurtseverdir. Yarının adamı olacaktır. Bugünün adamı olmak demek devletin batmasına ortaklık etmek, yarının adamı olmak demek devleti kurtarmak demektir. Sürgün Mustafa Kemal'in Şam güneşinde pişen inancı şudur: Devleti kurtarmalıdır!..

O sıralarda, Mustafa Kemal'in doğup büyüdüğü, ilk askerlik öğrenimini yaptığı, yurt ve özgürlük sevgisinin ilk yeşerdiği topraklarda, Rumeli topraklarında başka yurtseverler gizli gizli toplanıyorlar, gizli gizli çalışıyorlar, yurdu kara baskıdan, devleti batmaktan kurtarmanın yollarını arıyorlar, konuşuyorlar, tartışıyorlardı. Bu Rumeli yurtseverlerine "Genç Türkler" adı veriliyordu. Genç Türkler'in kurdukları gizli bir dernek vardı ki, adı "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti" idi. Bu derneğin amacı, Türk tarihine

kara baskının kara gölgesi gibi giren İkinci Abdülhamit yönetimini sona erdirmek, 1876 Anayasasıyla kurulan Meclisi yeniden açmak, padişahın ortadan kaldırdığı, çiğnediği anayasayı yeniden yürürlüğe sokarak, ulusun özgürlük penceresini yeniden açmaktı. Tarihimizin özgürlüğe, ileriye doğru akan her ırmağı başında Mustafa Kemal Atatürk'ü göreceğiz. İşte, 1907'de, Mustafa Kemal yeniden doğduğu topraklarda; Rumeli'dedir. Rumeli kaynaşıyordu. Aydınlar ve subaylar arasında devrimci düşünceler bir gül gibi alınıp veriliyordu. Manastır, Selânik, Rumeli kentleri, devrimci yeller, Selânik denizine bakan düş dolu genç asker gözleri. Batmakta olan bir düzenin yerine, yepyeni, taze, sağlam bir ulus düzeni kurmak. Genç devrimci subay Mustafa Kemal'in kafası bu düşle doludur. Bir Selânik gecesi. Arkadaşları ile konuşurken, biri sorar ona:

– Mustafa Kemal bu durumda sen ne yaparsın?

– Ne mi yaparım? İlkönce padişahlığı yıkarım.

Bu devrimci düşünceler, İttihat ve Terakki örgütünün çevresinde gelişmiş ve sonunda, Rumeli dağlarından inen devrimci subaylar, 23 Temmuz 1908'de "Özgürlük düzeni"ni yeniden kurmuşlardır. Rafa kaldırılan anayasa yeniden yürürlüğe konmuştur. Bu olaya tarihimizde "İkinci Meşrutiyet" denilir ki, Abdülhamit yönetiminin kara baskısına son vermiş, karanlık perdesini yırtmıştır. "İttihat ve terakki", "birlik ve ilerleme" demektir. Dış güçler hem birliğimizi, hem ilerlememizi istemiyorlardı. Birlik olursak, ilerlersek sonra bizi nasıl sömürürler, açık pazar haline gelen Osmanlı topraklarından ucuza hammadde kapatıp, kendi yaptıkları işlenmiş malları pahalıya bize nasıl satabilirlerdi?

Devrimin karşısına, yabancı güçlerden destek alan gericilik dikildi. 31 Mart 1909'da, İstanbul'da Meşrutiyet

devrimini boğmaya yönelmiş bir gericilik olayı patladı. Sokaklardan devrimci kanı aktı. Ama, devrim gericiliğin karşısına dikildi. Devrim ordusu, Selânik'te toplandı. Adına "Hareket Ordusu" denilen bu ordu, İstanbul'a yürüyüşe geçti. Bu ordunun kurmay başkanı, bir devrimci yüzbaşı idi ki, adı Mustafa Kemal'di. İstanbul'a varan "Hareket Ordusu" gericiliği ezdi, geçti. İstanbul karanlıktan, aydınlığa çıktı. Abdülhamit tahttan indirildi.

O'nun, bir Selânik gecesinde arkadaşlarına söylediği sözleri anmıştık. Ona kalsa "Padişahlığı tahtıyla, kurumlarıyla yıkıp atardı. Ama, Mustafa Kemal Atatürk, gerçekçi bir askerdi, gerçeklere bağlı bir devrimci idi. Neyin ne zaman yapılabileceğini, neyin vaktinin gelip gelmediğini bir kurmay gibi ölçerek biçerek kararlaştırırdı. Padişahlığa karşı beslediği devrimci düşünceyi, padişahlığı yok etmek, ortadan kaldırmak, yerine ulusal bir devlet, halka dayalı bir yönetim kurmak düşüncesini, yıllar yılı içinde bir "milli sır" gibi saklamayı bildi. Vakit gelince de, her devrimcinin en büyük özelliklerinden biri olan "vakt eriştiğini bilme" gücüyle, ne erken, ne geç, tam sırasında, 1908 devriminin yapamadığını, Ulusal Kurtuluş Savaşından sonra, 1922'de yaptı, padişahlığı tarihe gömdü.

Şam'dan Selânik'e, Selânik'ten İstanbul'a ve sıra sıra, savaşlarda ve eylemlerde, Yüzbaşı Mustafa Kemal bir devrimin birike birike gerçekleşeceğini öğrenmişti. *Söylev*'inde şöyle söylüyor: "Ben ulusun vicdanında ve geleceğinde duyduğum, sezdiğim büyük gelişme eğilimini bir "milli sır" gibi vicdanımda taşıyarak, sırasıyla, bölüm bölüm, bütün toplumumuza uygulamak zorunda idim.

Atatürk albümünde bir resim, o günlerin genç, devrimci yüzbaşısını Edirne'den İstanbul'a giden Hareket Ordusu treninin yolu üzerinde göstermektedir. Tren bir istas-

yonda durmuştur. Mustafa Kemal, çizmeleri, kılıcı ve asker çantasıyla demiryolunda gezinmektedir. Nereye gidiyor? İstanbul'a gidiyor. Yüreğinde ve kafasında "milli sırrını" saklayarak. O, bu "milli sır"ı, savaşlarda piştikten, türlü olan biteni aştıktan, Anadolu halkını çöllerde, bellerde tanıdıktan sonra Türk ulusuna açacaktır. Daha onun günü gelmemiştir. Görevi şimdi, "Hareket Ordusu" trenine binmek ve ilerleme tarihimizin bir aşaması olan Meşrutiyet devrimini kurtarmaktır. Meşrutiyet, aslında padişahlığı koruyan, saklayan bir düzendir. Bir anayasa olacak, bir meclis kurulacak ama devletin başından padişah gitmeyecektir. Bu, işleri çözer miydi? Bir padişah gitsin, bir padişah gelsin. Yurt işlerine ulusun kendisi sahip çıkmadıkça, hiçbir şey düzelmeyecekti. Düzelmedi de... Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına göz dikmiş devletlerden İtalya, yüzyıllar boyu Türk kalmış Trablusgarp'a saldırdı. Mustafa Kemal devrimci ve asker. Asker ve yurtsever. İtalyan sömürgenlerinin, Osmanlı sınırlarından koparmak istedikleri Trablusgarp'ı kurtarmak için bu kez savaşmaya, gönüllü olarak oraya koştu, Derne'ye gitti. Orada düzenli bir Osmanlı ordusu yoktu. Yurtsever subaylarla, yerli halk işbirliği yaparak, derme çatma silahlarla İtalyanlara karşı savaşıyordu. Bu çeşit savaşlara, savaş sözlüğünde "küçük savaş" adı veriliyor. Kuvayı Milliye gibi bir şey. Daha, Harp Okulu sıralarında Mustafa Kemal bu savaş türünün adını duymuştur. "Savaş yönetimi" öğretmeni Trabzonlu Nuri Bey, bir gün sınıfa girip:

– Efendiler, savaş, savaşma artık bunları iyice biliyorsunuz. Ama küçük savaş nedir biliyor musunuz? diye soruyor.

Mustafa Kemal gözleri çakmak çakmak öğretmenini dinliyor

– İşte en zor savaş budur... Halk güçlerine dayanan küçük savaş kolay bir askeri hareket değildir. Silahlanmış halkın başlattığı bu tür savaşı bastırmak da onu yapmak kadar güç bir harekettir.

Bu sözleri can kulağıyla dinleyen Mustafa Kemal, halkın ulusal direnç duygusuyla başlattığı "küçük savaş" üzerine, öğretmeninden bilgiler alıyor.

Sömürgecilere, Trablusgarp topraklarını vermemek için, çöllerde, Tobruk ve Derne'de açtığı savaş, öğretmeninden aldığı bilgilerin bir uygulamasıdır. 1911 yılı... Bir avuç gönüllü subayla, şalvar giysi çöl halkının birleşmesinden doğan bir direnme savaşıdır Trablusgarp Savaşı.

Silah yokluğu, mermi yokluğu, ilaç yokluğu. O günlerden kalma bir resim, Trablusgarp'ta halkla birlik savaş veren Mustafa Kemal'i bir avuç yurtsever arkadaşıyla ve çölden derlenmiş halktan savaşçılar arasında göstermektedir. Başında yassı bir kalpak, sırtında kara kaba giysi, bacağında dolaklar ve ayaklarında, çölde aşınmış ayakkabılar, uzamış sakalları ve üst dudağını örten bıyıklarıyla denize... denize, İtalyanların kıyılarına ayak basamadıkları, eski Türk Akdeniz'e bakmaktadır:

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!
Adalardan mı? Tunus'tan mı? Cezayir'den mi?
Hür ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi
Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor
O mübarek gemiler hangi seferden geliyor?

Yahya Kemal Beyatlı'nın düşlediği o güzel günler, o güneş direkli donanmalar, yeni doğmuş ayın selamlandığı o özgürlük geceleriyle o kutsal gemilerin İstanbul'a güneş

taşıdıkları seferler, artık uzak geçmişte kalmıştır. Batan bir gemi değil, bir devlettir. Tarblusgarp'ta verilen halk savaşının yiğitliği birdenbire kara bir haberle sarsılıyor. Balkan devletleri birleşip Osmanlı topraklarına saldırıyorlar. Güçle, donanmalarla, silahlarla alamadıklarını, İtalyanlar bu sefer, Balkan Savaşının çıkmasıyla, anlaşma ile alıyorlar. Trablusgarp, halk savaşının dumanları içinde bir yanık gül gibi İtalyanlara bırakılıyor ve Mustafa Kemal, içi üzünçlerle dolu, anayurdu kurtarmak için İstanbul'un yolunu tutuyor. Yolda, İstanbul'un elden gitti gidecek, düştü düşecek haberini alıyor. Balkan Savaşına katılıyor. Artık Binbaşı Mustafa Kemal'dir. Yüzünde halk savaşının yanık çizgileri, yüreğinde İstanbul'un ince ezgileri vardır. Balkan Savaşı yenilgiyle bitmiştir. Neden böyle bitmiştir? Bu sorular dolanır kafasında... Batı, Çatalca kapılarına gelmiştir. Bir kurmay subay olarak kendi kendine sorar: Nedir, Batı? Yıl, 1913... Bir devrimci kuruluş olan İttihat ve Terakki bir baskınla Babıâli'ye girmiş ve imparatorluğun yönetimini almıştır. Ama yurt kurtulacak, ulus özgürlüğe, mutluluğa kavuşacak mıdır? Mustafa Kemal bu baskın olayının içinde değildir. Onun düşünceleri başka yönde gelişmekte, yurdun içine düştüğü karanlıkları o, başka bir yönetimle ışığa çevirmek istemektedir. Gözlerini Batıya çevirmiştir. Evet... bir yerde Batı, Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamak isteyen, bölüşmek isteyen, yurdumuzu açık pazar haline getirmek isteyen sömürgeci Batıdır. Evet... bir yerde, buhar makinası çıkmış, denge bozulmuştur. Bursa ipekçilerinin işlikleri, Batının dokuma fabrikaları karşısında çökmeye yüz tutmuşlardır. Evet... Batı endüstri devrimidir, işlenmiş mal satıcısı, ham ürün alıcısıdır. Bankalar para üstüne para yığmakta, bu paraları verip, Osmanlı devletini borçlandırmaktadırlar. Belimiz bükük, boynumuz eğiktir

Batı karşısında. Ne var ki, Batıda başka şeyler de oluşmaktadır. Başka bir şeyler de oluşmuştur. Genç Mustafa Kemal'in kafasını bunlar uğraştırmaktadır. İttihat ve Terakki bu sefer, yurdun kapılarını Alman parasına, Alman mallarına, Alman subaylarına açmıştır Bu işlerin içinde de yoktur Mustafa Kemal. 1913'te Sofya'da ataşemiliterdir. Yalnız ve acılıdır. Yalnızdır... kendi düşünceleriyle yalnız. Acılı... olan bitenden, gelecek günlerin kaygılarından acılı... İşte, bu yıllar da kendi kendine sorar ve araştırır. Nasıl kurtulabiliriz? İkinci Meşrutiyet devrimi de kurtaramamıştır yurdu ve ulusu. Neden? Halktan kopmuştur. Yönetim ve devrim, halka inememiştir.

Atatürk albümünün bu yapraklarını açarsak, Sofya'da gündelik hayatını yaşayan genç Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal'in yüzünü göreceğiz. Bu yüzün çizgilerinde, derinden derine iki acı işlenmiştir: Batıya yenilmişlik acısı, bağımlılık acısı. Yavaş yavaş düşünceleri, kendi devriminin ilkeleri gözlerinde seher yıldızı gibi ışıldamaktadır: Hayır! Türk ulusu yenilmeyecektir, Batının bir açık pazarı olmayacaktır, bir sömürgesi olmayacaktır. Öyle ise? Batı uygarlığını iyi anlamalıyız. Batıya yenilmenin, yüzyıllardır süren çöküş ve gerileyişin tek nedeni, Batıya, Batı gücüyle karşı çıkamayışımızdır. Birinci ilke, her şeyimizle Batılılaşmalıyız. Batının silahlarını kuşanıp, Batı sömürgeciliğine, Batı üstünlüğüne karşı çıkmalıyız, savaşmalıyız. İkinci ilke: Batının sömürücü tüm ağlarını yurdumuzdan söküp çıkarmalıyız; Batının topraklarımıza, kaynaklarımıza, insanlarımıza uzanan ellerini kesip koparmalıyız. Demek ki, tam bağımsız olmalıyız. Çağdaş uygarlığa katılma ve tam bağımsızlık!.. Genç Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal'in kafasında kurtuluş ışıkları sönüp çakmaktadır, sönüp çakmaktadır. Ve, Osmanlı İmparatorluğu'nun batış saati çalar: Bi-

rinci Dünya Savaşının kanlı saat kulesinden duyar bunu Mustafa Kemal. Osmanlı İmparatorluğu Almanların yanında, onların döşediği demiryollarıyla, onların borç verdiği altınlarla, onların elçileriyle, uzmanlarıyla ve ordumuzu yöneten subaylarıyla, evet vatanın en gizli köşelerine girmiş Almanların yanında, bir emperyalizmin ustaca gizlediği çıkarları uğruna, Birinci Dünya Savaşına girer. Mustafa Kemal, ossaat her şeyi unutup ne olursa olsun, bir askerdir o, savaşmak, vuruşmak ister.

ANAFARTALAR YİĞİDİ

Birinci Dünya Savaşı 1914 yazında başladı. Bu savaş, aslında, dünyanın az gelişmiş ülkelerini sömürmek isteyen iki devletin, İngiltere ve Almanya'nın çıkar çatışmasından doğdu. Bir dev, bir devi yemeliydi. Endüstri devrimi hem İngiltere'yi, hem Almanya'yı zenginleştirmişti, fabrikalar için hammadde, yapılmış işlenmiş mallar için de pazarlar gerekliydi. Hammaddeler sömürgelerden geliyor, işlenmiş mallar sömürgelere ya da yarı sömürgelere satılıyordu. Endüstri devrimini yapamamış, fabrikalar kuramamış, elektrik ve buhar çağına girememiş bir ülke, pamuk ekiyor, pamuk çıkarıyor, endüstrisi gelişmiş ülkeler ise bu pamuğu dokuyup pamuklu kumaş yapıyorlardı. Gelişmiş ülkeler için pamuk ekip, pamuk üretecek topraklar, sonra da pamuklu dokumayı satacak pazarlar gerekliydi. Sömürgecilik, hammadde kaynağı bir toprağı elde tutmanın, işlenmiş malı da oralara satmanın adı idi.

Sömürge ise, endüstrisi gelişmiş ülkeler için hammadde üreten, o hammaddeyi işleyemediği için yoksul kalan, ama giyinmek, doyunmak için de sömürgeci devletten iş-

lenmiş mal alan, o ülkelere el açan geri yapılı ülkenin adı idi. Birinci Dünya Savaşında dünya, sömürgeciliğin Asya'da, Afrika'da en belirli hale geldiği bir çağı yaşıyordu. Almanlar Asya'yı, Afrika'yı sömürmek istiyorlar; İngilizler de sömürmek istiyorlardı. Bu iki yarışmacı devletin yanında, sömürgecilikten yana, sömürgecilikten pay alan başka devletler de vardı. Savaşın kav ateşi, ilkönce İngiliz ve Alman sömürgeciliğinin sürtüşmesiyle tutuştu. Derken, İngiltere, Fransa, Rusya bir yanda· Almanya, Avusturya, Macaristan bir yanda savaş gide gide dünyayı kapladı, savaşa İtalya, Yunanistan, Bulgaristan, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri de katıldılar Bakarsak, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu savaşta bir çıkarı yoktu. Osmanlı İmparatorluğu sömürgecilik yarışına giremezdi, kendisi yavaş yavaş bir yarı sömürge haline gelmişti. Almanların yanında yer alan Osmanlı İmparatorluğu bu savaşa, 1914 güz aylarında girdi. Böylece devlerin kapışmasında, yarı bağımlı bir ekonomiyle, yolsuz, fabrikasız, borçlar harçlar içinde savaşa katıldı. Birçok tarihsel belge, o zamanlar yarbay olan Mustafa Kemal'in bu savaşa girmemize karşı olduğunu gösteriyor. Ama bir askerin görevi, ülkesi savaşa girmişse savaşmak, çarpışmaktır. Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşında yurdu için, şanlı ve yiğit askerleriyle birlikte çarpıştı. Mustafa Kemal'in askerlik sanatındaki gücünü, ustalığını ortaya çıkaran, ondaki komutanlık yeteneğini bileyen Birinci Dünya Savaşı olmuştur. Hele Çanakkale savunmasındaki yiğitliği ve ustalığı onun adını ulusa mal etmiş, Mustafa Kemal adı kulaktan kulağa erişir, dilden dile dolaşır olmuştur. Emperyalizmin ordularını Çanakkale kıyılarında, Anafartalar'da, Arıburnu'nda mıhlayan ve de İstanbul'un kapısını sımsıkı tutan On Dokuzuncu Tümen Komutanı Mustafa Kemal'dir.

Çanakkale albümü Mustafa Kemal Atatürk'ü, başında kabalak, bacaklarında çizme, her an askerleri arasında, siperlerde bir savaşçı asker olarak gösteriyor.

12 Nisan 1915... Conkbayırı Savaşı. Bu savaşın destanını şimdi onun dilinden dinleyelim:

"Anlıyor musunuz ki orada, denizde bulunan gemilerden ve zırhlılardan başka bir şey görmedim. Düşmanın karaya çıkmış piyadesinin henüz oradan uzak olduğunu anladım. Asker o çetin toprak parçasını durmaksızın yürümek yüzünden yorulmuş ve yürüyüş kolu pek çok derinleşmişti. Alay ve batarya komutanına askerin tümünü toplayıp küçük bir mola vermelerini söyledim. Denizden gizlenerek on dakika kadar dinlenecekler, sonra bizi izleyeceklerdi. Ben de, arada bir Aptal geçidi vardır, o Aptal geçidinden Conkbayırı'na gidecektim. Yanımda yaverim, emir subayım ve baş doktorum ile oralarda yeniden bulduğumuz tümen dağ topu taburu komutanı olduğu halde, önce atlı olarak yürümeye çalıştık, ama toprak uygun değildi. Hayvanları bıraktık, yaya olarak Conkbayırı'na vardık. Şimdi burada karşılaştığımız sahne en ilgi çekici sahnedir. Ve olayın en önemli ânı bence budur. Bu sırada, Conkbayırı'nın güneyindeki 261 rakımlı tepeden kıyının gözlenmesine ve alınmasına görevli olarak oralarda bulunan bir bölük askerin Conkbayırı'na doğru koşmakta, kaçmakta olduğunu gördüm. Bu askerin önüne çıkarak:

– Niçin kaçıyorsunuz? dedim.

– Efendim, düşman! dediler.

– Nerede?

– İşte! diye 261 rakımlı tepeyi gösterdiler.

Gerçekten, düşmanın bir avcı kolu 261 rakımlı tepeye yaklaşmış ve elini kolunu sallayarak ileriye doğru yürüyordu.

Şimdi durumu düşünün: Ben kuvvetlerimi bırakmışım, asker on dakika dinlensin diye... Düşman da bu tepeye gelmiş. Demek ki, düşman bana benim askerlerimden daha yakın! Ve düşman, benim bulunduğum yere gelse kuvvetlerim pek kötü bir duruma düşecek. O zaman, artık bunu bilmiyorum, bir mantıkla mı oldu, yoksa bir içgüdüyle midir, bilmiyorum, kaçan askere:

– Düşmandan kaçılmaz, dedim.

– Cephanemiz kalmadı, dediler.

– Cephaneniz yoksa, süngünüz var, dedim.

Ve bağırarak bunlara süngü taktırdım. Yere yatırdım. Aynı zamanda, Conkbayırı'na doğru ilerlemekte olan piyade alayı ile dağ bataryasının yetişebilen erlerinin "marş, marşla" benim bulunduğum yere gelmeleri için yanımdaki emir subayını geriye salıp, yolladım. Bu erler süngü takıp yere yatınca, düşman erleri de yere yattı. Kazandığımız an bu andır."

Askerleriyle, erleriyle yan yana, soluk soluğa geçen bu anlar, siperlerde, savaşın ta orta yerinde, ateşin ölüm çizgisinde geçen bu anlar Kemalyeri'nde, Arıburnu'nda, Anafartalar'da geçen bu anlar, bu anların doğurduğu direnmeler, kanlı çarpışmalar, Çanakkale Savaşının sonucunu belirlediler: Emperyalizm donanmasıyla denizlerimizden, askerleriyle topraklarımızdan çekip gitti. Böylece, Mustafa Kemal adı, şehitleri ve gazileriyle birlikte Çanakkale destanına "Anafartalar yiğidi Mustafa Kemal" olarak girdi.

Bu Çanakkale Savaşının destanını, İstiklâl Marşımızın ozanı Mehmet Akif Ersoy şöyle anlatıyor:

Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi.
–Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya–
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.

Mustafa Kemal, Marmara'ya, oradan İstanbul'a geçmek için yol arayan ordulara, donanmalara işte o ufacık kara parçasında, taşlı topraklı Anafartalar tepelerinde, Mehmet Akif'in: "Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!" dediği, askerleriyle: "Dur!.. dedi. Yiğitliği bilendi, adı dillendi. Ve bu yiğitliği albaylıkla yıldızlandı, Albay Mustafa Kemal oldu. Çanakkale Savaşlarından sonra Mustafa Kemal, yurdun dört bir yerinde savaştı, çarpıştı. Bitlis'i ve Muş'u kurtardı. Yıldızı yüceliyor, askerlik sanatındaki ustalığı cephelerden cephelere gittikçe yamanlaşıyordu. Doğu Anadolu'da, Güney Anadolu'da savaşıyordu. Bu savaşlarda ordunun özü olan Türk askerinin, halk askeri Mehmetçik'in özelliklerini yakından tanımış, Anadolu'yu köylüsüyle, kadınıyla, yiğitliği yoksulluğuyla, varlığı yokluğuyla gönlünün haritasına çizmişti. Mustafa Kemal'in Birinci Dünya Savaşındaki yaşantısı, cepheden cepheye tam bir askerin, tam bir komutanın yaşantısıdır. Anafartalar yiğidi yaklaşan sonun acısını yüreğinde duyuyor, 1917'de, Almanya'ya kısa bir yolculuk yaptığı sırada savaş alanlarını geziyor ve Almanların savaşı yitireceklerini keskin bir uzak görüşlülükle daha o zaman söylüyordu. Bu ne demekti? Osmanlı İmparatorluğu da Almanya ile birlikte savaştan yenik çıkacak demekti. Ama o, gene durmuyor, Filistin'de 7 Ordu Komutanlığını üzerine alıyor ve yenilmek bilmez bir savaşkanlıkla düşman saldırılarını güney sınırlarımızda durduruyordu. Bu savaşta son görevi Yıldırım Orduları Komutanlığıydı. Ne var ki, o, güney sınırlarımızda savaşadursun, Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de yenilgiyi kabulleniyor, silahlarını bırakıyordu. Ama Mustafa Kemal, silahını bırakmayacaktı.

GELDİKLERİ GİBİ GİDECEKLERDİR

Evet... 30 Ekim 1918'de, Osmanlı İmparatorluğu silahlarını bırakıyordu. Mondros limanında bir gemide, İngiliz filosu başkomutanı, silah bırakan Osmanlı devleti delegesine "Silah bırakışmasının koşullarını" bildiriyordu: Boğazlar açılacaktı. Hani Anafartalar yiğidi Mustafa Kemal'in savunduğu boğazlar. Ordumuz dağıtılacaktı. Savaş gemilerimiz demir atacaktı. Silahlarımız, cephanelerimiz, toplarımız toplanacaktı. Toros tünelleri düşmanlarca tutulacaktı. En acı koşul şu idi: Uzlaşmış devletler dediğimiz savaşı kazanmış devletler güvenliklerini tehlikede gördüler mi, yurdumuzun her bir parçasını el altına alacak, oralara askerlerini sokacaklar, açıkça yurdumuzun her bir yerine girebileceklerdi. Bu silah bırakışma koşullarına ilk başkaldıran, Yıldırım Orduları Komutanı Mustafa Kemal Paşa oldu. O sırada, Adana'da, Toroslar'ın eteklerindeydi. Düşmanlar ise Toros tünellerini istiyorlardı.

Mustafa Kemal, İstanbul'da Ahmet İzzet Paşa'ya telgrafla sorar: "Toros tünellerini ele geçirecek güçlerin sayısı İngiliz komutanlığınca bildirilir, diyorsunuz. Bu askerler, gerekirse, tüm Anadolu'yu egemenliğine geçirecek sayıya varacak olursa, göz yumacak mıyız?"

Bu silah bırakışmasının onursuzluğunu ve acısını ta yüreğinde duymuştur. Bir devlet yenilmiş, ama o yenilmemişti, yenilgiyi kabul etmiyordu. O sıralarda büyük sayıda silah ve cephaneyi Orta Anadolu'ya taşıyarak İngilizlerin elinden kaçırdı ve Yıldırım Orduları Komutanlığının kaldırılması üzerine yüreğinde onursuz bir silah bırakma anlaşmasının yarattığı kutsal hınç ateşini yaka yaka, Pozantı'dan Ulukışla'ya, Ulukışla'dan Ereğli'ye, Ereğli'den Konya'ya, Anadolu bozkırına gelecek günlerin direnç toprakla-

rı gibi baka baka İstanbul'a döndü. Silahını bırakan İstanbul en acılı, en onursuz günlerini yaşamaya başlamıştı. Bir rastlantı belki, Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a vardığı 13 Kasım 1918 günü uzlaşmış devletlerin donanması da, İngiliz, Fransız, İtalyan gemileriyle İstanbul denizine girmişti. Haydarpaşa'da trenden inen Mustafa Kemal İstanbul denizini kaplayan bu gemileri görünce, yanındaki arkadaşlarına şu inanç dolu sözleri söyledi:

– Geldikleri gibi gideceklerdir!

İstanbul'daki günleri bu inancını gerçekleştirecek çabalarla geçiyor, ama her çabası bir umutsuzluk kapısı gibi yüzüne kapanıyor, herkesi başı eğik, boynu bükük, olanlara bitenlere kendisini bırakmış, sessiz ve çaresiz buluyordu. Kimseden bir direniş sesi gelmiyor, bir başkaldırı çığlığı yükselmiyordu. İstanbul, yabancı gemilerin gözleri altında, yabancı askerlerin çizmeleri, marşları, haykırışları ile çiğneniyor; bu onursuz günleri başa gelmiş bir yazgı gibi gören imparatorluğun başkenti uyuşmuş, bozulmuş, yıkılmış gündelik yaşantısını yaşıyordu. Anadolu'dan gelen haberler daha acıydı: Çukurova'ya Fransızlar giriyordu. Toros tünellerinin başındaki Pozantı, Fransız askerlerine geçiyordu. Güzelim Anadolu halısı her gün yabancı askerlerin horgörücü çizmeleriyle çiğneniyordu. Ayıntap. Oraya İngilizler giriyordu. Konya istasyonu? İngilizler Toros tünellerini aşmışlar, Konya istasyonunu almışlardı. Demiryolları onların elindeydi. Aydın demiryollarını da İngiliz askerleri tutuyordu. Ya Maraş? Bir gün oradan da haber geldi, acı haber: İngilizler Maraş'a girmişlerdi. Bir gün Urfa'dan bir yaralı boz kuş geldi, haber getirdi: Oraya da İngilizler girmişlerdi. Antalya? Bir ağıt bulutu getirdi haberi: Oraya da İtalyanlar girmişlerdi.

Güney sınırları, Akdeniz kıyıları, Orta Anadolu boz-

kırları, İstanbul, Karadeniz yalıları... bir bir elden gidiyordu. Bu bir silah bırakışması değildi, düpedüz yurdun parçalanması, elden gitmesiydi. Türk yurdu yok oluyordu.

Mustafa Kemal Paşa 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldi demiştik. Kasım, aralık, ocak, şubat, mart, nisan, eder altı ay... Bu altı ay, Mustafa Kemal'in geceleri gündüzleri; uykuları, düşleri; konuşmaları, susuşları bir tek soruyla doludur: Nasıl kurtulacağız?

İstanbul'da Şişli Caddesinde, pencereleri batı güneşine bakan, güler yüzlü, umutlu, üç katlı bir ev vardır. Bu ev şimdi, "Atatürk Müzesi"dir. Mustafa Kemal Paşa, 1918 Aralık ayında bu eve taşındı. Türk Kurtuluş Savaşının ilk temeli de bu evde atıldı. Geceleri, bu eve Mustafa Kemal'in arkadaşları gelirler, Mustafa Kemal onlarla saatlerce konuşurdu. Bir şey yapmak istiyorlardı. Ne yapabilirlerdi? İstanbul tutsaktı. O zaman, Mustafa Kemal'in gönlünde bir çiçek, bir umut, bir kurtuluş çiçeği açtı: Anadolu'nun çiçeğiydi, bu. Hayır, Anadolu tutsaklığı kabul edemezdi. Türk ulusunun onurlu, yiğit, bilge kaynağı oradaydı. Anadolu yaralıydı, yorgundu, ezikti, yoksuldu, ama orada halk vardı. Öyle ise?.. Çareyi, kurtuluşun yolunu bulmuştu Mustafa Kemal: Anadolu'ya geçecekti.

Her sayrılığın iyileştiricisi Anadolu, her umutsuzluğun, şifa verici çeşmesi Anadolu, her kurtuluşun dumanlı dağ yolu Anadolu idi. Anadolu'ya geçmenin çaresi? Yurtsever arkadaşlarının yardımıyla, Anadolu'ya geçmenin çaresi bulundu.

Mustafa Kemal Paşa, olağanüstü yetkilerle, Dokuzuncu Ordu müfettişi olarak Anadolu'ya geçecekti. Ondan sonra? Bu kutsal, ulusal bir gizdi. Bir iki arkadaşı biliyordu. Bu gizli dilek, bu gizli karar şu idi: Anadolu'ya geçip, halkla birlikte bir ulusal direnişe başlamak. Bir akşam ye-

meğinde, sınıf arkadaşı Ali Fuat Paşa'ya bu gizli kararını açar. Şişli'deki evde başbaşadırlar. Ali Fuat Paşa, Ankara'dan gelmiştir Anadolu'yu anlatır. Halk yorgun, yılgın ve darmadağınıktır. Mustafa Kemal arkadaşına İstanbul'u anlatır: Hükümet, İngilizlere sığınmıştır, Padişah boyun eğmiştir, herkes umutsuz ve karamsardır. Bir avuç aydının dışında, çoğu yetkili insan İngilizlere satılmıştır. İstanbul'dan hayır ve umut yoktur. Öyle ise?.. Başbaşa şu kararı verirler:

"Tek kurtuluş yolu, bir ulusal direniş hareketi yaratmaktır. Ordu ile ulus elele vermeli ve yurdun boynuna dolanmış tutsaklık ve onursuzluk zincirini kırıp atmalıdır."

En kötü haber, bir hançer gibi İzmir'den gelip saplanır yüreklere: 15 Mayıs günü Yunanlılar İzmir'e girmişlerdir.

İzmir, İzmir güzel İzmir
İmbatında gül yeli esen İzmir
Kim vermiş ki kim ala seni
Vermem, ölsem seni İzmir.

13 Kasım 1918'de, Haydarpaşa'dan İstanbul'a geçerken, saldırgan emperyalist devletlerin gemilerine karşı inancının türküsünü söyleyen, "Geldikleri gibi gideceklerdir!" diyen Mustafa Kemal Paşa, şimdi bir başka gemiyle, Bandırma gemisiyle Karadeniz'e doğru açılmaktadır. Gene, İstanbul'a toplarını dikmiş yabancı gemiler arasından geçiyor. Vakit sabahtır. İstanbul'da güneş doğmaktadır. Gün, 16 Mayıs 1919. Boğaz tepeleri çiçekler içindedir. Mustafa Kemal'in acılı yüreğinde, umudun ve kurtuluşun çiçeği açmıştır. Anadolu'nun yürek çiçeğidir, bu! Bandırma vapuru, bir gizli dileği taşır gibi, yavaş yavaş Karade-

niz'e açılır. Vapura şimdi, ulusal direncin al bayrağı çekilmiştir. Kıyılar Anadolu, dağların ardı Anadolu'dur Mustafa Kemal bayrağını ve silahını kaldırmıştır. Bu bayrak inmeyecek, bu silah verilmeyecektir!

ULUS BAŞ KALDIRIYOR: ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI

Can kardeşler, Atatürk albümünden yeni bir yaprak: Başında kara kalpak, sırtında ceket, sivil Mustafa Kemal! Artık, padişahın paşası değildir o. Yıllardan 1919, aylardan temmuz. Bu resmin çekildiği yer: Erzurum. Ünü sanı nedir Mustafa Kemal'in? Bir ulus bireyi, halktan bir adam, bir yurtsever, bir vatandaş, bir Erzurum hemşerisi! Erzurum'a nasıl geldi, neden geldi, orada ne yaptı, nasıl padişah paşalığından, kara kalpaklı yurtsever Mustafa Kemalliğe değişti, bunları anlamak için, Bandırma vapuruna dönelim ve Bandırma vapurunu bir sabah Samsun denizine demirleyip Mustafa Kemal'i Samsun'da Anadolu topraklarına indirelim.

İlkönce şunu söyleyelim: Büyük adam, gerçek yurtsever halkın nabzını tutan, bu atardamardan halkın yüreğini okuyan adamdır. Bu vurguyu elde tutmak, bu vurguda atan halk yüreğini kendi yüreğiyle birleştirmek için, gerçek yurtsever halkın arasına katılır, halk denizinin içine karışır. Anadolu'ya ayak basan Mustafa Kemal de bunu yapmıştır: Halkının yüreğini dinlemiştir, kulağını halkının can kuşuna vermiştir.

Ne diyor bu yürek? Bu sesi, halkın derin damarlarında akan sesi, ancak gerçek yurtseverler duyabilir. İşte, Samsun'da Anadolu halkının toprağına ayak basan Mustafa

Kemal kulağını halkın yüreğine koydu, dinledi... dinledi ve kimsenin duyamayacağı bir ses duydu: Halk direnmek ve kurtulmak istiyordu. İstanbul'da, Şişli'deki evinde arkadaşı Ali Fuat Paşa'ya söylediği sözler, ki şunlar: "Ulusal bir direniş hareketine geçeceğiz" sözleri, halkın kayasından yansıyıp, ona dönüyordu: Ulusal bir direnişe geçeceğiz, sen öne düş Mustafa Kemal, biz Anadolu halkı, ardında, çevrende derlenip direniriz, direneceğiz!

İşte, 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ün, kutsal Anadolu toprağına ayak basmasıyla ve halkın yüce gönlüne kulak asmasıyla "ulusal direniş hareketi" başlamış oldu ki, buna tarihler "Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı" adını veriyor.

Türkiye haritasından, Mustafa Kemal'in geçtiği yolların, otomobil izini ve ak tozunu izleyerek gidelim, görelim, bakalım Mustafa Kemal nerelerden geçmiş, nerelere gitmiş: İlk durak, Anadolu kasabası Havza, ordan Ferhat kayası Amasya, ordan bozkır mayası Sivas, ordan Selçuklu kal'ası Erzurum, sonra yollar... yollar.. Tercan, Erzincan yolları, yeniden Sivas... ve güz sonu, devedikeni, üveyik otu her bir yanı, koca Anadolu bozkırı, Ahi Evran işliği Kırşehir ve de Ulusal Kurtuluş Savaşının beşiği Ankara!

Kimdir bu, gözleri dağ şahini gibi bakar ve içinden halk ırmakları akar, bu kara kalpak, temiz giysi, ince dört düğmeli ve yiğitliğini durmadan öğmeli, bu sivil adam? Mustafa Kemal Paşa! Osmanlı İstanbul'a vermiş asker giysilerini, Türk Anadolu'dan almış vatandaş giysilerini: Anadolu halkı, halkın önüne, zulmün ardına düşmüş halk yiğidine de "Paşa" demez mi? Şimdi o halkın paşasıdır, Anadolu halkının Mustafa Kemal Paşasıdır.

Erzurum Kongresine, doğu illerimizden, yayla kentlerimizden, dağ obası kasabalarımızdan insanlar geldi ki,

Bayburt'tan, Hınıs'tan, İspir'den, Kiğı'dan, Pasinler'den, Tercan'dan, Tortum'dan, Beyazıt'tan, Karaköse'den, Erzincan'dan, Pülümür'den, Suşehri'nden, Sivas'tan, Zara'dan, Amasya'dan, Alucra'dan, Trabzon'dan, Maçka'dan, Of'tan, Sürmene'den, Gümüşhane'den, Kelkit'ten, Rize'den, Giresun'dan, Ordu'dan, Van'dan, çiftçi, öğretmen, memur, tüccar, subay, davavekili, müftü, gazeteci yurtseverler geldi.

Erzurum Kongresi 23 Temmuz 1919'da açıldı. Bu kongrenin amacı şu idi: Düşman doğu illerini ister, ne yapacağız? Türk töresinde bir kurultay geleneği vardır. Oğuzlu Türkleri, toplaşırlar, hallaşırlar, konuşurlar, tartışırlar, danışırlar güzel güne övgü nedir, kötü güne çare nedir bir sonuca bağlarlardı. Erzurum Kongresi böyle bir kurultay, kötü günlere iyi günlerin yolunu arayan bir ulusal toplantı idi. Vardılar şu sonuca ki, yurdumuz bir bütündür, kimse parçalayamaz. Yabancılar bölüşmeye kalkarlarsa ulus silaha sarılıp direnecek, anayurttan vermeyecek. Nasıl olacak bu direnme? Türk töresine uygun olacak: Ulusun gücü yol açacak, ulusun isteği başa geçecek. Bu karara o zamanın diliyle: "Kuvâyı Milliye'yi âmil, iradeyi milliye'yi hâkim kılmak!" dediler. Bir yerde, bu yol, halk yönetiminin yoludur ve her bir büyük işin ulus gücüyle yapılabileceği bellidir. Ne var ki, Türk yurdu doğu illeri değildi yalnızca, güneyi, kuzeyi, batısı, bozkırı, Orta Anadolu'su, Trakya'sı da vardı: Bölünmez olan tüm yurttu. İşte, Erzurum Kongresi bu gerçeği dillendirdi: Sivas'ta yeniden toplanalım, bu sefer, Türk yurdunun kurultayını toplayalım denildi.

Şimdi, hey gelelim ki, bir başka resme, Sivas fesi giymiş Mustafa Kemal babamızın resmine gelelim ve de Sivas Kongresi Başkanı Mustafa Kemal Paşamızın, içlerine güz güneşi vurmuş gözlerine bakalım. Neden ki, aylardan ey-

lüldür. eylül güz güzelidir ve günlerden dört eylüldür ve Sivas'ın lisesinde Sivas Kongresi açılmıştır. Bu kongreye bu sefer. doğudan da batıdan da, Orta Anadolu ve de Karadeniz'den de delegeler gelmişti ki, İstanbul'dan, Aydın'dan, Denizli'den, Alaşehir'den, Manisa'dan, Çorum'dan, Ankara'dan, Yozgat'tan, Kastamonu'dan, Afyonkarahisar'dan, Bursa'dan, Eskişehir'den, Niğde'den, Bor'dan, Kayseri'den, Gaziantep'ten, Samsun'dan, Hakkâri'den nice yürekli yiğit yurtsever gelmişti.

Yurt sömürgenlerin eline düştü mü ve de ulusu yönetenler bu sömürgenlerle işbirliği yapıp yurdun bağımsızlığı gölgelendi mi iş ulusa düşmektedir ki, yurdu kurtarmak, bağımsızlık bayrağını yeniden dikmek ulusun kendisine düşmektedir. Çağımızda, sömürgenlere ve onların yerli işbirlikçilerine karşı bağımsızlık savaşı vermek için, ulusal güçlerin birleşip toplandığı kurultaylara "Ulusal Kurtuluş Cephesi" ve bu cephenin, halkın desteğiyle yürüttüğü savaşa da "Ulusal Kurtuluş Savaşı" adı verilir. Bizim Sivas Kongremiz işte böyle bir ulusal kurtuluş cephesidir. Övüncemiz de şudur ki, bu cephe, dünyamızda ilk kurtuluş savaşını açan bir cephedir.

Bu Sivas Kongresi bir hafta sürdü. Ulusal kurtuluş hareketinin ala bayrağı Anadolu'nun ortasına dikildi. Tüm ulus birlik oldu, dünyaya şöyle haykırdı: Ulus, gücünü bilerek, isteğini bileyerek bağımsızlığını savunacak, yurdunu kurtaracak, onurla ve özgür yaşayacaktır. Ya bağımsızlık, ya ölüm! İşte, Türk halkının yüce andı. Kimileri Sivas Kongresinde, Türk ulusu bağımsızlığını savunamaz, kendi gücüyle, kendi başına kurtulamaz diye tutturmuşlardı, bir büyük devletin yamacına yaslanırsak o devlet bizi korur, bize yardım eder, diyorlardı. Amerika'yı da öne sürüyorlar, Amerika gölgesinde yatarsak, ağacının yemişi bize düşer,

biz de yarı bağımlı yaşar gideriz, diye düşünüyorlardı. Bunlara "Amerika Mandacılar" adı verilmişti. Mustafa Kemal, Sivas Kongresinde bu düşüncelere karşı çıktı ve dedi ki:

"Arkadaşlar, hiçbir ülke başka bir ülkeye hatır için, insanlık için yardım etmez, arka çıkmaz. Çıkarı için arka çıkar. Bağımsızlık için ona buna yalvarmak onun bunun yardımını dilemek onursuzluktur ve başka bir ülkenin koruduğu bağımsızlık değildir. Bağımsızlık bir tek şeyle kazanılabilir: Savaşla, silahla, dirençle! Öyle ise arkadaşlar, bırakın bu manda laflarını, Türk ulusu silaha sarılarak, yurdunu ve bağımsızlığını kendi gücüyle kurtaracaktır. Bağımsız yaşamanın başka bir yolu yoktur."

Günlerden 27 Aralık 1919... Bağımsızlık alayı Ankara'ya giriyor, Dikmen sırtlarından. Seymenler davul dövüyor ki, eski Oğuz davulu. Mustafa Kemal, almış arkadaşlarını Ankara'ya geliyor. Samsun, Havza, Amasya, Erzurum, Sivas havasıyla geliyor. Nedir bu hava? Bağımsızlık havası. Vur davulcu! Vur davulcu! Direnişin, ulusal direnişin havasını. Ankara sevinçle, bayramla katılıyor bu havaya. Bu Ankara eski bir kent. Çok yaşamış, çok gün görmüş bir kent...

Merhaba Mustafa Kemal Paşa
Çok yaşa! Çok yaşa! Çok yaşa!
Geç başa
Hazır Seymen atlıları
Ankara köylerinin kadınları
Ninni söylerler sallayıp beşikleri
Çiçek balı Oğuzlu dilleriyle
Oğulları, babaları ve erleriyle
Ve eski Ahi işlikleri
Hazırdır Mustafa Kemal Paşa
Vereceğin kutsal savaşa!

Ankara günlerinde, mart ortasında, İstanbul'dan acı bir haber geldi, Manastırlı Hamdi Efendi'den: "İstanbul'u aldılar paşam!" Ne yapmalı? Amasya, Erzurum, Sivas kararlarını ivedi yürürlüğe koymalı. Türk töresi buyurur: Bağımsızlık gölgelendi mi, vakit geçirmeden yeni bir kurultay kuracaksın, ne yapıp ne edip, halkı devletsiz, devleti halksız bırakmayacaksın. İstanbul'dan gelen acı habere, Mustafa Kemal, Anadolu'nun güzel haberini verdi: 23 Nisan 1920 günü Ankara'da, ulus işlerini yürütecek adı güzel Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanacaktır. Bu meclise, yurdun dört bir yönünden yurtseverler gelecek, artık yasaları bu meclis yapacak, orduyu bu meclis kuracak, Anadolu halkının derdine derman olacak, yoksulluğa çare bulacak ve de bağımsızlığın bayrağını Ankara'ya dikecektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ulusal Kurtuluş Savaşının halk kurultayı, 23 Nisan 1920 günü Ankara'da açıldı. Bu meclis, halk yönetimi dediğimiz, demokrasinin yollarını da açtı. Bağımsızlık, halk yönetiminin sağlam yollarından geçe geçe geldi. 1920'lerde, Ankara'da, Ulusal Kurtuluş Savaşının gazetesi çıkmaya başladı, adı *Hâkimiyet-i Milliye* idi. Bu gazete adını Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin duvarına asılmış bir yüce sözden alıyordu: "Hakimiyet bilâ kaydü şart milletindir." Şimdi bu sözü: "Egemenlik ulusundur" diye kullanıyoruz. Hiç unutmayalım, ulusal kurtuluş savaşları, içerde ve dışarda, iki güce karşı verilir: Ulusun canına kasteden emperyalizme karşı ve yurdu emperyalizmin çemberinde boğan kötü yönetime karşı. Bizim ulusal kurtuluş savaşımız da böyle başladı: Emperyalizme ve emperyalizmle işbirliğine girmiş kötü bir yönetime karşı. (Emperyalizm, emperyalizm deyip duruyoruz can kardeşler, sorarsınız, emperyalizm nedir diye. Bir söyleye-

lim burada: Emperyalizm, zenginliklerini sömürge ya da yarı sömürgelerden elde eden gelişmiş, varsıl ülkelerin; yoksul ülkelere el atarak, gereğinde saldırıp o ülkeyi baştan başa ele geçirerek, o ülkeyi doğal kaynaklarıyla sömürmesi, o ülkeyi hep bağımlı, hep bağlı tutmasıdır.) Evet, emperyalizm bu sömürmede, kötü yönetimle el ele yaşar. Bağımsızlıkla, halk yönetimi bu yüzden ikiz kardeştirler. *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinden bir yazar, Mustafa Kemal Paşa'ya soruyor, yıl 1921, günlerden 24 Nisan:

– Paşam, Türk ulusunun bütün dünyaya gösterdiği bu yüce ve soylu direnme düşüncesi ilk, nasıl doğdu sizde? Ulusal direnişe giden ilk düşüncelerinizi sorabilir miyim?

Mustafa Kemal, gazeteciye şunları söylüyor, bu soruya karşılık:

– Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben ulusumun ve ulu atalarımın en değerli kalıtından, bağımsızlık sevgisiyle dopdolu bir adamım. Çocukluğumdan bu güne değin, aile, özel ve devlet hayatımın her evresini yakından bilenlerce bu aşkım ortadadır. Bence bir ulusta şerefin, onurun, namusun ve insanlığın var olup yaşaması, kesinlikle, o ulusun özgürlük ve bağımsızlığına sahip olmasıyla gerçekleşir. Ben, kişi olarak bu saydığım özelliklere çok önem veririm ve bu niteliklerin varlığını, var olduğunu söyleyebilmek için, ulusumun da aynı niteliklerle yaşamasını koşul ve temel bilirim. Ben yaşayabilmek için, her ne olursa olsun bağımsız bir ulusun soylu oğlu kalmalıyım. Bu nedenle, ulusal bağımsızlık bence bir yaşama sorunudur. Ulusun ve yurdun yararları gerektirdikçe insanlığı oluşturan ulusların her biriyle uygarlık gereği dostluk ve siyaset ilişkilerini büyük bir duyarlılıkla değerlendiririm. Ancak, benim ulusumu tutsaklamak isteyen herhangi bir ulusun da, bu isteğinden vazgeçinceye kadar amansız düşmanıyım.

İşte, Türkiye Büyük Millet Meclisi, ulusun bağımsızlık sevgisini, bağımsız yaşamak isteğini bir tek yasa haline getiren "Ulusal Kurtuluş Savaşı"nı yürütmek, yönetmek, ama gene belirtelim, halk içinde, halkla birlikte, halk için yürütmek, yönetmek için kuruldu.

Şimdi aradan nice yıllar geçmiş, 1920'den, 1972'lere 50 yıldan çok geçmiş. Unutmuşuz da bilmiyoruz. Bağımsızlık Savaşı için halkın bağrından çıkan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni basmak, oradaki yurtseverleri, bağımsızlığın sesi ve sözü "ulus sözcüleri"ni ortadan kaldırmak için, İstanbul Hükümeti, yabancılardan aldığı altınlarla ve silahlarla bir "Halifelik Ordusu" kurdu. Anadolu'ya bildiriler dağıttı. Bu bildirilerde Mustafa Kemal'e "eşkıya", ona uyanlara "din düşmanı" dedi. Adapazarı, Hendek, Düzce, Bolu, Gerede dağ aşıp bel geçerek Halife Ordusunun İngilizlerce beslenen paralı askerleri Ankara'ya doğru ilerlemeye başladılar. İşte o zaman, hani Ankara Seymenleri var ya, hani Mustafa Kemal'i davul dernek Ankara'da karşılayanlar işte onlar, atlandılar, silahlandılar; bir de Ali Fuat Paşa'nın askerleri çakmak tüfek, eski çarık Geyve üzerinden yola çıktılar. Erzurum Kongresinin bayrağına, buyruğuna uyup "Kuvayı Milliye" oldular, deyin ki halk ordusu oldular, Mustafa Kemal'i, bağımsızlık ülküsünü, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tutan "Kemalci", "Millici" yiğit, genç subayların ardından Geyve dağlarını aştılar, öle kala Halifelik Ordusunu her bir yerde bozdular, bağımsızlığın ağacını, halk yönetiminin çiçeğini kurtardılar.

Onlar da, Mustafa Kemal gibi, "Biz bağımsız yaşarız, yaşamazsak ölürüz!" deyip, Anadolu halkının neden yana olduğunu, yabancı altınına, altına satılmış yurt verici, yurt satıcılarına gösterdiler. Bu "Kuvayı Milliye" sonra sonra "Ulusal Ordu" oldu. Adına da "Türkiye Büyük Millet Mecli-

si Orduları" denildi. Emperyalizmin donattığı Yunanlılar da gün bugündür deyip, o sırada yürüyüşe geçtiler, bu dirilen orduyu yenersek şimdi yeneriz diyerek Bursa üzerinden İnönü ovasına doğru yürüdüler. Yıl 1921 ve ay ocaktır ki, 23 Nisan üzerinden kaç ay geçmiştir? Şöyle böyle yedi, sekiz ay geçmiştir. Yorgun Anadolu halkından atlı yaya, yeni bir ordu kurulmuştur ki, İnönü ovasında, eski tüfek altı bin biziz; on iki bin Yunanlılar. Vardık karşıladık düşmanı İnönü ovasında, 10 Ocakta. Bu bizim ilk savaşımız, düzenli orduyla. Kurtuluş Savaşımızın ilk savaşı. Ondan önce, Kuvayı Milliye var, çete savaşları var... Ama, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir koca savaş "çetelerle" olmaz deyip, köylerden asker toplayıp ve çeteleri düzene alıp kurduğu ordunun, "Ulusal Kurtuluş Savaşı Ordusu"nun ilk savaşı bu! Birinci İnönü Savaşı derler adına. Tepelerimizi, koyaklarımızı, demiryolumuzu ve de Ankara'ya kapı gibi açılan İnönü ovasını bir savunduk, bir savunduk ki, Yunanlılar: "Hani bunların orduları yoktu? Hani bunlar bitmiş, yılmış bir ulustu?" deyip şaşakaldılar ve de onlardan öle, bizlerden öle, sonunda Yunanlılar geriye çekildiler ki, Mustafa Kemal ve askerleri sevinçle: "Oh! İnönü ovası bizde kaldı!" dediler. Gücümüz yüceldi, umudumuz dinçeldi. Aradan, üç ay geçti geçmedi, Yunan ordusu, İnönü ovasında yeniden Ankara kapılarını zorladı. Martın kış sonu idi. Yunanlılar, Bursa-İnegöl-Bozüyük üzerinden yürüdüler. İnönü tepeleri karla örtülüydü. Fazıl Hüsnü Dağlarca ozanın *Üç Şehitler Destanı*'nda söylediği gibi:

Sanki dünyanın ilk gecesi, soğuk mu soğuk
İklimler yeni doğmuş rüzgârlar körpe
Karın beyazlığıyla daha da heybetli
Metristepe, Kanlısırt, Adsıztepe.

Bu tepelerde üç gün süren çok kanlı bir savaş oldu. Yunanlılar İnönü tepelerini alıp, Eskişehir demiryolundan Ankara'ya varmak, Mustafa Kemal'in kalesini vurmak istiyorlardı. Türkler ise, bu Ankara'nın kapısıdır, tepeleri verirsek, kalemiz düşer, yurdumuz gider diye, yiğitliği kana beleyip dövüşüyorlardı. Bir kanlı sırt düşüyordu, yiğit askerlerimiz, döne dolaşa, dövüşe savaşa yeniden alıyorlardı bu sırtı. Neden kanlı sırt demişlerdi, bu yüzden demişlerdi. Kurtuluş ordusunun yüzbaşıları, teğmenleri ve erleri kanlarını bu tepelere bırakıp bırakıp düşüyorlardı.

Ey şehitler tepesi, andımız olsun
Bu gömülen şehitler üstüne
Seni elden çıkarmayacağız haşredek
Düşmedikçe birer birer üstüne.

Mustafa Kemal, Ankara'daydı, telgraf bekliyordu. Karlı bozkırı aşıp o güzelim telgraf kanatları kanlı bir kuş gibi uçtu geldi Ankara'ya, 1 Nisan 1921 günü, "Garp Cephesi Kumandanı İsmet" diye yazıyordu altında:

"Metristepe'den 1.4.1921

Saat 6.30 sonrada, Metristepe'den gördüğüm durum; Gündüzbey kuzeyinde, sabahtan beri dayanan ve artçı olduğu anlaşılan bir düşman kolu, sağ yan bölüklerimizin saldırısıyla düzensiz olarak çekiliyor. Yakından kovalanıyor. Hamidiye yönünde bir şeyler yok. Bozüyük yanıyor. Düşman, binlerce ölüsüyle doldurduğu savaş alanını silahlarımıza bırakmıştır."

Bu telgraf, Mustafa Kemal'i sevinçle dolduruyor. Ankara kurtulmuştur. Yıllar süren "ters talih" İnönü ovalarında yenilmiştir. Sevincini telgraf kuşuyla İsmet Paşa'ya bil-

diriyor: "Siz orada yalnız düşmanı değil, ulusun ters giden talihini de yendiniz!"

Atatürk albümünde. bir Kurtuluş Savaşı yiğidinin, asker Mustafa Kemal'in kar üstünde dinlenişini gösteren bir resim vardır. Bu resim, Dikmen sırtlarında çekilmiştir, 1922 yıllarında. Halk askerleri İnönü tepelerinde ince kar üşür ve savaşırken, o da, ana toprağın kar döşeğine uzanıyor. Kafası bin bir düşünce ile doludur. Pelerinine sarılıp kalpaklı başı altına sağ elini atıp kar üstünde uyuyor. Yüzünde, hem bir başkomutanın, hem bir erin derin ve sade çizgileri vardır. Ama bu kar uykusuna bakanlar bir şey daha seçerler: Erinç içinde, gönlü duru bir insanın, inanmış bir insanın uykusudur bu. Nerden geliyor bu gönül erinci? Savaşına ve savaşan halkına inanmasından! Utkuya inancından! Hakka inancından, halka inancından! Başı karlı toprakta, derinden derine Anadolu halkının yüreğini dinliyor: Kurtuluş Savaşının gizi, saklı özü halk! Ne güzel resimler vardır onun albümünde: Halk ve Mustafa Kemal! İşte, sırtlarında ak kepenek, kara kepenek, ayaklarında çarık, Kurtuluş Savaşı devecileri. Askere, buğday, mercimek, nohut taşıyorlar, Orta Anadolu köylerinden. Arkada, boz tepeler, yaprak dökmüş top söğütler... Onların arasında, Orta Anadolu köylülerinin arasında, toprağa bağdaş kurmuş bir adam, alçakgönüllü, içten, halka bakan bir köylü dostu asker: Mustafa Kemal! Onlara, orduya develerle yiyecek taşıyan köylülere bir şeyler anlatıyor, onlarla dostça, arkadaşça, vatandaşça konuşuyor, Ulusal Kurtuluş Savaşıyla Anadolu köylüsünün kopmaz bağını kuruyor.

Ankara'da, Çankaya'da akça kavaklar altında bir bağ evinde oturuyor. 1921 yaz ayları. Haberler iyi değildir. Düşman gelip Sakarya kıyılarına dayanmıştır. Şimdi başkomutanlık urbasını giyinip ve de yiğitlik kılıcını kuşanıp,

bağ evinden ağustos sıcağında tandır ateşi yanan Sakarya bozkırında, askerinin arasına karışmanın vaktidir. Sakarya Meydan Savaşı, Kurtuluş Savaşının en kanlı, en uzun savaşıdır. Mustafa Kemal bu savaşta, askerleriyle birlikte dövüşür ve savaşı yirmi iki gün yirmi iki gece uyku dinek bilmeden yönetir. Ankara kalesinden Yunan toplarının sesi güm... güm diye duyulur. Tepeler bir bir düşer, bir bir düşer ya, Mustafa Kemal de askerlerine bir tepe düşerse öbür tepeyi tutacaksınız, kanınızla her bir yurt parçasını ıslatmadıkça geri çekilmeyeceksiniz, der. Bu, bir halk savaşıdır ki, köyde gelin, kağnı ardında ana kadın ve ağustos tepelerinde asker savaşır. Yunan ordusu tam, "Şu tepenin ardı Ankara'dır, Mustafa Kemal'in işi bitmiştir" dediği sırada, yirmi iki yakıcı günün, yirmi iki yıldızlar ağacı gecenin yorgunluğuna aldırmadan Mustafa Kemal'in Anadolu ordusu bir direnir, bir dayanır ki kan kalesi olur direnir ve de Yunanın işi bozulur, düşü ezilir. 13 Eylül 1921'de, Türk ordusu saldırıya geçip, saldırgan düşmanı Sakarya ırmağının ötesine, hemi de bir daha gelmeyesiye, bozkır otumuzu çiğneyemesiye atar. Bir güzelce resim, Mustafa Kemal Paşa'yı, açık baş, omuzlarında parlar ateş ve de yakalarında halk defnesi ışır taş gösterir ki, Sakarya Savaşının başkomutanı Mustafa Kemal Paşa, hani Erzurum'da Osmanlı urbasını sökünüp atan ve de halkın arasına katılan halk paşası, şimdi Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır ve de gaziliği, Sakarya Savaşında, savaşırken sol kaburgasından yara almasındandır ve halkla birlikte çarpışırken yaralanmasındandır. Kurtuluş Savaşının yüce paşası, gazi paşası olunca, paşa urbasını, halk eliyle, halk dokumasıyla giyininceerlere seslenir ki, 20 Eylül 1921 günü, Başkomutan Mustafa Kemal diliyle şöyle seslenir:

"Kurtuluş için yaptığımız bu savaştan çok daha önce

sizi başka savaş alanlarında da tanımış idim. Dünyanın hiçbir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam bir askere rasgelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı senindir. Sizin gibi komutanları, subayları, erleri olan bir ulusa yaban elleri altında köle olmak mümkün değildir."

Şimdi iş, emperyalizmin ordularını öne sürüp anayurttan atmaya, yok etmeye kalmıştır ki, kalpağı giyinip ve de gazilik urbasını kuşanıp, 1922 Temmuzunda, Çankaya bağ evinden iner ki, bozkırın tozlu yollarından doğru Akşehir'e. Ordusunun yüce konağını orada kurmuştur. Ordusunu gözden geçirir: Atlıları geçer, yayaları geçer önünden, selamlar onları. Gün gelmiştir. 26 Ağustos sabahı, yıl 1922, tan sökerken, ağır ağır, Afyon ovasına bakan Kocatepe'ye çıkar. Ve, "Ateş!" der, topçularına. Türk topçuları, karşı tepeleri inletirler ki... ardından Allah! Allah! Anadolu askeri tepelere yürür. Emperyalizmin dikenli çitleri sökülüp atılmıştır. Bu ova ne ovasıdır? Dumlupınar ovasıdır ve günlerden 30 Ağustostur. Atlılarımız bir vurur, iki alır. Yayalarımız dur durak bilmez ki, düşmana bozgundur gelen ve 30 Ağustos, akşama doğru, gün batıya devrilirken, Dumlupınar ovasında bağımsızlık ateşi, bir yayla yörük ateşi gibi gökleri tutar. Mustafa Kemal asker içindedir, en öndedir, ateş ortasındadır: Gün, halkla birlikte savaşılacak gündür ve en güzel buyruğun "Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları"na verileceği gündür:

"Askerler! Afyonkarahisar-Dumlupınar büyük meydan savaşında zalim ve övüngen bir ordunun anaparçasını inanılmayacak kadar az bir zamanda yok ettiniz. Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!..

Bu buyruğu alır almaz, atlılarımız ve yayalarımız bir ırmak olup aktılar ki, Akdeniz'e aktılar. Akdeniz'e ve de İz-

mir'e! 9 Eylül 1922 günü, İzmir'e dörtnala giren atlılarımız ivedi vardılar Hükümet konağına, 15 Mayıs 1919'da, emperyalizmin astığı utanç bayrağını indirip, bağımsızlığın al bayrağını çektiler. Ertesi gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, yanına Çakmak Fevzi Paşa'yı alıp bir otomobille İzmir'e girdi. Amasya'da, Erzurum'da, Sivas'ta, Ankara'da, ne demişti? "Ya bağımsızlık, ya ölüm!" demişti. Anadolu halkının canını bir yiğitlik kilimi gibi ölüme serdiği Ulusal Kurtuluş Savaşından Türk ulusu gül dokuması bağımsızlık bahçesine erişmişti. Ölüm bitmişti artık, bağımsız yaşamak vardı.

ANKARA

Can kardeşler, Mustafa Kemal Atatürk'ten söz ederken, Ankara'dan söz etmemek, Ankara'yı anlatmamak olmaz. Ankara, Mustafa Kemal demektir ve Ankara çağımızda ulusal kurtuluş savaşlarının ilk kal'ası! Ankara'yı anlatmak, Türk halkını, Türk halkının ulusal tarihini ve bu tarihin en güzel bölümünü, Ulusal Kurtuluş Savaşı tarihini yaprak yaprak açmak demektir. Bizim akıncı atalarımız Anadolu'ya vardıklarında ve Anadolu'yu yurt tuttuklarında, ilk önce mavi gül gölü İznik'i sonra gönül yanığı Konya'yı, dut ağacı Söğüt'ü ve sonra ovalar güzeli Bursa'yı ve Edirne'yi ve yedi tepelere sultan İstanbul'u sıra sıra devletin başkenti yaptılar ki, İstanbul'da töre bozulup, devlet yabancı buyruğuna yazılınca, bu sefer Ankara bayrağı yüceltip devletin direğini yeniden dikti ve Türkiye Devleti'nin yedinci başkenti oldu.

Mustafa Kemal, Sivas yolundan 1919'da Ankara'ya

geldiğinde Ankara, yirmi bin nüfuslu bir küçük Orta Anadolu kasabası idi. Ne var ki, onun tarihinde, Anadolu halkını yüzlerce yıl diri tutan törenin, Anadolu halk töresinin yurda bağlı, toprağa bağlı, emeğe ve güzel iş işlemeye, işi güzel işlemeye bağlı izleri yaşıyordu. Bu töreyi şundan anlamalı ki, Mustafa Kemal, Dikmen sırtlarından Ankara'ya ilk indiğinde onu karşılayan seymenler, eski Oğuzlu geleneğinin davulunu vurup, ala bayrağını alıp selam durdular. O zamanki Ankara çarşısında Anadolu Ahiliğinin kardeşlik yasası emek gülü ile açıp veriyordu ki, demircisi, semercisi, dokumacısı, deri dövücüsü devleti kurtaracak adamın: "Ha yiğitler! İş başına, işlik başına!" demesine bakıyordu. Bir köylü ermişi, Hacı Bayram-ı Veli, Ankara köylülerinin gönlünde bir güneşli başak gibi yaşıyordu. Mustafa Kemal Atatürk, Ankara'da halk gönlüyle hak gülünü; halk emeğiyle halk ekmeğini birleştire kaynaştıra, "bitmiş, ezilmiş sanılan... Anadolu'dan halkın direncini bir devletin direğine temel yaptı. Kurtuluş Savaşında Ankara, hem sömürgen uluslar için, hem ezilen uluslar için Türk halkının soyadı oldu. Anadolu halkını ezip yok etmek isteyen devletler Ankara'yı almaya, örtmeye kara bulut saldılar, ezilmiş uluslar da Ankara'ya gönül verip umut aldılar.

Ankara, çok günler, çok toy düğünler gördü, ama hem acılı, hem kaygılı, hem sevinçli günleri, Ulusal Kurtuluş Savaşında gördü. Halk egemenliği bayrağının bir küçük taş yapıya dikildiğini, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığını gördü. Mustafa Kemal Atatürk'ü bağrına bastı ve onu hemşerisi gibi kendi toprağından milletvekili seçti. Mustafa Kemal, ilk Büyük Millet Meclisi'ne Ankara Mebusu girdi ve ölünceye dek, Ankara'nın sevgili hemşerisi olarak kaldı. Ankara en acılı günlerini, Sakarya Meydan Sa-

vaşı sıralarında gördü, yaşadı. Polatlı'nın oralardan, dağlardan, tepelerden yansıyan top sesleri Ankara'ya vuruyor, herkes: "Ankara düştü, düşecek!" diyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne dikilmiş halk egemenliği bayrağı ve de Ankara kalesine çekilmiş ulusal bağımsızlık sancağı düşmek üzereydi. Ankara'dan, İç Anadolu'ya kağnılarla, yaylılarla, atlarla, eşeklerle ve de yaya alay bir insan göçüdür başlıyordu. Ne yapacaktı Ankara? Mustafa Kemal'in Ankara'sı, Ulusal Kurtuluş Savaşının Ankara'sı? Dayanacaktı, direnecekti...

Ulusal Kurtuluş Savaşının Meclisinde, o en kaygılı, o en acılı günlerde bir milletvekili kürsüye çıkıp haykırdı:

– Arkadaşlar nereye gidiyoruz? Düşman bizi burada kendisini yenmek için önlemler düşünürken bulmalıdır.

Ankara, Mustafa Kemal'in günlerce gündüzlerce yorgun, bir dalı kırık ama utkuyu dokuduğu çıkrıkla Sakarya bozkırından döndüğünü, Çankaya'ya çıkışını, bağ evinin önündeki çeşmeden yüz yıkayıp umut suyu içtiğini gördü. Ankara bu kez, Çankaya'daki Kurtuluş Savaşı ustası Mustafa Kemal'in bir çağdaş Ahi gibi halkın gönlünden ve emeğinden, yaz günlerinde, güz gecelerinde bağımsızlık dokumasını nasıl dokuduğunu gördü.

Ankara, başka bir gün, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, çok erken, bağ yollarına tanyeri gül döşerken, Afyonkarahisar'a doğru yol aldığını ve sonra, elinde bağımsızlığın şanlı bayrağı, yüzünde Dumlupınar ovasının tozu ve gözlerinde İzmir'in denizi Ankara istasyonuna utkularla döndüğünü gördü.

Ankara yıkılmış, bozulmuş, çökmüş bir devletten nasıl, diri, sağlam bir Türk devletinin doğduğunu gördü. 1 Kasım 1922 gününü gördü. Devlet, saltanatın elinden, halkın eline; İstanbul'dan Ankara'ya geçmişti. O gün, Türkiye

Büyük Millet Meclisi, sultanlığı, padişahlığı kaldırıyor, yerine, devletin temeli halkın egemenliğini koyuyordu. Halk egemenliğine inancı, Dumlupınar'daki bir konuşmasından Anadolu dağlarına şöyle yankıyordu:

"Ulus egemenliği öyle bir ışık selidir ki, onun karşısında zincirler erir; taçlar, tahtlar yanar, yok olur. Ulusların tutsaklığı üzerine oturtulmuş kurumlar her yerde er geç yıkılacaktır."

Ankara, bir gün, Anadolu'da halk egemenliğine dayanan yeni bir devletin yeni başkenti olduğunu gördü. 13 Ekim 1923 günü Ankara, Türkiye Devleti'nin başkenti olmuştu. Yüzlerce yıl, Türk halkı bu günü bekliyordu: Kendi devletinin başkenti, Anadolu'da olmalıydı. Ankara şimdi, küçük bir kasaba değildi, Ulusal Kurtuluş Savaşı vermiş Türk halkının başkenti idi.

Ankara, en güzel günlerinden birini, 29 Ekim 1923 günü gördü. Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşına halk diyerek başlamış, yola ulusun gücüne inanarak çıkmıştı. Her bir yerde, her zaman halk egemenliğinden söz ediyordu. Bu çeşit bir yönetimin, halk egemenliğine dayanan yönetimin adı "cumhuriyet"ti. Çocuk, daha 1919'larda, Ulusal Kurtuluş Savaşının beşiğinde doğmuş, ama adını alamamıştı. Dede Korkut atamızdan biliyoruz, doğan çocuk adsızdır. Yiğitliği denenir, öyle ad alır, ad kazanır. Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yönetimi de, büyüye gelişe, dört savaş vere, düşmanı kaldırıp yere sere ve sultanlığı kaldıra adlanmaya hak kazandı. 29 Ekim 1923'te, Mustafa Kemal, devletin adını verdi: Türkiye Cumhuriyeti'dir, dedi. Türkiye Büyük Millet Meclisi dernek oldu, toplandı, devletin adını söylediler, alkış tuttu, onayladı. Vakit akşamdı. Ankara evlerinde gaz lambaları yanmıştı. Birden, toplar atılmaya başladı.

Bir, bir daha... On... Yirmi... Otuz... Tam yüz bir pare top atıldı. Ankara halkı sokaklara döküldü. Vardılar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin önüne, devletlerinin adını duydular: Türkiye Cumhuriyeti! İlk Cumhurbaşkanının adını duydular: Gazi Mustafa Kemal Paşa! Ankara, bu güzel günleri, bu güzel akşamları da gördü. Ondandır ki, Ankaralı Emine kadın, dedi bakalım, Çumhuriyet için ne dedi, bu sözleri Hâmit Zübeyir Koşay'ın bir kitabından alıp dinleyelim:

"Bu akıllı adamlar bu zamanacak nerede idi? En iyi günümüz şimdi. Eskiden ne gördük? Kara küllükleri gördük. Bir rüzgâr esti miydi, küllük küpür kalkar evlere doluverirdi. Akarlı kokarlı evlerde otururduk. Bunu böyle böyle iyi idelim diyen yoktu ki. Yerler şimşirlendi, tozlar kapandı. Bundan sonra temizlik. Engürümüz yalancı cennet oldu. Atatürk usu ilen her şeyi düzeltti, düzene koydu. Işık güneş kalbi var. Tanrı onu bize sahip gönderdi. Sahibimize dua, günümüze hürmet idelim. Biz çok cefalı günler gördük. Eskiden ucuzluk idi amma para yoğ idi. Herif yüz paraya ırgatlığa giderdi. En iyi usta beş kuruş alırdı. Fişekhane geldi de fukaranın yüzü güldü. Elleri üç buçuk kuruş gördü. Eskiden çantılı tuğlalı evler pek zenginlerde olurdu. Yabanların duldasında tahtalı döşemeli evlerde oturur olduk."

Bu sözleri, Ankaralı Oğuzlu kadını Emine bacımız, otuz beş kırk yıl önce, Cumhuriyet ağacının Ankara'ya ve Türkiye'ye gölge vermeye başladığı günlerde söylemiş. Ulusal Kurtuluş Savaşının Ankarasından bugün, nüfusu bir milyonu geçen başkent Ankara'ya varmışız ki, bu günlere Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara kalesine diktiği bağımsızlık bayrağı altından ve de Cumhuriyet'in halk katından varmışız.

ESKİYEN DEĞİŞİR

Can kardeşler, Mustafa Kemal Atatürk bir kurtuluş savaşçısı, bir ulusal bağımsızlık savaşçısıdır, ama, bu savaşın içinde, bu savaşın ardında bir devrimcidir, devrim yapan insandır. Devrim nedir? Devrimin Türkçe anlamı: "Pek kısa bir zaman içinde ortaya çıkan temelli değişikliktir." Devrimle ne değişir? Eski düzen, eski yaşayış, eski yönetim, eski üretim biçimleri ve ilişkileri, eski egemen katlar, eski yasalar, eski öğretim, eski eğitim hepten değişir. Bu değişme de, öyle oluruna bırakılmaz, birden ve hızla yapılır. Bu anlamda Mustafa Kemal Atatürk, tam bir devrimcidir. Onun devrimciliğini anlamak ve anlatabilmek için Türk toplumunda nelerin eskidiğini, nelerin değişmesi gerektiğini gözden geçirmemiz gerekir ki, devrim bir anlamda eskinin yerine yeninin geçmesi demektir ve tarihin ilerletici tek yasası budur. Eskiyen, zamana uymayan, ulusun ve halkın gelişmesine engel olan her şey ister istemez değişir. Devrim bir kişinin, ya da birkaç kişinin isteğiyle olmaz, bir kişi ya da kişiler istediği için yapılmaz. Toplumun isteğiyle, zorlayışıyla olur, toplum değişmek istediği, toplumun değişmesi gerektiği, toplumda bir şeyler eskidiği, bir şeyler iyice çürüdüğü için yapılır. Devrimci, eskiyle yeninin bu çatışma noktasında, toplumun değişim isteğini ayırt eden, öne düşen, aslında gerekli ve zorunlu olan devrimi hızlandıran kişidir. Mustafa Kemal Atatürk, eskiyle yeninin kesiştiği bir noktada, hayatla ölümün, tutsaklıkla bağımsızlığın, sömürge kalmakla gerçek kurtuluşun çatıştığı bir ulusal dönemeçte ortaya atılmış, halktaki devrimci özü açmış, çözmüş, kullanmış insandır. Türk toplumunda neler eskimiş, neler bozulmuştu? Devrimin neleri değiştirdiğini anlamak için, bir eski eve bakar gibi, o zamanki Türk toplu-

muna bakacağız. Bu bakışlarımızı da, Türk devriminin babası Mustafa Kemal Atatürk'ün gözleriyle birleştireceğiz ki, eskiyen, bozulan düzenin çelişkilerini ilk o görmüştür, ilk o seçmiştir, ilk o çözmüştür.

Biz gelelim, 1923 gezisine. Mustafa Kemal'in devrim trenine binip, onu halk arasında izleyelim. Şimdi o, devrimin gereğini bizlere anlatırken, nelerin eskidiğini, nelerin yozlaştığını da bir bir gösterecek. Alaşehir istasyonundayız. Alaşehir'in emperyalizmin salgınından kurtulması üzerinden, daha beş ay bile geçmemiştir. Bu Alaşehir, ilkönce, Yunan yayılmasını görmüş, acı günler yaşamış, sonra 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Zafer yürüyüşüyle kurtulmuş, ama bu güzel kasabaya giren Türk atlıları, düşmanların yangına verdikleri bir kasaba bulmuşlardı. Mustafa Kemal, Alaşehirlilere bu acıları hatırlatarak soruyor: Emperyalizmin yağı yangın bu saldırısını hazırlayan ne idi? Yurdumuzu, doymak bilmez Batı sömürgeciliğine çiğnetenler kimlerdi? Bağımlılık ile bağımsızlık arasındaki çelişkiyi belirterek, Atatürk, halka açıklıyor bunu: Başımızda bulunan yönetimdi, bizi yönetenlerdi. Bu nasıl bir yönetimdi? Halka dayanmayan, halkı düşünmeyen, baskıcı, zalim ve emperyalizmle işbirliği yapan, yurdu sömürgecilere açan bir yönetimdi. Bağımlılık, tutsaklık karşısında, bağımsızlık, onur ve efendice yaşamak vardı. İşte bağımlılık eski bozuk düzendi, bağımsızlık yeni düzendi. Öyle ise, yurdu tutsaklığa, bağımlılığa götüren eski düzeni, eski yönetimi yıkıp, değiştirmek gerekiyordu. Devrimin ilk işi buydu. Devrimci Mustafa Kemal Alaşehir halkına, ulusal devrimin ilk işini söylüyor:

"Pek kesin olarak bilmeniz gerekir ki, bizi kurtuluşa ulaştıran şey eski hükümet biçimini yıkarak yerine, ulusun düşünce ve isteklerini taşıyan bir hükümet kurmak olmuştur."

İşte devrim budur: Saltanat yönetimi eskidir; halk yönetimi, ulusal egemenliğe dayanan halk devleti yenidir.

İzmir'de halka diyor ki:

"Efendiler, henüz kurtulmuş değiliz, atılan adımlar, bundan sonra atılması gereken adımların başlangıcıdır." Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı utkusunu yeter saymıyor. Kurtuluş için, yönetimden tarıma; kadın haklarından çarşıya birçok şeyin değişmesi gereklidir. Yönetimin halk yönetimine değişmesi demek, her şeyin halk yararına, halk için değişmesi demektir. Bu gezisinde, Atatürk'ün sık sık üzerinde durduğu bir konu vardır: Ekonomi, üretim, tarım, el sanatları, el emeği. Bu konuda neyi değiştirmek istemektedir Atatürk? Onu, İzmir'de anlatır: Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomisi bir sömürgeleşme ekonomisidir, kapitülasyonlar yoluyla yabancı devletlere birçok ayrıcalık verilmiştir, ayrıca; devlet yabancı ülkelere boğazına kadar borçlanmış, bir borç batağının içine yuvarlanmıştır. Yabancı devletler ülkenin iç işlerine, para işlerine, tarımına el atıyorlar, karışıyorlardı. Mustafa Kemal, İzmir'de, çiftçilere, işçilere, tüccarlara, el sanatçılarına seslenirken şunları açıklıyordu:

"Dahası var arkadaşlar, bir ulusun yaşaması için örneğin ne gerekiyor? Demiryolu döşemek, fabrika yapmak gerekiyor. Ama bunları yapmakta devlet özgür değildi. Her yerde, her işte yabancılar araya karışıyorlardı. Öyle ise, hayatını sağlaması yasaklanan bir devlet bağımsız olabilir mi? İşte böyle... Söylediğim gibi, Osmanlı ülkesi, yabancıların at oynattığı bir sömürgeden başka bir şey değildi."

Eskiyen, yozlaşan, ulusumuzu zincirleyen bu sömürge ekonomisine karşı, yeni, sağlam bir ekonomi gerekiyordu. Onun adını da veriyor Atatürk, yeni dönem halk çağı ol-

duğu gibi, devrimin getirdiği yeni ekonomi de bağımsızlık ekonomisidir, yurdun zenginliklerini, kaynaklarını kullanmakta, işletmekte, dağıtmakta tam bağımsızlıktır. İzmir İktisat Kongresinde şöyle söylüyor Atatürk:

"Eski yönetim yabancı sermayenin jandarmalığını yapmıştır. Hayır!.. Biz, bunu yapmayacağız!.."

Adana'da çiftçilerle konuşurken de söylüyor, Atatürk:

"Yabancı devletler ekonomik tutsaklıkla bizi bağlamışlardı."

Diyor ki:

"Güzel vatanımızı yoksulluğa, memleketi yıkıntıya sürükleyen nedenlerin içinde en güçlü ve en önemlisi ekonomimizde bağımsız olamamızdır."

Atatürk, Ramazan Ağa adlı bir çiftçinin konuşmasına değiniyor. Ramazan Ağa demiş ki:

"Eski Osmanlı hükümetinin sopası vardı. Biz çalışırız, ürünlerimizi elimizden alırlar. Yine karşımızda sopayı görürdük. Dinleyecek yer yoktu. İşitirdik birtakım insanların sarayları, cariyeleri varmış, onların başında sultan varmış. Meğer bizim bütün mal ve mülkümüz onlarınmış. Bizi her şeyden yoksun bırakan meğer o saraylar, o sultanlarmış."

O zaman, Atatürk, Adana çiftçisine dönüp söylüyor:

"İşte bu yönetim biçimine padişahlık yönetimi denir. Arkadaşlar, bu yönetimi bir daha dirilmemek üzere tarihe gömdük. Bugün eski yönetimden büsbütün ayrı yeni bir Türkiye Devleti var. Yüreğimiz dolu dolu diyebiliriz ki, bugün bir halk hükümetimiz vardır."

İşte, Atatürk'ün yol açıcılığında gelişen Türk devriminin değiştirdiği eski düzenin temel yozlaşmaları bunlardı. Bunların yerine, Türk devrimi iki ana yenilik getirmiştir ki, bunlar ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenliktir. Bir

kurtuluş savaşı vererek, emperyalizmi ve emperyalizme yataklık eden eski düzeni yenip yerine, halk yönetimine, her alanda tam bağımsızlığa dayalı, dönüşümlere açık devrimlere "Ulusal Devrim" adı verilir ki, devrimci Atatürk'ün başardığı, geliştirdiği devrim böyle bir devrimdir. Bu devrim, ulusun, halkın tam egemenliği gerçekleşene; yurdun, ulusun tam bağımsızlığı her alanda ekonomide, eğitimde... her yerde, her şeyde, bir daha verilmemek üzere kazanılıncaya değin sürer ki, Mustafa Kemal Atatürk, onun için germiştir o güzelim çağdaş uygarlık yayını ve onun için atmıştır, ulusal bağımsızlık gücüyle devrimcilik okunu ileriye, ilerilere, sonsuza ve bağımsızlık dağının doruğuna, halk yönetiminin çimen çiçek yaylasına. Atatürk'ün devrimi ya da Türk devrimi, Türk toplumunda eski, yoz hiçbir şey kalmayana, ulus tam bağımsız olana, halk tam özgür ve mutlu olana değin sürer. Atatürk, devrim okunu, halk güneşe gitsin diye atmıştır.

DEVRİME GİDEN YOL

Can kardeşler, Mustafa Kemal Atatürk babamızın üç büyük işi vardır ki, bunlardan birincisi Ulusal Kurtuluş Savaşı; ikincisi, halk yönetimine gök kapı açıp Cumhuriyeti kurması; üçüncü büyük işi de, Türk toplumunda halkın yararına değişimler yapması, birçok eski, bozuk kurumları yıkıp yerine, yeni diri kurumlar getirmesi, Türk ulusunun yüzünü karanlıktan aydınlığa döndürmesidir. Bu işleri, bakıyoruz Atatürk hep, seninle, benimle, onunla yani halkla birlikte, halkın oğulları, kızlarıyla el ele verip yapıyor. Durmadan... durmadan yeni, güzel işler başaralım, geri kalmış toplumumuzu, yoksulluğun otlarıyla örtülmüş yurdumuzu

ilerletelim, yeşertelim, şenlendirelim istiyor. Eskinin yerine yeninin, bozulmuşun yerine diri yeşil dalın, taze bahar yaşantının geçmesini istiyor. Tarihte, eski kurumları yıkıp yerine yeni, taze kurumlar, düşünceler, yollar getiren insanlara devrimci ve devrimcilerin, halktaki gizli değişim kaynağına, yenileşme özlemine kazma vurup, yeniyle, güzelle, doğruyla birikmiş ulusal suyu gürr... diye akıtmasına devrim denir ki, Mustafa Kemal Atatürk böyle bir devrimcidir ve Türk toplumunun yücelmesi, kurtulması için sonsuza dek attığı okun adı "devrimcilik" okudur ki, bu ok, çağdaş uygarlığın eliyle durmadan uçup gider, düşeceği yok, varacağı yok, neden ki, ilerlemenin, yenileşmenin yaşama yarışının sonu yok, durağı yok. Ne var ki, Mustafa Kemal Atatürk, bu devrimci oku, Oğuz Han atamızın, Günhan oğluna, Ayhan oğluna, Yıldızhan oğluna, Gökhan oğluna, Dağhan oğluna, Denizhan oğluna, attığı oklar gibi, Türk töresinin, Türk halkının, Türk toplumunun içinden çıkarıp atmış ve de, ey Türk ulusu, gün gibi günlen, ay gibi aylan, yıldız gibi yıldızlan demiştir ki ve ey Türk halkı, gök gibi sonsuz, dağ gibi özgür, deniz gibi akıp gider ol, demiştir.

Devrime giden yolu, halkının içinden geçerek, yurdu karış karış dolaşarak, çarşı pazar gezerek açmıştır. Cumhuriyetin yolunu da, halkın nabzını tuta tuta açmış, Cumhuriyet direğini halkın kavağından yonta yonta dikmiştir. Devrim, eski kurumların yerine yeni kurumların getirilmesidir demiştik. Yasalarıyla, yaşayış biçimiyle, töresiyle, davranışlarıyla bir kurum yenileşip gelir ki, yeni bir düzen, yeni bir yönetim, yeni bir toplum gelir, işte cumhuriyet böyle yeni bir kurumdur. Sultanlığın, padişahlığın yerine, halk yönetiminin geçmesidir, halkın kendi kendisini yönetmesine yol açan bir çığırdır, bir devrimdir.

Cumhuriyet okunu, devrimin bu en güzel, yalın okunu atmadan önce, Mustafa Kemal ne yaptı? Cumhuriyet bir halk yönetimi ise, bu devrim halk için yapılıyorsa, tüm devrimcilerin yapacağı şeyi yaptı: Halkın arasına girdi, halkla konuştu, halkın özlem ve istek çeşmesinden içti, halk dağındaki gizli suların sesini dinledi. Evet... o zamana değin, geçmiş aradan beş yüz, altı yüz yıl, sultanların, beylerin, paşaların, yöneticilerin yapmadığı bir şeyi yaptı Mustafa Kemal Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşını başlatmak için nasıl Anadolu'ya, Türk halkının yanı başına, anayurda geçtiyse, Türk halkının arasına karıştıysa, bu sefer devrimi, dönüşümleri, yeni ve güzel işleri başlatabilmek için gene Anadolu'ya döndü, Anadolu'yu köy, kasaba, kent demeden, batıdan güneye dolaştı, gezdi, yol demedi yol aldı, dağ demedi dağ aştı, halkla konuştu, kaynaştı. Bu gezi 1923 yılının ocak ayında başlayıp mart sonuna değin sürdü ki, şimdi bu geziden söz edeceğiz, bu gezide Atatürk neler konuştu, halka neler söyledi bir bir anlatacağız. Yapraklarını açtığımız Atatürk albümünün en güzel, en anlamlı bölümü bu gezidir ki, trenle, otomobille geçilen yollarda, kentlerde, kasabalarda Atatürk konuşmalarıyla devrimin izini açar.

Başında kalpak, üzerinde bir avcı ceketi, külot pantolon, bacaklarında dolaklar ve üşüdüğünde, yakaları kürklü bir palto, sevgiyle, özlemle baştan başa dolaşır yurdunu. Eskişehir, İzmit, Bursa, İzmir, Balıkesir, Adana, Mersin, Konya, Afyonkarahisar, Kütahya geçer gider. Ara yerde, istasyonlarda, kasabalarda durur, Arifiye istasyonunda halkla, Alaşehir'de Alaşehir halkıyla, Akhisar'da Akhisar halkıyla, Tarsus'ta Çukurova çiftçileriyle konuşur. Daha küçük istasyonlarda da durur, trenden iner, köylülerin, öğrencilerin arasına karışır. Atatürk al-

bümünden seçtiğimiz bir resim, böyle bir istasyonda, Vezirhan'da Mustafa Kemal Paşa'yı gösteriyor. Vezirhan, Bilecik'le Geyve arasında küçük bir köydür, küçük bir istasyondur Ama olsun, o küçük köyde de yurttaşlar yaşar, çocuklar, kızlar, kadınlar, elma yetiştiricileri, sebze üreticileri vardır. Onlarla da konuşmak, onları da dinlemek gerek. İşte orada... Vezirhan istasyonunda, bir öğrenci elinde bir Türk bayrağı tutuyor, sarıklı din adamları, mintanlı köylüler, ak sakallı çiftçiler... Bir ilkokul öğrencisi uzun bir şiir okuyor. Şiir biraz uzun. Mustafa Kemal sevgiyle dinler, ama sonunda der ki:

"Bu yaşta bir çocuğa bu kadar uzun bir deyiş belletmek doğru değildir."

Günler tören günleri değildir. Aydınlanma, işe girişme, çalışma günleridir. Her gittiği yerde, Kurtuluş Savaşını, Türkiye'nin durumunu, yapmamız gereken işleri, yapmak zorunda olduğumuz işleri anlatır.

Arifiye istasyonunda halkı uyarıp seslenir:

"Memleketimizi bir sömürge haline getirmeye uğraşıyorlar.

Öyle ise ne yapmalıyız? Sözleri açık ve kesindir:

"Elbirliğiyle çalışmalıyız. Halka şunları anlatmalıyız: Kaçırılan fırsatlar, memleketin uğradığı acı olaylar bir tek nedenden doğmuştur: Yurdun ve ulusun bir avuç kişinin elinde yemlik olmasından ve ulusal egemenliğin işlememesinden. Ulusal egemenliğe karşı gelecek en küçük bir saldırıyı yüreklilikle karşılamalı, önlemeliyiz, ulusal egemenliği en büyük varlığımız olarak korumalıyız, bu yolda halkı durmadan, elbirliğiyle uyandırıp, bilinçlendirmeliyiz. Halk ulusal egemenliği benimsemeli ve memlekette tek egemen gücün kendisi olduğunu unutmamalıdır."

Evet... açtığımız ulusal bağımsızlık ve ulusal egemen-

lik yolundan ileriye yürüyeceğiz. Bu yola taş koyanlara, bu yolu tıkayanlara, bu yolda yürümemizi engelleyenlere gerici denir. Gericiliğe ve gericilere göz açtırmamalıyız. 18 Ocak 1923 günü İzmit'tedir ve halka gericiliği tanımlar:

"Her iyi ve her yeni şeye karşı her zaman bir karşı güç çıkar. Buna bizim dilimizde irtica-gericilik, derler. İşte bu gericiliğin yok edilmesi için gerekli önlemleri önceden almış olmak gereklidir. Bütün ulus inansın ve gönülle kansın ki, devrimi yapanlar bu gibi olumsuz güçleri çıktığı noktalarda yok edecek yetenek ve güçtedirler."

Can kardeşler, burada devrim sözünün altını bir iyice çizelim. Mustafa Kemal, daha 1922'de İzmit'te halka yapılan bir devrimden söz ediyor, bu devrimin korunacağını, gericiliğe karşı savunulacağını söylüyor. Kurtuluş Savaşı ardından gerçekleşen devrim nedir? İzmit'te, Atatürk bu devrimin adını veriyor: Ulusun egemenliğidir, bu. Egemenlik el değiştirmiştir, bir avuç kişinin, bir bölük çıkarcının elinden, halkın eline, ulusun eline geçmiştir. İşte, Atatürk, bu devrimin, yönetimi halkın eline veren ulusal egemenlik devriminin her ne olursa olsun korunacağını kesinlikle söylüyor, gezisi boyunca. İzmit'te söylüyor, Bursa'da söylüyor, Alaşehir'de söylüyor, İzmir'de söylüyor, Akhisar'da söylüyor, Adana'da söylüyor, Mersin'de söylüyor, Konya'da söylüyor, Afyonkarahisar'da söylüyor, Kütahya'da söylüyor. Durmadan, bıkmadan, yorulmadan, coşkuyla, ateşle, halka inanarak söylüyor. Bu gezisinde bir başına o konuşmuyor, halk yönetiminin en güzel ilkesini uyguluyor: Karşılıklı konuşmak, halkın konuşması, halkın sorması, tüm uyanışların ilkesi, söyleşme.

Atatürk albümünde, bu geziyi gösteren yapraklar arasında, geniş pencereleri ve karlı damlarıyla İnegöl evleri birden sıcacık gülümsüyor insana: Aylardan ocaktır ve İne-

göl'e kar yağmıştır, ama halk Mustafa Kemal Paşa'nın çevresini sarmıştır. Buradan Atatürk bir otomobille Bursa'ya geçer, Şark sinemasında halkla konuşur. Birden durur ve şöyle der:

"Yurttaşlar! Kurduğumuz yönetimde tek kişi konuşmaz, konuşma karşılıklı olur, halk yönetimi söyleşmeye dayanır, açık konuşmaya dayanır. Şimdi bana soracaksınız: Neleri öğrenmek istiyorsunuz?"

Halktan yirmiyi aşkın soru gelir. Mustafa Kemal bu soruları, alçakgönüllü, halkça, kardeşçe bir dille yanıtlar. Sorulardan biri şudur: Ulusal devrimin temelleri nedir? Bursa halkına söyler: Halk yönetimidir, ulusal devrimin temeli. Öyle ise halkla birlikte, halk için, halk yararına yapılacaktır her şey, her değişim, her dönüşüm halk eliyle, halk için olacaktır.

Bu gezide, Mustafa Kemal Atatürk halkla birlikte, halk arasında yürüye yürüye devrimin yolunu açar.

GÜN DÖNÜMÜ: KASTAMONU SÖYLEVİ

Demek ki can kardeşler, Mustafa Kemal'in sözlerine kulak verirsek, Türk devrimi dediğimiz olay, eskimiş, yozlaşmış bir yönetimden halk yönetimine, açık pazar sömürge bir ülkeden ulusal bağımsızlık bayrağını toprağına dikmiş özgür bir devlete geçişi deyimler. Türk devriminin, yurt göğünü yücede tutan iki orta direği bunlardır, demek, halk yönetimidir, ulusal bağımsızlıktır, demek. Ne var ki, hey canım Türk oğulları, bir devrim, daha birçok değişimi, dönüşümü getirir. Bunlardan birini, Mustafa Kemal Paşa'nın ardına düşelim de, 1925 yılının Ağustos sıcağında Çankırı-Kastamonu yollarında izleyelim. 1923 yılı gezile-

rinde Atatürk'ün, Afyon Belediyesi önünde halkla konuşmasını gösteren bir resim vardır. Kalabalığın başlarına bakacak olursak, kalpak, fes, sarık, keçe külah, fesе dolanmış bez gibi türlü başlıklar görürüz. Bu fesе oldum olasıya kızarmış Atatürk. Doğu geriliğinin, başa geçirilmiş bir utancı gibi görürmüş onu. Ne yapsa da, nasıl etse de, halkın başını festen, sarıktan, sarma bezden kurtarsa? Bu işin yolunu bulmuş. 1925'te, Ankara'dan bindiği bir otomobille, Çankırı, Ilgaz, Kastamonu'nun yolunu tutmuş, köylü kentli bakmışlar başında bir değişik başlık, evet, Atatürk başına da bir Panama şapkası geçirmiş ki, yol boyu, halkı öyle selamlıyor. Halk sora:

– Bu ne ola?

O da, başındaki ak şapkayı çıkarıp halka selam vere ki:

– Bu başlığın adı şapkadır, hem güzeldir, hem ucuzdur, hem de giyilmesi uygundur.

Kastamonu'ya vardığında, belediye önünde toplanan halkı şapkasıyla selamlayıp, çiftçilikten, kendirden, kenevirden dolandırıp sözü, başındaki şapkaya getirmiş ki, halktan bir esnafa seslenip:

– Fesini göster, demiş.

Fes, içinde takke, üzerinde abanî sarık, fes. Ne demiş ki esnaf yurttaşa?

– Bak, bunların hepsinin ayrı ayrı parası yabancılara gidiyor... demiş.

Başında şapka, binmiş otomobiline, yolda, köylü, esnaf halka selam vere vere varmış Kurtuluş Savaşının yiğit iskelesi İnebolu'ya. Tarih, 28 Ağustos 1925... Üzerinde durduğu giyim, kuşamdır. Halka anlatır, durur, giyim kuşamın uygarlıkla ilgisini söyler. Nedir o "Altı kaval, üstü şişhane kılık?" Deyim, Atatürk'ündür. "Arkadaşlar, der,

"bundan böyle güneşlikli başlık giyeceğiz. İşte benim giydiğim gibi: Şapka.

Bunu açık söylemek isterim. Bu başlığın adına şapka denir."

Kastamonu, İnebolu, Daday gezisinden Mustafa Kemal, halkına şapkayla selam vere vere döner. Burada, çok önemli bir nokta var: Bir değişimi başlatmadan, bir dönüşümü gerçekleştirmeden önce, devrimci baba, ilk önce halka gidiyor, yol bel aşıyor, bu değişimin gereğini halka açık açık anlatıyor, halkla konuşuyor, halkı inandırmaya çalışıyor. Örnekler veriyor, kendisi örnek oluyor. Şapka değişimi dediğimiz değişimden önce de, halk babası Atatürk, başına şapkayı giyip yola çıkıyor, şapka giymenin yararlarını halka anlatıyor. İşte, ondan sonra, bu değişimi bir devrim yasası haline getiriyor. Şapka giyilmesini buyuran yasa, ekim ayında çıkıyor. Ağustos, eylül... İki ay içinde verdiği örneğin halka yayılmasını bekliyor. Köyden kente, kentten kente, kulaktan kulağa şapka değişiminin sözü gitsin istiyor. Baştan fesler, abanî sarıklar, takkeler, sarılı bezler atılıyor, kentlerde şapkalar, köylerde kasketler giyiliyor. Ne güzeldir o resimler: Yurt gezilerinde, Atatürk'ün, ulus babasının istasyonlarda çevresini kuşatan Anadolu köylülerinin başında kasketler... Kasket deyip geçmeyin, Cumhuriyet'in başlığıdır o, halk yönetiminin güneşliğidir o, kasketlerle güneş girmeye başlamıştır kafalara. Köylü kasketi, uyanan yurttaşların başlığıdır. Baş ışıyınca, yurttaş da ışır.

GÜN DÖNÜMÜ UYGARLIĞI GİYİNMEK

Atatürk'ün 1925 yaz gezisinden önce, çok önemli

olaylar geçmiştir Türkiye'de. Genç Cumhuriyet, gericiliğin kurşunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Şubat ayında, Doğu Anadolu'da, Şeyh Sait, din adına başkaldırmıştır. Bu gericilik ayaklanmasında gerçek neden, dış güçlerle beslenen geri toplum düzeninin, bağımsız Cumhuriyetle çatışmasıdır. Cumhuriyet ordusu, emperyalizmi nasıl ezmişse, bu sefer, emperyalizmin kundakladığı gericilik ayaklanmasını da Doğu Anadolu'da bastırmış, şeyhler, seyyitler, ağaları altederek, Cumhuriyetin devrimci ve halkçı bayrağını, Diyarbakır kalesine dikmiştir. Kastamonu gezisine çıktığında Atatürk, kafasında bu gericilik olayının nedenlerini taşıyor, yüreğinde Cumhuriyete çekilmiş kılıcın yarası acıyordu. Türkiye uygar olmalıydı. Bu yüzden Kastamonu'da halka şöyle diyordu:

"Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz değişimlerin, dönüşümlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tam anlamıyla çağdaş ve tam anlamıyla, tam biçimiyle uygar bir toplum haline ulaştırmaktır. Devrimlerin temel ilkesi budur. Bu gerçeği kabul edemeyen anlayışları yerle bir etmek zorundayız. Şimdiye değin ulusun dimağını paslandıran, uyuşturan bu anlayışta bulunanlar olmuştur."

Ama... hayır, ortaçağda kalmayacağız. Türk toplumu çağdaş uygarlığa doğru yürüyecektir

"Efendiler ve ey ulus! İyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müridler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en gerçek yol, uygarlık yoludur."

Giysi, kılık, başlık bir yerde görünüş, biçim işidir. Ama can kardeşler iş başında işçi nasıl iş gömleği iş pantolonu giyerse, her bir işin bir giysisi, kılığı varsa, uygar insanın da bir kılığı, bir giysisi vardır. Halkının kılığına, giysisine yeni bir biçim vermek isteyen Atatürk, giyim, kılık değiştirmekle insanın iç yapısının da değişeceğini düşü-

nüyordu. Kastamonu'da konuşurken, kalabalık arasında birden bir kişiyi gösterir:

"Alın işte, karşımda kalabalığın içinde bir kişi görüyorum. Başında fes, fesin üstünde bir yeşil sarık, sırtında bir mintan, onun üstünde benim sırtımdaki gibi bir ceket, daha alt yanını göremiyorum. Şimdi, bu kılık nedir? Uygar bir insan, bu ne idiği bellisiz kılığa girip dünyayı kendisine güldürür mü?"

Kalabalıktan sesler yükselir: Evet, güldürür!

– Hayır, kimseyi güldürmeyeceğiz kılığımıza, sade, adam gibi, uygar bir dünya vatandaşı gibi giyineceğiz. Hem ne o? Köylerde değil, ama kentlerde, kasabalarda kadın arkadaşlarımızın yüzlerini, gözlerini sıkı sıkı kapattıklarını, örttüklerini gördüm. Düşünün, aylardan ağustos... Sıcaktan yanıyor ortalık. Bu kadınlar ne çok sıkıntı çekiyorlardır kimbilir? Arkadaşlar! Uygar bir toplumun kadınları yaz günü böyle örtünmez, kapanmazlar. Bırakın, kadınlarımız yüzlerini dünyaya göstersinler, gözleriyle yeryüzüne baksınlar. Korkmayın güneş gören yüzlerden, güneşe bakan gözlerden bir kötülük doğmaz, ne doğarsa karanlıktan, kapalılıktan doğar..

Bu kılık kargaşalığı yoksulluktan; bu örtünme, kapanma toplumun baskısından doğmuş olabilir, ama yoksulluğu yenmek, toplumu bağnaz baskılardan kurtarmak için uygar olmak, uygar kişi olmak gerekir. Öyle ise, ilk önce uygarlığı giyinmek, yüzlerimizi, gözlerimizi uygarlığın güneşine açmak gerekir. Atatürk'ün öngördüğü kılık değişimi, bir uygarlık değişimine yöneliştir.

Devrimin yolu halk yönetiminden, ulusal bağımsızlıktan çağdaş uygarlığa, insanın özgür düşündüğü, özgür yaşadığı, özgür çalıştığı, her şeyden önce insanın insan olarak değerlendiği bir uygarlığa doğru geçer.

Başlık, giysi, kılık... Evet, bunlar eni sonu, Atatürk için bir biçimdir. Ama her biçim bir özü getirir, her biçimin içinde bir öz yaşar. Atatürk'ün Türk toplumuna aşılamak istediği öz, insancı uygarlıktır, aydınlıktır, özgürlüktür, insanın insanca yaşamasıdır. 1925 yılının o tehlikeli köprüsünden, gericiliğin kurduğu tuzaklardan Cumhuriyeti sapasağlam kurtaran Atatürk, Kastamonu'da haykırır:

"Arkadaşlar, uygarlığın coşkun seli karşısında direnmek boşunadır, o, uyur uyanmaz ve boyun eğmezler için çok amansızdır. Dağları delen, göklere uçup giden, göze görünmeyen parçacıklardan yıldızlara değin her şeyi gören, aydınlatan, arayan, inceleyen uygarlığın gücü ve yüceliği karşısında, ortaçağlı düşüncelerle, anlayışlarla, ilkel boş inançlarla yürümeye çalışan uluslar yok olmaya ya da hiç olmazsa tutsak olmaya yargılıdırlar."

Hayır! Türk ulusu yok olmayacak, tutsak olmayacaktır. Türk ulusu tutsaklık zincirlerini kırmış, koparmıştır. Çağdaş uygarlığa, onun özüne varmak için ilkönce, insan gibi giyinecektir. Yalıncak giyinecek, baştan aşağı donanacaktır.

GÜN DÖNÜMÜ: KÖYLÜ BUĞDAY BACIM BASMA

Devrimin üç güzel işinden söz edeceğiz şimdi, ulus babası Atatürk'ün üç güzel işinden söz edeceğiz ki, bu üç güzel iş, rüzgâr gülü gibi yeni devletin yönünü de gösterir: Halk devletidir bu, halk yönetimi ile dayalı döşeli halk için, halk yararına, halk katında bir devlet. 1925 yıllarındadır bu güzel işlerin biri, âşar vergisinin kaldırılmasıdır. Anadolu halkı, yüzyıllar yılı, toprağı eker, biçer, ter döker, buğday çeker, hasat vakti, "mültezim" denilen salmacılar gelir, üründen onda birini vergi deyip alırlardı. Vergi, ver-

gi. Devlet vergisiz olmaz. Ne var ki, bu "âşar" vergisi öyle bozulmuş, öyle soysuzlaşmıştı ki, vergilikten çıkmış, bir bela, bir zulüm olmuştu. Anadolu köylüsünün belini büküyor, dalını kırıyordu. Devrim gezilerinden birinde, Mustafa Kemal Paşa, başak biçici, üzüm devşirici Anadolu çiftçisine şöyle seslenmişti:

"Saygıdeğer çiftçiler sizler hepimizin babasısınız, hepimizin efendisisiniz."

Köylüyü, halk yönetiminin baş yerine oturtan devrim, 1925 yılında şubat ayında, yüzyılların köylü kıran vergişini, âşar vergisini kesti attı. Bu güzel bir iş, köylülük adına keskin bir dönüşümdü.

Devrimin üç güzel işinden, bir ikincisi de, yolsuz, dilsiz Anadolu topraklarına demiryolu döşeyip bozkırları, dağbaşlarını tren sesiyle doldurmasıdır. Hemi, bu güzel işi Atatürk, yabancılardan on para almadan, Türk halkının gücüyle, Türk halkının emeğiyle ve Türk halkının ufak ufak paralarıyla başardı. Çoğu yabancıların elinde demiryolları vardı, onları yabancılardan aldı, adı güzel Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarına kattı. Ankara'dan Selçuklu kırı Kayseri'ye, Kayseri'den âşıklar toprağı Sivas'a, Sivas'tan tatlı horon Karadeniz Samsun'a demiryolları döşendi ve bu demiryolları Sivas'tan Erzurum'a, Malatya'ya, Diyarbakır'a vardı, katar gitti, düdük öttü ve bu işler halk yönetimi devriminin gücüyle yapıldı. 1927'de, ilk Cumhuriyet treni Kayseri'ye girdi, ondan sonra o yıl içinde demiryolları aldı yürüdü, istasyonları akasya, gül hatmi bürüdü. Bu da güzel bir iştir ki, ekonomik bağımsızlık yolunda hemi örnek, hemi ulusal emek güzel bir iştir. Devrimin üç güzel işinden üçüncüsü, Atatürk'ün kolları sıvayıp, endüstrisiz ülke olmaz, bezini dokumayan, çeliğini işlemeyen, şekerini üretmeyen ülke hem aç, hem de namerde muhtaç kalır deyip,

fabrika işine sarılması, gene kendi gücümüz, kendi emeğimiz, kendi paramızla ıssız Anadolu'yu fabrika sesleri, fabrika dumanlarıyla şenletmesidir. Hele güzel bir halk devleti imecesidir ki, bir yoksul halkız biz, halkın yapamadığını halktan aldığıyla, halktan kattığıyla devlet baba yapar deyip, şeker fabrikasıdır, cam fabrikasıdır, dokuma fabrikasıdır, kâğıt fabrikasıdır, çimento fabrikasıdır, demirçelik fabrikasıdır, işe girişmesidir ki, bu da güzel bir iştir ve endüstri devriminin başlamasıdır. Ak kâğıttan ak şekere; ak buğdaydan ak beze kendi ürünlerimizden kendimiz işleyip yapmaya başlamışız ki, uygarlığın yolu budur ve bu yol, Atatürk'ün açtığı devrim yolundan geçmektedir.

Hele bir gün, Nazilli kombinasının açılışında, halk babası Atatürk'ün duyduğu sevinç, bundan böyle zaferlerimiz ekonomi zaferleri olacaktır diyen devrimcinin sevincidir. Kendi pamuğumuzu işleyerek, kendi halkımıza giynek gömlek bez yapacak olan bu büyük fabrika 1937 yılında işlemeye başlamıştır. O günü görenler anlatıyorlar: Bu fabrikanın açılışında bulunan Atatürk, hayatının en coşkulu anlarını yaşamış. Atatürk bakmış, masa üzerinde bir top basma. Bu ne basmasıdır? Türk pamuğundan Nazilli fabrikasının dokuduğu basmadır. Bu basmayı kimler dokumuştur? Makineleri işleten Türk oğlunun elleri dokumuştur. Kimindir bu basma? Türk halkınındır, köylü gelin, köylü oğlan giyinecektir.

Ama, Atatürk bu güzel işlerin yetmediğini, yetmeyeceğini biliyordu. Daha çok yol döşemek, daha çok fabrika açmak gerekliydi. Türk toprağının altını üstünü işlemeli, donatmalı, bezemeliydi. Tam bir ekonomik bağımsızlık için, toprağın altından gökyüzüne her bir şeyimize sahip çıkmalı, unumuzdan makinemize her bir şeyimizi kendimiz yapmalıydık.

Dememiş miydi o:

"Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Ama yaptıklarımızı asla yeter bulamayız. Neden ki, daha çok ve daha büyük işler yapmak zorunda ve engelleri yıkma gücündeyiz. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en uygar memleketleri düzeyine çıkaracağız."

GÜN DÖNÜMÜ ALFABE ÖĞRETMENİ

Atatürk babamız, 1928 yılının on beş eylül günü Sinop'taydı. Bir güzel gündü ki, halk babası, başka bir güzel iş için Sinop'a varmış, iki yanı güzel deniz, başında çınar ilen akça kavak, bir okulun bahçesinde, güz gölgesine bir kara tahta koydurmuş, geçmiş başına a, b, c, t, f, diye yazmaya, ona buna yazdırmaya başlamıştı. Ne yapıyordu? Halkına alfabe öğretiyordu, kurtuluş savaşçısı, cumhuriyetçi başkan, devrimci devlet ustası şimdi de ulusun bir başöğretmeni olmuştu ki, nerde bir ağaç gölgesi bulsa, oraya geliyor, halkına yeni yazıyı öğretmeye çalışıyordu. Görenler söyler ki, o gün, Sinop'ta denizin ve ağaçların açık hava okulunda toplaşan halk öğrencileri arasında bir de arabacı Bekir Ağa varmış. Duymuş gelmiş ki, halk babası ders veriyor, yeni yazıyı o da belleye, öğrene. Atatürk onu görmüş:

– Adın nedir? diye sormuş.

– Bekir'dir Paşam!

– Ne iş yaparsın?

– Arabacıyım.

– Okuma yazma bilir misin?

– Nasıl bileyim paşam. Bizim için zordur ve öğrenmenin mümkünü yoktur.

– Öğreneceksin Bekir Ağa... Şu yazı kolay yazıdır ve de adı yeni Türk alfabesidir, sizler öğrenesiniz, kolay okuyup yazasınız diye bulunmuştur ki, Sinop'ta, Samsun'da, Urfa'da, Malatya'da çiftçi ve arabacı herkes kara yazıyı söksün diye bulunmuştur.

– Güzel iştir Paşam!

– Öyle ise geç tahtanın başına!..

– Kusurumuz olursa Paşam?

– Kusurun olmayacaktır. Kusur varsa bizimdir, eski yazıyla yüzler yılı Türk halkını okumasız yazmasız bırakmamızdadır. İşte yazıyorum... Bu, A'dır. Sen de yaz!

B'dir, C'dir diye Atatürk yazmış ve arabacı Bekir Ağa'ya da yazdırmış. Bekir Ağa'nın yaşlı yüzü erik ağacı gibi gencelip dirilmiş. Harfleri bir bir sökmüş ki, yazıyı yazmayı öğrenesiye ve başöğretmenin ellerinden yeni Türk alfabesini okuyasıya.

Günlerden 15 Eylül günüdür ve bu işin, bu güzel değişimin başı, 9 Ağustos 1928'de, bir akşam İstanbul'da Sarayburnu'nda başlamıştır ki, Gazi Mustafa Kemal Paşa o akşam, halk arasında olmaktan sevinçli ve her bir devrimci işini ilk önce halka açmaya, halka anlatmaya inançlı, yeni Türk harflerinin, Türk alfabe devriminin haberini vermiştir. Yeni harflerle yazılar yazmış, halka okutmuştur, kendisi okumuş, kendisi yazmıştır, sonra halka dönüp demiştir:

"İsterim ki bunu hepiniz beş on gün içinde öğrenesiniz. Arkadaşlar, bizim ahenkli, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Yüzyıllardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu gerçeği anlamak zorundasınız."

Arabacı Bekir Ağa'ya, Sinop'ta alfabe dersi vermeden bir ay kadar önce Sarayburnu'nda o akşam şöyle konuşmamış mıydı:

"Çok işler yapılmıştır. Ama bu gün yapmak zorunda olduğumuz, son değil, ne ki çok gerekli bir iş daha vardır: Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Türk harflerini her yurttaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu yurtseverlik ve ulusseverlik ödevi biliniz.

Bu ödevi yaparken düşününüz ki, bir ulusun, bir toplumun yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmezse bu ayıptır. Bundan insan olarak utanmak gerektir. Bu ulus utanmak için yaratılmış bir ulus değildir. Övünmek için yaratılmış, tarihi övünçlerle doldurmuş bir ulustur."

Bu sözlere, bu söylediklerine, bu görev çağrısına ilk kendisi uymuş, 1928 yılı, Sinop, Samsun, Sivas, Kayseri, bir geziye çıkarak, her yurttaşa, bu arada Sinop yalısında arabacı Bekir Ağa'ya, yeni Türk harflerini öğretmeye çalışmıştır. Kılık değişimi gibi, harf değişimi de, bizim geri, ortaçağlı çerçevemizi, karanlık duvarlarımızı yıkan bir devrimdir, bir değişimdir. Yazısını ortaçağdan koparan bir ulus, yeni yazı ile çağdaş dünyaya girecekti. Kara tahtadan ulusun ak yazısına geçilecekti. Bu değişim, halkın isteği ve desteğiyle öyle bir hızla gerçekleşmiştir ki, 1929 yılı başında, Türkiye'de ilkokul alfabesinden gazeteye, kitaptan mektuba yazılı her bir şeyin içinde yeni Türk harflerinin aydınlık kuşları uçmaya başlamıştır.

DEMOKRASİ AĞACI

Atatürk albümünün yapraklarını açarken, onu, Musta-

fa Kemal Atatürk'ü, Erzurum Kongresi'nde başta kalpak, sivil, sade bir giysiyle Kongrenin başkanı; Sivas'ta, başında fes, gene sivil sade giysiler içinde Kongre başkanı ve en güzel resimlerinden birinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin balkonunda, milletvekilleri arasında, sağ eli kalpağına kalkmış, sivil, sade giysiler içinde, halkı selamlarken görürüz. Ulusal Kurtuluş Savaşı hareketini bir halk yönetimine dönüştürmek için, halkın arasında, asker giysilerinden soyunup, bir halk önderi gibi yaşayan Atatürk, savaşın ve Meclisin isteğiyle, Sakarya Meydan Savaşında ve ateş çizgilerinde yönettiği Başkomutanlık Meydan Savaşında paşa giysilerini giyer; 1923 gezilerinde de gene sade ve pırıl pırıl sivil giysilerle dolaşmaya başlar. Cumhuriyetin topları gümbürdediğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsüne, sivil giyinmiş bir cumhurbaşkanı olarak çıkar Mustafa Kemal Atatürk, doğuştan halk yönetimi âşığı bir devrimcidir. Sultanlığı, yani bir tek kişinin ve onun çevresini saran soy sop egemenliğini yıkıp cumhuriyet yönetimine doğru adım attığında, bağlı kaldığı tek şey, Türk ulusunun kendi kendisini yönetmesi ilkesidir. Hiç sevmediği, tutmadığı yönetim biçimleri tek adam yönetimi, diktatörlük, sultanlık, soy sop egemenliği gibi insana karşı, halka karşı yönetimlerdir. Halk dışında, halkın üstünde, tepeden, saraylardan, gizli odalardan sürdürülen yönetimlere hep karşıdır. Bir tek yönetim biçimine bağlıdır Mustafa Kemal Atatürk: Halk yönetimi. Anadolu topraklarına ayak bastığından ölümüne değin, halk yönetimine bağlı kalmış, bu yönetimi gerçekleştirmek, yaymak için Türk halkının önündeki engelleri yıkmaya, halk yönetiminin aydınlık yolunu döşemeye çalışmıştır. Bursa gezilerinden birinde halk, ona ulusal devrimin temellerini sorar. Bu temellerin birinci taşı halk yönetimidir. Halka der ki:

"Hepiniz, anayasayı okuyunuz! Öğrenci, asker, genç, yaşlı, ulusun her kişisi anayasayı iyice bellesin!"

Bu sözleri, Cumhuriyetin yolunda, 1923'te söylüyor. Halktan, öğrenmelerini, iyice bellemelerini istediği anayasada ne yazıyordu? İlkönce şöyle yazıyordu: "Egemenlik bağsız koşulsuz ulusundur. Yönetim biçimi, halkın, yazgısını kendisinin, kendi eliyle yönetmesi temeline dayanır." Bu anayasada, halkın Meclisi, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçim vardır. Atatürk'ün bağlandığı halk yönetimi oylu, seçimli, meclisli, halkın katıştığı, halkın katıldığı yönetimdir, çağdaş adıyla demokrasidir.

"Bizim görüşlerimiz –ki, halkçılıktır– gücün, erkin, egemenliğin, yönetimin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır."

Halkın oylarına, halkın seçimine, halkın oylarıyla, seçimiyle kendi yönetimini biçimlendirmesine dayanan, Atatürk'ün deyimiyle "yönetimin halkın eline geçmesine" yarayan böyle bir yönetim yolu için, Türk halkının yaşantısındaki bir sürü engelin ortadan kaldırılması gerekiyordu, halk yönetimi âşığı Mustafa Kemal Atatürk işte çeşitli dönüşüm ve değişimlerle bunları yapmıştır.

Halkın kendisini yönetmesi için, soy sop egemenliğinin, sultanlığın kaldırılması gereklidir. Atatürk, saltanatı yıkmıştır. Halkın kendisini yönetmesi için, yeni yasalar, cumhuriyet yasaları gereklidir. Atatürk, bu yasaları getirmiştir.

Halkın kendisini yönetmesi için, ortaçağın karanlıklarından, baskılarından kurtulması, uyanması gerekliydi. Atatürk, ortaçağ karanlığının kalın perdesini yırtıp atmış, toplumun üzerine abanan ağır baskı kayasını kaldırmıştır.

Halkın kendisini yönetmesi için ışıması, boş inançlardan kurtulup usun ve bilimin ellerine sarılması gerekliydi.

Atatürk, tüm boş inanç yuvalarını kapatmıştır, yurdunu güneşe açmıştır.

Halkın kendisini yönetmesi için, yüzyıllar süren din sömürüsünden kurtulması, devletin hakkını devlete, dinin hakkını dine vermek gerekti. Atatürk, din işlerini insan gönlüne bırakarak, devlet işlerinde dünya gerçeklerini öne almıştır.

Halkın kendisini yönetmesi için en az ilkokul öğretiminden geçmesi, tüm ulusun okuması yazması gerekliydi. Atatürk, Cumhuriyetin halk okullarında, halk alfabesinin yapraklarını bir bir açarak, halkının bilgisizliği yenme savaşına yol açmıştır.

Halkın kendini yönetmesi için, köylü kentli, herkesin ekonomik özgürlüğe, geçim dirliğine kavuşması gerekliydi. Atatürk, çeşitli ekonomik atılımlarla, halkının bu güce kavuşması için çalışmıştır. Ve halkı başa geçirmek, yönetimi halkın eline vermek için Atatürk, demokrasinin gerçek yollarını açmak uğrunda, bir halk âşığı gibi savaşıp durmuştur, en güzeli, çevresini diktatörlerin, baskı yönetimlerinin sardığı bir dünyada, ulusal kurtuluş savaşlarının özü halka bağlı kalarak, kendisi hiçbir zaman zorba, baskıcı, dediğim dedik bir diktatör olmamıştır.

YURTTAŞLAR DEVRİMİ

Can kardeşler, Atatürk, halkı yönetime katmak, cumhuriyetin temel ülküsü olan halk yönetimini gerçekleştirmek için, gündelik yaşantımızda, toplum yaşantımızda daha birçok değişime, yenileşmeye öncülük etti. Atatürk için, cumhuriyetin insan birimi yurttaş ve vatandaştı. Soy sop egemenliğine dayanan padişahlık, sultanlık düzeninde

ise, insanlar kul idiler, bende idiler, reaya idiler, uyruk idiler. Saray gökte, halk yerde idi. Atatürk sarayı yıktı, halkı yüceltti. Konuşmalarında hep, efendiler, arkadaşlar, vatandaşlar, yurttaşlar diye seslenir halkına, hep böyle ünler halka. Cumhurbaşkanı ile sade bir insan arasındaki bağ, çoban ile, köylü ile, demirci ustası, demiryolu makasçısı arasındaki bağ vatandaşlık, yurttaşlık bağıdır. Cumhuriyetin onuncu yılında sıcak ve gür bir sesle halkına Türk ulusu, yurttaşlarım diye seslenir, Atatürk'ün tüm çabası, insanların Cumhuriyet bayrağı altında vatandaşlar, yurttaşlar gibi özgür, eşit yaşamaları idi. Medeni Kanunu bunun için çıkardı. Tekkeleri, türbeleri, vatandaşları, bir tek yolda, uygarlık yolunda toplamak için kapattı. Millet Mektepleri, vatandaşlar, yeni Türk alfabesiyle okuma yazma öğrensinler diye açıldı. Tarihini bilmeyen ulus kendini de bilemez deyip Tarih Kurumu'nu; dilini arılaştırmayan ulus düşüncesini de ışıtamaz diye Türk Dil Kurumu'nu; halk toplaşsın, halk eğlensin, halk uyansın diye Halkevlerini kurdu. Tanrı uludur deyip Türkçe ezan okuttu. Eskiden rumi yıllar, hicri yıllar kullanılırdı. Yıllar, aylar, günler birbirine karışırdı. Atatürk takvimi de değiştirdi, uygar dünya yılını, ayını, gününü hangi takvimden öğreniyorsa, Türk ulusu da öyle öğrensin, günü, ayı, yılı çağdaş dünyaya uysun istedi.

Bu değişimler, dönüşümler hep insana vatandaş değeri, yurttaş değeri veren değişimlerdir. Türk insanlarını uygar bir yaşayışta birleştirmek, kaynaştırmak isteyen değişimlerdir.

Atatürk'ün Türk ulusunun yaşayışında gerçekleştirmek istediği en büyük değişim laiklik değişimidir. İnsan bir Tanrı'nın kuludur. Din, kutsal inanç böyle söyler. Gönül, dua, Tanrı kulluğuna yöneliktir, insan tek bir Tanrı'ya ta-

par. Evet insan Tanrı'nın kuludur ama, insanın halifenin, padişahın, beyin, ağanın, şeyhin ve de devletin kulu değildir. Yüzyıllar boyu din adına, insanlardan halifelere, padişahlara, hocalara, hacılara, beylere, paşalara kulluk istenmişti. Tanrı kulu insan, bu çeşit insanların çıkarlarına çattı mı, "Vay!.. Din elden gidiyor" denilip, her bir değişim, her bir yenilik, her bir özgürlük basılır, ezilirdi. Atatürk, laiklik ilkesiyle, Tanrı kulu insana saygıyı bir hoşgörü toprağıyla besledi. Din adına, devlete karışmışlar, insana karışmışlar, yiyeceğe giyeceğe, okumaya, dokumaya, sevmeye, övmeye karışmışlar, Tanrı kulu insanı Tanrı'dan alıp, "Nizamı Âlem" denilen bir değişmez düzenin, Sultanlar düzeninin çıkarlar yasasına kul etmişler. Atatürk, laiklik ilkesiyle, işte insanı insana, insanı topluma kul eden bu düzeni yıkmıştır. Atatürk der ki:

"Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz, görürsünüz ki, ulusu yok eden, tutsaklaştıran, yıkıp yoksul bırakan kötülükler hep din kılığı altındaki küfür ve kötülüklerden gelmiştir."

Atatürk, insanla toplum arasındaki ilişkiyi insanca, insanla insan arasındaki ilişkiyi kardeşçe, insanla devlet arasındaki ilişkiyi yurttaşça ve insanla din arasındaki ilişkiyi tertemiz Tanrı inancıyla, kimsenin karışamayacağı gönül özgürlüğüyle düzenlemek istemiştir. Atatürk'ün sözlüğünde, toplumdaki insanın adı vatandaştır.

Açın nüfus kâğıtlarınızı bakın orada ne yazar: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı. İnsanı kulluktan, reayalıktan, uyrukluktan kurtaran bir yurttaşlar devrimidir, Atatürk'ün devrimi. İnsan ne ağa kulu, ne padişah bendesi, ne sultan reayası, ne de Devleti Osmaniye uyruğudur. İnsan özgür vatandaştır. 26 Kasım 1934'te, her türlü takılı ad ve sanı yasaklayan, ortadan kaldıran bir yasa çıkardı Atatürk. Ağa, hacı, hafız, hoca, molla, efendi, bey, beyefendi, pa-

şa, hanım, hanımefendi, hazretleri denmeyecekti kimseye. Herkes, kadın erkek, adıyla çağrılacak, adıyla anılacaktı. Çok önemli bir değişimdir bu. Yurttaşlık devrimidir. Son padişah Vahdettin'in ulusu bir sürü, kendisini çoban saydığı, bunu açıkça söylediği yıllarda, Atatürk Ankara'da: "Köylü efendimizdir!" diyordu. Bunu diyen insan yaman bir devrimcidir.

YURTTA BARIŞ, DÜNYADA BARIŞ

Ulusal Kurtuluş Savaşı biter bitmez Atatürk, yurdun, Cumhuriyet yasalarının gölgesinde, ülkesinin bağımsızlığından, onurundan tek damla vermeden, eşitliğe dayalı insanlık barışını kurmaya çalıştı. Atatürk bir barış savaşçısı, bir barış ustası oldu. Onun ünlü ilkesi "Yurtta barış, dünyada barış" idi. Bu büyük savaş ustası, gönlünde taşıdığı barış sevgisini, daha 31 Ağustos günü, savaş alanını gezerken belirtiyordu. Yendiği, yerle bir ettiği saldırgan orduların savaş ve kılıç artığı ölülerini, toplarını gördüğünde:

"Bu görünüm insanlığı utandırabilir!" demişti. "Ama, haklı savunmamız için buna zorlandık. Türkler başka ulusların yurdunda böyle bir harekete girişmezler

Uluslara, yurtlara, insanlığa, bağımsızlığa, barışa saygı duyan bir başkomutanın sözleriydi bunlar. Atatürk için dünyada tek haklı ve güzel bir savaş vardı: Bağımsızlık için verilen ulusal kurtuluş savaşı. Başka ulusları tutsaklamak, başka yurtları sömürmek için açılan saldırgan, emperyalist savaşlara karşıydı. Bütün savaşında Ulusal And'a Misak-ı Milli'ye bağlı kaldı. Kurtuluş Savaşı başlangıcında yayımlanan Misak-ı Milli bildirisi: "Türk ülkesinin ulusal sınırlarını kurtarmak için, tam bağımsızlık ve özgürlük sağlanıncaya

kadar" Türklerin savaşacağını bildiriyordu. Savaştılar ve ulusal yurtlarını, Türklüğün sınırlarını kurtardılar. Lozan barışı ile dünya devletlerine kabul ettirilen bu sınırlar, yeni Türkiye'nin sınırları oldu ve Atatürk, Ulusal And'a bağlı kalarak, Türklerin anayurdu olan bu sınırların dışında hiçbir komşu ulusun topraklarına düşmanca göz dikmedi. Atatürk, bir ulusal kurtuluş savaşçısı idi. Barışta ölçüsü, kendi yurdunun tam ve onurlu bağımsızlığını korumak, insanlık ölçüsünde tüm ulusların bağımsızlığına, yaşama haklarına saygı duymaktı. Ulusal Bağımsızlık Savaşının ardından, barışçı elini bütün dünya uluslarına, savaştığı uluslardan komşu uluslara dek uzattı. Evrensel bir barışın özlemcisi, yapıcısı oldu. Osmanlı tarihlerini açarsanız, Türklerin yüzyıllar boyu Ruslarla, İranlılarla savaşıp durduklarını görürsünüz. Ulusal Kurtuluş Savaşıyla, kuzey komşumuz Sovyetler Birliği'yle iki anlaşma yaptı, Rusya ile dostluk ve bağımsızlık ölçüsü içinde, barışçı bir bağ kurdu. İran ulusu ile kardeşliğe dayanan sağlam bir barışa yöneldi. Atatürk yaşadığı sürece bir zamanların sağlam fıçısı Balkanlar'da yeni ve verimli bir barışın öncülüğünü yaptı. Yunanistan, Yugoslavya, Romanya ve Türkiye arasında kurulan Balkan antlaşması, Atatürk'ün yaşadığı sürede, bu bölgeyi, zeytin dallarının yeşerdiği, barış güvercinlerinin havalandığı bir barış bahçesi haline getirdi. 1937 yılında, Romanya Dışişleri Bakanı Butonesku'ya şunları söylüyordu:

"Bugün bütün dünya ulusları aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden insan bağlı olduğu ulusun varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar, bütün dünya uluslarının huzur ve esenliğini düşünmeli ve kendi ulusunun mutluluğuna ne kadar değer veriyorsa bütün dünya uluslarının mutluluğuna yardım etmeye elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar çok

iyi bilirler ki, bu vadide çalışmakla hiçbir şey yitirilmez. Neden ki, dünya uluslarının mutluluğuna çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu sağlamaya çalışmak demektir. Dünyada ve dünya ulusları arasında dinginlik, açıklık ve iyi geçim olmazsa, bir ulus kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan yoksundur. Onun için ben sevdiklerime şunu salıklarım:

Ulusları yöneten ve yönelten adamlar, doğal bu, her şeyden önce ve ilkönce kendi uluslarının varlık ve mutluluğunun yapıcısı olmak isterler. Ama, aynı zamanda bütün uluslar için aynı şeyi istemek gerektir "

Bunları Atatürk, dünyada bulutların karardığı, hele orta Avrupa'da savaş havalarının gökleri tuttuğu yıllarda söylüyordu. "Üstün ulus, üstün ırk" sapıklığıyla birtakım insanlık düşmanları, kendi uluslarının adına, dünya uluslarının varlığını hiçe sayıyorlar, kaz adımlı ordularıyla, bir gün bir ulusun, öbür gün bir başka ulusun topraklarını çiğniyorlardı. Uzaktan uzağa yeni bir dünya savaşının top gürültüleri geliyordu. Bu korkunç savaşın, 1940 yıllarına doğru başlayacağını Atatürk, daha 1932'de ünlü Amerikalı asker Mac Arthur'e söylemişti. Bu savaşın "ulusal bencilliklerden" çıkacağını, daha o zaman söylemişti, Atatürk. Onun ilkesi, her ulusun bağımsız yaşaması, her ulusun kendi tarihsel varlığıyla insanlık ailesinin ayrılmaz bir parçası olduğu ilkesiydi. Dünyada, kendi kazandığı savaşı, ulusu ve insanlık yararına evrensel bir barışa çeviren böyle bir komutana, böyle bir savaşçıya az rastlanır. Uluslar arasındaki anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesini isteyen Atatürk bu anlayışının örneğini "kırk yüz yıllık Türk yurdu" dediği Hatay'ın, Türk yurduna katılması olayında vermiştir. Ulusal And'ın bir parçası olan Hatay'ı, savaşla değil, barışçı savaşının, uluslar arasındaki barışçı

anlaşmaların gücüyle Türk yurdunun sınırları arasına katmıştır

Atatürk, yıllarca sonra, İkinci Dünya Savaşının kanlı deneyleri sonunda kurulan "Birleşmiş Milletler Örgütü"nün ilkelerini, dünyada bağımsızlıklara, eşitliğe ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanan insancı barışın temellerini "yurtta barış, dünyada barış" ilkesiyle ortaya atmış, ulusunun bağımsızlığı için savaşan Atatürk, savaşından sonra, bu sefer, dünya barışının kurulması için savaşmıştır

Atatürk, insanlık tarihinin en büyük barış savaşçılarından biridir.

SABAH OLURSA...

Atatürk bir gün diyor ki:

"Sanatçı, toplumda uzun çaba ve uğraşlardan sonra alnında ışığı ilk duyan insandır "

Manastır askeri okulunda genç bir öğrenci iken Atatürk, Namık Kemal ve Tevfik Fikret'in şiirlerini gizli gizli okurmuş. Tevfik Fikret, onun en çok sevdiği ve en çok saydığı Türk ozanlarından biridir. Gençlerle konuşurken bir gün, onlara demiş ki:

"En büyük ozanımız Tevfik Fikret'tir.

Tevfik Fikret, onun sanatçı tanımına uyan bir büyük ozan. "Sabah Olursa" şiirini okumamış olur mu Atatürk? Biz de, bugünün Türkçesiyle birlikte okuyalım bu güzel şiiri:

Bu memlekette de bir gün sabah olursa, Halûk
Eğer bu memleketin sislenen şu örtülü
Alın yazısı, güçlü bir elin diriltici, güçlü
El değmesiyle silkinip şu donuk

Şu paslı yüzü ulusun biraz gülerse... O gün
Ben ölmemiş bile olsam, hayata pek ölgün
Bir bağlantım kalır besbelli, –o gün benden
Umudu kes, beni kötürüm ve boş çevremde
Acılığımla unut, neden ki kırık dökük ve aksak
Bakışlarım geçmişe çekmek ister seni, sen
Tüm kimliğin, tüm varlığınla geleceğin malısın
Taptaze şakıyor kulaklarımda sesin!

Evet sabah olacaktır, sabah olur, geceler
Kıyamete dek sürmez, sonunda bu gökyüzü
Bu mavi gök size bir gün acır, üzülme sen.
Hayata neş'e güneştir, bezmişlik sarınca insanı
Çürür bizim gibi... Siz, ey, yarınlar uzayının
Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın!
Ufukların özlemi sonsuzdur ışığa
Aydınlık... İşte tek umulan yüzyılımızda;
Silin bulutları, silkin gölgesini korkuların
Işık içinde koşun şükredilesi bir kurtuluşa·
Umudumuz bu: Ölürsek biz, yaşar mutlak
Vatan sizinle, şu zindan karanlığından uzak!

Bu şiirinde Tevfik Fikret, gelecek sabahın ilk ışığını alnında duyan bir tanyeri bildiricisi gibi geleceğin, zindan karanlığından uzak günlerin umudunu getiriyor. Türk musikisinde "saba" adlı bir ses dizisi vardır. Bu ses dizisi, sabahın tanyeri ışığını, günün uyanışını, bülbüllerin yaşama türküsünü dile getiren bir güzel nağme bireşimidir. Atatürk'ün sevdiği eski şarkılardan biri:

Uyanmaz uykudan cânân uyanmaz
Sabah olduğuna güya inanmaz.

"Saba"nın ışıklı, seher çiğleriyle dolu nağmeleriyle akıp gider. Sabah, gün ışıması, günün uyanması! Atatürk'ün ve sanatçının özlediği budur. Tevfik Fikret, yıllar sonra, devrimin bir güzel tanyeri gibi yurdà yayacağı o sabah ışığını alnında duymuştur. Atatürk, ilk, sanatçının alnında parlayan bu sabah ışığının ardından dağ bel aşmış, yurduna gerçek sabahı getirmiştir. Ozan: "Sabah olursa... Sabah olsa..." diye, bir gelecek bülbülü gibi şakımış, şakımış, birdenbire işte, kurtuluş savaşçılarının tepelerden indirdikleri bağımsızlık güneşiyle, sabah gelmiştir. Sabah olursa... Sabah olursa... Sabah olmuştur.

Atatürk sanata inanan, sanatı seven, sanatçıya saygı duyan, sanatçıyı, "sabah ustasını" onurlandıran insandır.

Bir gün: "Ben edebiyat ve şiiri severim" demiş. Onda sabah özlemini uyandıran, sabah ışığının bildiricisi Tevfik Fikret'in, İstanbul'da, Rumelihisarı'ndaki evini, Aşiyan adlı evini dolaşıyor, anı defterine şunları yazıyor: "19 Ağustos 1918 Pazartesi. Seni anarak çevrende dolaşan Fikret tapınıcılarından. Altında, Mustafa Kemal'in imzası. O sıralarda, Yedinci Ordu Komutanı olarak Filistin'e gidecektir: Gençliğinin ozanı, onda "sabah ve özgürlük" sevgisini doğuran ozana, taptığı Tevfik Fikret'e, onun anılar dolu evine uğramadan edemiyor.

Mustafa Kemal Atatürk, sadece edebiyat ve şiire değil, güzel sanatların her dalına, musikiye, resme, tiyatroya, yontu sanatına da ilgi ve saygı duyuyor. Yaşamayı bir türkü olarak görüyor. Manastır günlerinden kalma şu Rumeli türküsünü, bütün yaşantısı boyunca, bir sevgi, bir sevi türküsü gibi anılayacak, sıcak bir özlemle söyleyip duracaktır.

Manastırın ortasında var bir havuz
Var bir havuz
Şu Manastır kızları hepsi de yavuz
Hepsi de yavuz
Biz çalar oynarız.

Manastırın ortasında var bir çeşme
Var bir çeşme
Şu Manastır kızları hepsi de seçme
Hepsi de seçme
Biz çalar oynarız.

Gençliği Osmanlı ezgileri, Rumeli türküleri içinde geçen Atatürk bu şarkıları, bu türküleri hiç unutmaz, bir uzak düşten çektiği özlem nağmeleri gibi söyler, söyletirdi. "Mani Oluyor Halimi Takrire Hicabım" şarkısı, "Allı Yemeni, Morlu Yemeni", "Ölüm Allahın Emri Ayrılık Olmasaydı", "Vardar Ovası Vardar Ovası" türküleri en sevdiği şarkılar, türkülerdi.

Müzik için şöyle diyordu, Atatürk:

"Hayatta müzik gerekli değildir. Neden ki hayat müziktir. Müzik ile ilgisi olmayan yaratıklar insan değildirler. Eğer söz konusu olan hayat insan hayatı ise müzik her nasıl olursa vardır. Müziksiz hayat var olamaz. Müzik hayatın sevinci, ruhu, kıvancı ve her şeyidir."

Atatürk, müziğe bir sevinç, hayat kaynağı olarak bakıyordu. Ulusal Kurtuluş Savaşının ilk günlerinde, sabah olacak mı, olmayacak mı, belli olmayan o günlerde, 13 Haziran 1919 günü Havza'dan Amasya'ya doğru yola çıkmıştı, eski açık bir otomobille. Tanyeri yeni atıyordu. Tepeleri aşarlarken eski otomobil su kaynatmıştı. Ortalık alacalanmıştı. Yurdun yeli, gülü, bülbülü yeni uyanıyordu. Her

şey, Atatürk'ün içine yaşamanın sevincini doldurmuştu. Otomobil durduğunda, aldı başını yürümeye başladı. Anadolu'nun sabahına baktığı yüksek bir kayadan, hayat sevincinin sesi geliyor, bir gençlik türküsü ona arkadaşlık ediyordu:

Dağ başını duman almış
Gümüş dere durmaz akar
Güneş ufuktan şimdi doğar
Yürüyelim arkadaşlar.

Atatürk, gençlik yıllarında, "Osmanlı musikisi, Osmanlı dili, Osmanlı edebiyatı içinde yetişmiş, eğitilmiş bir insandı. Sevdiği şarkılar eski şarkılar, yazdığı, konuştuğu dil eski dil, okuduğu, beslendiği edebiyat eski edebiyattı. Ama, devletin biçiminden yazıya değin her eski şeyi değiştirirken, ulusuna müzikte, dilde, edebiyatta yeniyi öneriyordu. İlkönce, kendi kendini, kendi beğenilerini değiştiriyordu. Alışkanlıklarını yeniyordu. Doğu müziğini sevdiği, gençlik anıları bu müzik ile dolu olduğu halde, halkına, ulusuna çok sesli müziğin yollarını açıyordu. Bu, yazıda da böyle olmuştu; ilkokuldan cumhurbaşkanlığına değin geçen uzun bir yolda, Osmanlı yazısını kullanmıştı, ama, Türk halkının okuması, yeni bir alfabeyle daha kolay yazıp öğrenmesi ve bu alfabenin açtığı kapılardan yeni bir edebiyata yönelmesi için, eski yazıyı yıkıp yerine harf devrimiyle yeni Türk alfabesini koyduğu zaman, o ne yapacaktı? İlkönce, alışkanlıklarından o kurtulacaktı. Bir devrimcinin yapacağını yaptı: Alfabe öğretmenliğiyle, yeni Türk yazısının öncülüğüne başladığı günden sonra eski yazı ile bir tek harf yazmadı, tüm yazılarını devrim yazısıyla, yeni halk alfabesinin ışıklı harfleriyle yazdı. Alışkanlıklarından

devrim adına, halk adına kurtulmasını biliyordu. Yalnızca musiki mi? Yalnızca yazı mı? Edebiyat da, şiir de, konuşma ve yazı dili de, bilgiye susamış bir halk için bilim dili de, eski dilden, Osmanlıcadan kurtulmalı, halk diline dayalı yepyeni bir Türkçe, arı duru bir Türkçe, devrimin ve halkın dili olmalıydı. Gerçekten, on dördüncü yüzyılda, Türkçe âşığı Âşık Paşa'nın dediği gibi:

Türk dilinde kimseler bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi
Türk dahi bilmez idi bu dilleri
İnce yollu ol ulu menzilleri.

Atatürk, Türk harflerinin kuşlarını, Türkçe'nin güzel dallarına, ışıklı dallarına uçurdu. Konuşma, yazma dili Osmanlıca ile yoğrulduğu halde, o, halka inancından, halk sevgisinden Türk dilinin halk kaynağına döndü. Alışkanlıklarını, beğenilerini yendi. Önüne düştüğü Türkçecilik, arı dil akımının örnek savaşçısı oldu. Halk Türkçesiyle yazmaya, yazdırmaya, arı Türkçeyle konuşmaya başladı. Musiki, şiir, yazı... derken... Türk ulusu, yüzyıllar yılı, ilk tiyatrolara beşik olmuş eski uygar topraklarda oturuyordu. Hele, Ege kıyılarında, Akdeniz kıyılarında adım başı, ormanların eteğinde, denizlerin ayağında, binlerce kişi alan eski tiyatroların hâlâ yitmemiş yıkıntılarına, basamaklarında oyun ve yaşama sevinci tüten, ot kaplamış anılarına rastlanıyordu. Anadolu, tiyatronun, bir mutlu çocuk gibi doğup büyüdüğü, gelişip serpildiği bir uygarlık toprağı idi.

Atatürk yazıya, şiire, müziğe verdiği değeri, Türk tiyatrosuna da verdi. Tiyatro, onun için "ulusal bir halk okulu" idi. Tiyatro sanatçıları da, onun için, milletvekillerinden, bakanlardan, cumhurbaşkanlarından üstün kişi-

ler... Neden ki, onlar, bir halkın iç yaşantısını yoğururlar, insanı yurttaş, yurttaşı insan yaparlar. Bir gün, 1930 yılında, o günkü adıyla "Darülbedayi"nin oyunlarını seyrettikten sonra, Atatürk başta Muhsin Ertuğrul olmak üzere, kadınlı erkekli tiyatro sanatçılarını konuklamış, onları ağırlamış, övmüş ve şöyle demişti çevresindekilere ders verircesine, sanatı ve sanatçıları onurlandırarak:

"Efendiler!.. Hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz, giderek cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Ama sanatçı olamazsınız. Hayatlarını büyük bir sanata adayan bu çocukları sevelim!..

Sanatı, güzel sanatları böyle kutsar, yüceltirdi Atatürk. El sanatlarını, demire, deriye, toprağa, ipliğe, ağaca, gümüşe biçim ve güzellik veren el işini, el sanatlarını kutsardı. 1923 yılı gezisinde Adana el sanatçılarıyla konuşurken diyordu ki:

"Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş olur."

Sanatı, el işini, maddeye biçim ve öz kazandıran el sanatlarını, Anadolu Ahiliğinin o güzel işini bir hayat damarına benzetiyordu. Hayatın damarlarından kan, topraktan el işine, el işinden yaratıcı üretime akıyordu. Sabanı, araba tekerini eğiten demirci; ağacı yontan, işleyen marangoz; ipliği büküp dokuyan dokumacı; topraktan, çamurdan çanak çömlek yapıp testiye serin suyun umudunu üfleyen testici ustası ulus hayatında bir damardan işin ve yaratmanın kanı gibi akmıyor muydu? El sanatçısı, yararlı ve kullanılır gereçler yapmakla kalmıyor, iç yaşantısından maddeye güzellik ve sevgi de katıyordu. İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin şimdi müze olan yapısında, küçük başkanlık odasında, Mustafa Kemal Paşa'nın oturduğu başkanlık masasının karşısında, duvarda el ile dokunmuş bir

küçük halı vardır. Orta dokuması güz yaprağı rengi, yanı kıyısı baştanbaşa çiçek işidir. Halının üstünde, iki ayyıldız arasına, dokuma ustası can ipliğiyle "Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya" diye yazmış. Halının ortasına sanatçı, bir gönül duruluğunun, bir inancın, bir bağlılığın güzelliğiyle şu deyişleri dokumuş:

Müslümanlar haşredek tâzim etsin adına
Çûn fedayı can ettin milletin imdadına.

Halının altında Isparta 1338 Cemal, yazılı... Ispartalı sanatçı, halı dokumacısı, halk ustası Cemal Usta, 1922'de Kurtuluş Savaşının utkusuyla, sevincini ipliğe, ot boyası renge vererek bu halıyı dokumuş; iç güzelliği katarak, hayat damarından halıya sevgi ve dirilik katarak.

Mustafa Kemal'in sanatı bir hayat damarına benzetmesindeki anlam bu halıdadır. Güzel şeyler yapacaksınız, hayata güzellik katacaksınız, hayatı sanatın kanıyla besleyeceksiniz, diyor. Sanattan güzel sanatlara: Resim yoluyla yurdun renklerini, insanlarını vermeye; yontuyla dağı taşı, sert kayayı yontmaya, kentleri kasabaları anlam taşıyan, güzellik taşıyan yontularla, anıtlarla bezemeye. Toprağa çanak çömlek can veren insanoğlu taşa, kayaya, mermere neden can vermesin, neden Anadolu'nun en eski sanatı yontu sanatını diriltmeyelim? Güzelliğin soluğunu neden taşın yüreğine üflemeyelim? Atatürk, bir sanat, bir güzel sanat isteklendiricisi, bir sanat, bir güzel sanat koruyucusudur. Atatürk devriminde güzel sanatlar yeni toplumun, yeni insanın mayasıdır, yüreğinin çiçeğidir, yaşamanın sevinç özüdür. Güzel sanatlara giden yol Atatürk'ün çiçekli devrim çığırından geçer. Ulusun direği devlet, devletin direği bağımsızlık, bağımsızlığın direği yurttaş, yurttaşın di-

reği halk, halkın direği de doğan, ölen, yaşayan, çalışan, seven, gülen, ağlayan insanoğlu; insanoğlunun direği de onur, emek ve gönül esenliğidir ki, bunların direği de kişioğlunun özgürlüğüdür ve de kişi özgürlüğünün direği de eğitim, bilim, el işi, gül işi güzel sanatlardır. Atatürk devriminde güzel sanatların kutsanması hep bu özgürlük ilkesindendir ve insanoğlunun değerlendirilmesindendir.

Atatürk özgürlük yayıcı, insanoğlunu özgür yapıcı gönül yelinin başına yedi kanatlı güzel sanatları bindirmiştir ki, şiire, resime, yontuya, müziğe, oyuna, tiyatroya ve halk şenliği türküye verdiği değer bundandır. Sevdiği ozan Tevfik Fikret'in: "Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim" demesindeki, düşünce özgürlüğünü, bilim bilme özgürlüğünü, inanma özgürlüğünü bunlara güzel sanatların insan kişiliğini onurlandıran, kişioğlunu insan kişi yapan gücünü de katarak, toplumun da, devletin de, halk yönetiminin de eğitici, uyandırıcı, yeşertici direği saymıştır.

Cumhuriyet'in onuncu yılında, Türkiye'nin bağımsız, özgür, devrimci yüreği Ankara'dan Yeni Türkiye'ye yayılan sözlerinde Türk ulusunu över onurlarken Türk ulusunun karakteri yüksektir, Türk ulusu çalışkandır, der. Türk ulusu zekidir, Türk ulusu güçlükleri yener, der. Türk ulusunun uygarlık koşusunda elinde tuttuğu yanar ateşin, kafasında ışıldattığı ışığın bilim olduğunu söyler. Bütün bu niteliklerin yanında ve Atatürk'ün coşkuyla, bir halk bayramı sevinciyle haykırdığı daha güzel bir nitelik insanı insan eden, kişiyi özgür kılan nitelik güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.

"Şunu da önemle belirtmeliyim ki, yüksek bir insan topluluğu olan Türk ulusunun tarihsel niteliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir."

Her on yılda bir "daha büyük onurlarla, mutluluklarla,

erinç ve esenliklerle kutlanmasını" dilediği bu güzel ulus ve halk bayramında, gönlün özgür türküsünü, yaşamanın ve devrimin en coşkulu şenlik türküsünü sayar.

ON KASIM PERŞEMBE

Koca Türk ozanı Yunus Emre der ki bir deyişinde:

Bu dünyada bir nesneye
Yanar içim, göynür özüm
Yiğit iken ölenlere
Göğ ekini biçmiş gibi.

Hele, Yunus bu deyişi kimler için söylemiş ola? Sarıköy'de, kasım ayıdır, yapraklar dökülmüş, otlaklar sararmıştır. İstanbul'da bir halk yiğidi ölmüş ola da, bizim Yunus duya da, bu üzünçlü sözleri sakın onun için söylemeye?.. Yunus Emre'yledir dilimiz ve gönlümüz, bu dünyada yiğit iken ölenlere içten yanar, özden yaş dökeriz ki, 10 Kasım 1938 Perşembe günü saat 9.05'te, Türk ulusunun halk yiğidi, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul'da, Dolmabahçe'de ölmüştür, telgraf tellerinden kara yazı yurda ve dünyaya yayılıp gitmiştir.

Gözleri bu dünyaya kapanınca ilk, Dolmabahçe Sarayı'ndaki altın işlemeli Cumhurbaşkanı Bayrağı yarıya indirildi. Kara haber tez ulaşır derler. İstanbul, Ankara, Kırşehir, İzmir, Antalya, Sivas ve Kars derken bütün yurt, köy kahvesi, kasaba pazarı ulus babası Mustafa Kemal Atatürk'ün öldüğünü duydu. Ankara kalesinde bayrak yarıya indi. İzmir'in Kadifekale'sinde yarıya indi. Sivas, Kars, Kırşehir, Antalya derken bütün yurt çekti direğe bayrağı,

sonra yarıya indirdi; bütün yurt duydu haberi, başladı akmaya gözyaşı ırmağı okullarda öğrenciler duydu ağladı, fabrikalarda işçiler duydu ağladı, kışlalarda askerler duydu ağladı. "Babamız öldü! Babamız öldü!" diye, Yunus Emre ağıdıyla verdi ulus gözlerine göz yaşlarının en temizini ki, kadın erkek, yaşlı genç bebeden ebeye Türk ulusu ağladı. Halk ozanı aldı sazı ağladı, aydın yazar yazı yazı ağladı, öğrenciler yarı bayrak dizi dizi ağladı, yaşlı Sakarya askerleri sızı sızı ağladı, ulus peteğinin oğlu kızı ağladı, bakalım ne söyledi kimisi, kimisi nasıl ağladı? Yaş sel oldu ağladı, bakalım Âşık Veysel nasıl ağladı?

Ağlayalım Atatürk'e
Bütün dünya kan ağladı.
Süleyman olmuştu mülke
Geldi ecel, can ağladı.

Doğu, batı, cenup, şimal
Aman Tanrı, bu nasıl hal
Atatürk'e erdi zeval
Memur, mebusan ağladı.

Atatürk'ün eserleri
Söylenecek bundan geri
Bütün dünyanın her yeri
Ah çekti vatan ağladı.

Fabrikalar icad etti
Atalığın ispat etti
Varlığın Türk'e terketti
Döndü çark, devran ağladı.

Bu ne kuvvet, bu ne kudret
Var idi bunda bir hikmet
Bütün Türkler, İnönü İsmet
Gözlerinden kan ağladı.

Tren hattı tayyareler
Türkler giydi hep karalar
Semerkant'la Buharalar
İşitti her yan ağladı.

Siz sağ olun Türk gençleri
Çalışanlar kalmaz geri
Mareşal'in askerleri
Ordular, teğmen ağladı.
Zannetme ağlayan gülmez
Arslan yatağı boş kalmaz
Yalnız gidenler gelmez
Her gelen insan ağladı.

Uzatma Veysel bu sözü
Dayanmaz herkesin özü
Koruyalım yurdumuzu
Dost değil, düşman ağladı.

Halk âşığının söylediği doğruydu, dost düşman yetmiş iki ulus ağladı bu ölüme, barış halkasıyla bağladığı Balkanlar, uzak Çin, denizler ötesi nice halklar ağladı. Yugoslavya gazetelerinden ses geldi, şöyle: "Tarih silinmez harflerle bu devlet adamının adını bağrına kazıyacaktır. Atatürk bir halk adamıdır. Kırılmaz azmi, keskin zekâsı ve gücü,

kendisini yendiği alın yazısının önüne getirmiş, böylece yeni Türkiye'nin yaratıcısı olmuştur."

Ölümü duyulur duyulmaz, kurduğu yeni Türkiye'nin genç çocukları üniversite gençleri, kasım bahçelerinde toplandılar, gözyaşlarını dökülen yapraklara verip ağladılar ve de Dolmabahçe'de, dört bir yanı güz çiçeği, iki yanı başı yiğit asker, öldü mü yaşıyor mu ayırt edilmez, tüm İstanbul halkı, ağlaya dura, selam vere geçti önünden ki, gençler, bir Türk ozanının dilinden:

Bizdendi sevinci, bizdendi derdi
Biz uyurduk o bizleri beklerdi
Uyudu nöbeti bizlere verdi.

diye diye geçtiler...

O günlerde bir Bulgar gazetesi de şöyle yazıyordu:

"Atatürk, ulusunun atası, kılıç, düşünce, yürek ve irade adamı idi. Ulusun bu büyük çocuğu, aynı zamanda yirminci yüzyılın da büyük yurttaşıdır." Çin gazeteleri ise, bu büyük ulusal kurtuluş savaşçısı için şöyle yazıyordu: Atatürk, bütün Asya kıtasının atasıdır."

Neden?

"Atatürk, yayılganları (istilacıları, müstevlileri) vatandan nasıl bir ruhla ve ne gibi araçlarla püskürttüğünü bize göstererek, ulusal kurtuluşun yöntemini çizmiştir. Onun düşünüş ve tutumunun yüreklerimizde her an canlı kalacağını, ulusal çabalarımızda bize güç ve destek olacağını düşünerek avunabiliyoruz."

Ankaralı Âşık Ömer halkın yürek tellerini ağıtlıyordu:

Atan gitti millet başın sağ olsun
Ölümü devraçsın yeni çağ olsun
Dağlar birer birer yanardağ olsun

Türkler yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri.

Atatürk'ün ölü varlığı, 19 Kasım Cumartesi sabahı İstanbul'da Dolmabahçe'den top arabasına yerleştirildi ve yol boyu, ağlayan servi kesilmiş İstanbul halkının arasından, Sarayburnu parkına getirildi. Orada, Türk halkına harf değişimini duyurmuş, başkomutan başöğretmen olmuştu. Şimdi denizin kıyısında onu Zafer savaş gemisi bekliyordu. Halk yiğiti Mustafa Kemal'i, bir vapur, Bandırma vapuru 1919'da alıp, Anadolu'ya geçirmişti. 19 yıl sonra şimdi, halk ağıdı Mustafa Kemal Atatürk yeniden Anadolu'ya geçiyordu, bir bağımsızık gemisiyle, 101 parça top atılırken ve de İstanbul'un bağımsız denizinde İngiliz, Sovyet, Alman, Fransız, Yunan, Romen, savaş gemileri onu selamlarken, sonsuzluğa uğurlarken. Dirisiyle barışçı, ölüsüyle barışçı idi. Bağımsızlık barışında yedi iklim, dört cihanı başında birleştirmişti.

Paris, Fransa'nın sesi, o öldüğü gün dünyaya şöyle seslenmişti:

"Atatürk gibi dehalar ancak görünüşte ölürler. Öyle insanlar bir kuşak için doğmadıkları gibi, belli bir dönem için de doğmazlar "

Yunus Emre deyimiyle, Türk ulusunun gönül ağacından yapılmış Atatürk'ün "ağaç atı", tabutu, Zafer savaş gemisinden, Yavuz savaş gemisine alınmış, oradan güzel deniz toprağından, akşam İzmit'in ışıkları yanarken, Anadolu toprağına indirilmişti. Şimdi bir tren, Anadolu treni, bir ağıdın düdüğüyle O'nu, Arifiye, Doğançay, Geyve, Mekece, Bilecik, Karaköy'den alıp Ankara'ya götürüyordu. Köylüler çıralar yakmışlar, yol boyuna dökülmüşlerdi, dağlardan, bahçelerden kopardıkları güz çiçeklerini göz yaşlarıy-

la ıslata ıslata Atatürk trenine atıyorlar, demiryolu birden, halk sevgisinin çiçek yolu gibi uzayıp gidiyordu.

Sapanca'da durdu tren. Bir ağıdı sallıyor göldeki sazlar
Yanıyor halkın ormanı çıra
Köylü yüzleri acılı ışığında gecenin
Sapancalı elma devşirici kız
Şimdi güz ağıdını devşiriyor yanaklarında
Islanmış... ince yağmurda bir mintan
Vuruyor, yanık tüten gözleri ceviz ağaçlarından
Demiryoluna Marmara köylüsünün.
Kestane ağaçlarının hışırdadığı Geyve
Kardeşim Ali Fuat Paşa nerde
Aman diri dursun, tutsun Orhan Gazi köprüsünü
İner şimdi ihanetin dağlarından Anzavur
Kırmaya halkın kiraz dalını
Ateşlesin topu vakit geçirmesin
Bir sürek avıdır devrim
Aman benim eski askerlerim
Uyanık durun, gelirler ha!
Gece başladı Söğüt kışlağında
Ve Bilecik köylüleri
Yakıp eski Türkmen ateşlerini
Karşılıyorlar treni
Yüceltip yanar dallarını bir devletin
Arıyorlar ağaç atını Mustafa Kemal'in.
Tabut nerde? Tabut nerde?
Yok tabut... Tabut yok hiçbir yerde
Bir yıldız ağmasıdır Geyve'den beri
Yenilmesidir ölümün bir sevgiyle
Demiryolu halkın çiçekleriyle
Bir bahçe döşemesidir şimdi.

Kasımpatları ve mor kilimiyle koyun gözlerinin
Dağlardan ve ayva ağaçları altından
Köy evlerindeki teneke saksılardan
Bir ağıt bahara dönüşmektedir sevgiyle.
Sevgiyle ve acının ıslak yaprak gözleriyle
Yolcu etmektedir yanar dallarıyla halk ormanı
Trende giden ölüyü
Gecenin yıldızları çekmektedir bir ölüyü.

Atatürk, Kurtuluş Savaşının otağı Ankara'ya getirildi. 21 Kasım Pazartesi günü, geçici toprağına yatırıldı. Önünde sadece Türk ulusu değil, batıdan doğuya, kuzeyden güneye, bütün bir dünya insanlık selamı gibi durdu. Silah, savaş ve devrim arkadaşı İnönü dedi:

"Devletimizin bânisi ve milletimizin fedakâr, sadık hâdimi, insanlık idealinin âşık ve mümtaz siması eşsiz kahraman Atatürk! Vatan sana minnettardır.

Bütün ömrünü hizmetine verdiğin Türk milleti ile beraber senin huzurunda tâzim ile eğiliyoruz. Bütün hayatında bize ruhundaki ateşten canlılık verdin. Emin ol! Aziz hatıran, sönmez meş'ale olarak ruhumuzu daima ateşli ve uyanık tutacaktır."*

Bağımsızlığın bu yanar ateşi için Dünya da şöyle diyordu.

Bulgarlar:

---

* İnönü'nün bu tarihsel sözleri arı dille şöyle söylenebilir:
"Devletimizin kurucusu, ulusumuzun özverili, gönülden bağlı elden tutanı; insanlık ülküsünün tutkun, seçkin kişisi, eşsiz yiğit Atatürk! Bu yurt sana gönüller dolusu borçludur.
Tüm yaşamını yararına adadığın Türk ulusuyla birlikte ululuyor, saygıyla önünde eğiliyoruz senin. Yaşamın boyunca ruhundaki ateşten canlılık verdin bize. İnan ki, yüce anın sönmez bir yanar ışık olarak ruhumuzu her zaman ateşli ve uyanık tutacaktır."

"Bu eşsiz ve büyük adamın ölümünden sonra, dünya artık eskisi kadar ilginç değildir, diyordu.

Almanlar:

"Atatürk, bağımsızlık duygusunu taşıyan bütün uluslar için ölmez bir semboldür, diyordu.

Ruslar:

"Onun ölümü bütün dünya için de derinliği ölçülmez bir kayıptır," diyordu.

1953 yılı 10 Kasımında, Türklerin babası Mustafa Kemal Atatürk, yurdun ölümsüz toprağına, Ankara'da Rasattepe'de, yurt taşlarıyla yüceltilmiş Anıtkabir toprağına taşındı. Orada, yukarıda mavi gök, altı kara güzel toprak, ulus sevgisinin güneşli türbesine gömüldü. Yaz kış güllerle doludur yolu. İki yanı aslanlı yoldan, Anadolu güneşinin avlusuna varılır.

Bu avludan basamak basamak, Ankara Kalesine bakan yüce bir anıta çıkılır. Atatürk orada pencereden girer güneş, gökyüzünde uçar kuşlar, dışarıda açar güller, bağımsız Türkiye'nin yüreğinde Ankara'da yatar.

Ne ki can kardeşler, 10 Kasım 1938 günü dokuzu beş geçe duran ölümün saatidir, Mustafa Kemal Atatürk'ün saati değil! Mustafa Kemal'in saati, devrimin, bağımsızlığın ve cumhuriyetin saat kulesinde, gece gündüz, tanyerinde ve yıldızlı gecede işleyip durmaktadır. Bu saat bize hep, yaşamayı, gelecek günleri, umudu ve yiğitliği göstermektedir. Her 10 Kasım günü, her Türk Anıtkabir'de ve her yerde selam durur ona. Bir ölüme duyulan saygıdan çok, bu yaşayan bir ülküye duyulan saygıya benzer. Ölüm bir yiğit ölümüyse, çınar ağaçları altındaki çeşmeler gibi hep yaşamayı, umudu ve yiğitliği tazeler. Yaz kış, güller arasından, ulus babası Atatürk'ün umut çeşmesinden gönül tazelemeye gidenler orada yüce bir ölü değil, güneşlerle, mavi gök-

yüzleriyle, yeşil dallarla acılı yüreklere su serpen bir halk önderi bulurlar.

Her on kasım bir ölü değildir anılan
Bağımsızlığın gülüdür
Atatürk'ün bahçesinde...

ATATÜRK'ÜN AÇTIĞI YOLDA...

Anlattık ya can kardeşler, acı düşe gözyaşı katarak, Atatürk'ü İstanbul'un denizinden geçirdiler, Anadolu trenine bindirdiler, Ankara'nın güneşine indirdiler, ölüsünü bir tepeye kondurdular. Anıtkabir derler ki adına, gönül uğrağı, umut kaynağı bir toprağa yatırdılar. Şimdi, bu Anıtkabir'e onu anmaya, iki yanı aslanlı ve kış bahar pembe güllü yoldan geçerken düşünelim, anlayalım, Atatürk'ü dinleyelim, onun yolunu izlemekteyiz ki, bu yol nedir bilelim.

Yiğit ölmeyilen adı kalır ki, Atatürk ölmeyilen de muradı kalmıştır. Öyle ise, o ne yapmak istemiştir, halkını hangi dağın başına, ulusunu hangi çağın başına ulaştırmak istemiştir? Şimdi, gün bugündür, onu anmak demek yitikliğine yanmak değil, açtığı çığırın ardından iz sürüp bir dağ yoluna dayanmak demektir. Ne güzel söylemiş Külebi ozan:

Davullar zurnalar döğende
Biz seni hatırlarız.
Binip trene gezende
Biz seni hatırlarız.
Önce adını öğrenir çocuklarımız
Eli kalem tutup yazanda.
Binler yaşar, yurdumuza hizmeti büyük
Kemal Paşa! Ölümsüz insan! Şanlı Atatürk!

Ne var ki, onun yolunu tutmak ne demektir, onun açtığı çığırdan gitmek ne demektir? Onun ana yolu bağımsızlık yolu, devrim yolu, halk yönetimi yolu olduğuna, bir bu yol Türkiye'yi kurtuluşa, Türk halkını mutlu özgür oluşa götürdüğüne göre, şimdi bize, bu yolun doğrultusunu, bu yolun çığır açıcı ilk yolcusunu izlemek düşer ki, yollar içinde Atatürk'ün yolunu seçmeye, yollar içinde Atatürk'ün yolunu tutmaya, Atatürkçülük diyoruz. Kimi yol şuraya kimi yol buraya gider, ama Atatürkçülük dediğimiz yol, Türkiye'nin kurtuluşuna, Türk halkının mutluluk ve özgürlük düşüne gider ki, bir Mustafa Kemal eri gibi, dosdoğru bu yolu tutanlara da Atatürkçü derler.

Şimdi soralım, söyleyelim bakalım Atatürkçülük nedir? Atatürk yolunun doğrultusu nedir, bu yolda gönlümüzde, kafamızda taşıyacağımız yol azığı nedir? Bir yolun doğruluğuna inanmışsak, hele bu yolun yurdumuzu, ulusumuzu güneşli dağ başına eriştireceğine inanmışsak, ilk yapacağımız iş, bu yolu açmış insanların ardını izlemektir, çığırından gitmektir, o çığırı aça aça yürümektir. Öncümüz, yol açıcımız gitmeyilen, bu yol, ayrık otu, zaman yeli, zaman eli örtülebilir, ama bizim işimiz, o çığırı izlemek, o çığırı ardımızdan geleceklere de açmak, bu yolu yürünür, gidilir bir ana yol haline getirmektir. Bir yol izlenirken yapacağımız işlerden biri de, bu yolun ilk açıcısından, bu yolun ilk geçicisinden, yolun gelişini, gidişini öğrenmek; yolda ne göreceğiz, nerelere varacağız, nerelere uğrayıp nerelerde konaklayacağız önceden bilmektir: Güzel yolumuz için, bu yolun ilk geçicisini bir iyice, gönül kulağı, akıl eleği dinlemektir. Bir yol izlenirken, yapacağımız, göze alacağımız bir iş daha vardır ki, önden giden vara vara bir yere gitti, vade yetti, ölümün gülü bitti, şimdi, öncümüzün üzerinde gül çiçek bittiğine göre ne yapacağız? O yaşasaydı,

o yolda sürüp gitseydi, ölümün erken eli ona değmeseydi, ne yapacak idiyse, nasıl yapacak idiyse onu yapacağız, bayrağı kaptığımız gibi öncümüzün çığırına yol açıp yürüyeceğiz, yürüyeceğiz. Atatürk'ün yolundan gitmek bu yoldan, ondan öğrene, ondan dinleye gitmek ve de bu yolu onun varmak istediği yere değin açmak Atatürkçülük demek olduğuna göre, her bir yolun bilgisi var, her bir yolun çizgisi var, şimdi sıra bu bilgiyi öğrenmeye, bu çizgiyi çizmeye gelmiştir ki, onu anmaya, Anıtkabir'in arslanlı yolundan ilerlerken, bu bilgilerin başı nedir, bu çizgilerin gidişi nedir, gene ondan, yol açıcımız Mustafa Kemal Atatürk'ten öğrenelim.

Bu bilgileri, yolumuzun doğru çizgilerini nereden çıkaracağız? Onun sözlerinden, eylemlerinden, davranışlarından ve işlerinden çıkaracağız. Ne söylemiş? Ne yapmış? Nasıl yapmış? Neylemiş? Bakın, arslanlı yoldan bir güneşli avluya vardık. Bu avlunun, doğuya bakan merdiveninden Anıtkabir'e çıkılıyor. Güneşin her sabah pırıl pırıl ettiği taş basamakları çıkıp, ceket düğmeleyip, kasket çıkaralım ve gelip bir dakika Atatürk'ün taş yatağı önünde duralım, rahmet dileyelim, dua okuyalım, andımızı tazeleyip, babamızın ölüsünü dirisine bağlayalım. Bir yıldız mıdır nedir? Işılar bir tek bezek, babamızın mezarını gün ışığı çiçekler: İstiklâl madalyasıdır, onun. Köyde çavuş, kasabada gazi, kentte emekli subay en güzel, soylu bezeğidir ulusun: Kurtuluş savaşı göğünden inme zühre yıldızı, kiminin göğsünü, kiminin de, ölmüştür rahmet ola, ölüsünü böyle bezer, böyle izler.

İşte, Atatürk'ün ilk güzel işi, Ulusal Kurtuluş Savaşı öncüsü olarak, Türk yurdunu, Türk ulusunu bağımsızlığına kavuşturmasıdır. Atatürkçülük yolunda öğreneceğimiz, belleyeceğimiz ilk ders bağımsızlık dersidir. Taş merdiven-

den inip, yeniden avlunun güneşine açıldığımızda, dört bir yerde, taş yapı odalar göreceğiz. Bu odalara girelim bakalım neler göreceğiz? Tavan boyu, altın işleme yazılar göreceğiz. Hepsi ulus babası Atatürk'ün sözleri. Bir yerde Misak-ı Milli diyor, ulusun andı demek. Türkiye'yi kimselere vermeyiz, demek. Anadolu köylü kadınlarını övüyor ki bir altın sözünde, Kurtuluş Savaşımızda ordumuza arka çıkan Anadolu bacılarını övüyor. Sakarya Savaşını anlatıyor ki bir yerde, yurt bir bahçedir, her bir gülü yurttaş kanı ile ıslatılmadıkça düşmana bırakılamaz, diyor. Bir yerde de, Anadolu halkının güneşini almış, vermiş sözü, yazmış duvara: "Bizim istediğimiz yönetim, halkın yönetimidir, halkın yönetimi eline almasıdır," diyor. Demokrasi gülünü halkın duvarına çiziyor. İşte, Atatürk'ün bir güzel işi de, her bir işinde halkına dayanması, Türk yurduna, Türk ulusunun sesini gökyüzü eylemesidir. Atatürkçülük yolunda öğreneceğimiz, belleyeceğimiz ikinci ders, halk yönetimi dersidir.

Avlunun Çankaya sırtlarına bakan bir yerinde, bir odayı müze yapmışlar. Atatürk'le ilgili eşyaları, resimleri, giysileri, kitapları bir araya getirmişler, sergilemişler. Atatürk'le verilmiş Türk alfabesi... A... B... C... Ç... Güzel halkım okusun da uyansın, sabah güneşinin dam üstüne inmesi yetmez, güneş insanın içine doğmalı ki, dağ tepe güneş olmakla yetmez, insanlar güneş olmalı deyip, yazmış güzel alfabesini.

İşte Atatürk'ün daha bir güzel işi de, toplumda eski, yoz ne varsa değiştirmesi, yurdun karanlığına güneş kılıcıyla karşı çıkması, yazıdan düzene her bir şeyi yenilemesi, dönüşümün yanar ateş demirci ustası olmasıdır. Atatürkçülük yolunda öğreneceğimiz, belleyeceğimiz üçüncü ders, devrim dersidir.

Bu üç güzel işin, Ulusal Kurtuluş Savaşının, halk yönetimi savaşının ve devrim savaşının Atatürk'ün sözlerinden, eylemlerinden, davranışlarından çıkan ilkelerine, dayanaklarına Mustafa Kemalcilik anlamına Kemalizm, ya da bugünkü deyimiyle Atatürkçülük denir ki, Atatürk yol açıp yol giden bir büyük adam olduğundan, bu ilkeleri dondurmayıp, yolu kesip durdurmayıp, yolunu bu üç ana doğrultuda, Ulusal Kurtuluş Savaşı, halk yönetimi ve devrim doğrultusunda, ardından gelecek Türk halkının gönül özgürlüğüne, eylem özgürlüğüne açık tutmuş, yolum budur bilen bilir, inanan gelir demiştir.

Üç güzel işini, Ulusal Kurtuluş Savaşını, halk yönetimi kalesi Cumhuriyeti ve durmaz ırmak devrimi o, birtakım ilkelerle, birtakım gerçekçi doğrularla anlatmaya, açıklamaya, bu güzel işlerin dayanacağı sağlam döşeme yolu çizmeye çalışmıştır ki, bu ilkelere Atatürk ilkeleri diyoruz, şimdi onun sözlerinden bu ilkeleri öğreneceğiz.

Birinci ilke, ulusal egemenliği bayrak gibi diken, halkın kendi kendisini yönetmesini devletin temeli sayan ilkedir: Cumhuriyetçi olmaktır.

Atatürk diyor ki:

"Benim için bir yandan olmak vardır; bir yandayım hep. O da cumhuriyetin yanında, cumhuriyetten yana olmak, toplumsal devrimden yana olmak.

Atatürk diyor ki:

"Bu kadar kara kaygılara katlanıp yıkımlara uğradıktan sonra Türk hiç kuşkusuz öğrenmiştir ki, yurdu yeniden yapmak ve orada mutlu ve özgür yaşayabilmek için egemenliği hiç elden bırakmamak ve cumhuriyet bayrağı altında bütün çocuklarını toplu ve dikkatli bulundurmak gerektir.

Atatürk diyor ki:

"Bugünkü hükümetimiz, devlet örgütümüz, doğrudan doğruya ulusun kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet örgütü ve hükümettir ki, onun adı cumhuriyettir. Artık hükümet ile ulus arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükümet ulustur ve ulus hükümettir."

İkinci ilke, yönetim gücünün, ulusal egemenliğin kimin yararına, kimin mutluluğuna, kimin özgürlüğüne işleyeceğini, devletin işte ve gidişte hangi kaynağa dayanacağını belirtir: Halktır bu kaynak ve yönetimin rüzgâr gülü halkçılıktır.

Atatürk diyor ki:

"Toplumbilim bakımından bizim hükümetimizi deyimlemek gerekirse 'halk hükümeti' deriz. Toplumsal öğretı bakımından düşündüğümüz zaman biz hayatını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emek erleriyiz, zavallı bir halkız. Ne olduğumuzu bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan, çalışmak zorunda bir halkız. Öyleyse, her birimizin hakkı vardır, yetkisi vardır. Ama çalışmayla kazanırız bir hakkı. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını çalışmaktan, çalışmadan uzak geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içinde yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde söyleyiniz efendiler, halkçılık, toplumsal düzenini emeğine, haklarına dayandırmak isteyen bir toplumcu yoldur."

Atatürk diyor ki:

"Temelden incelenirse bizim görüşlerimiz –ki, halkçılıktır– kuvvetin, gücün, egemenliğin, yönetimin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır."

Atatürk diyor ki:

"Yeni Türkiye devleti bir halk devletidir, halkın devletidir. Örgütler baştan başa halk örgütleri olacaktır. Genel yönetimi halkın eline vereceğiz. Bu toplulukta hak sahibi olmak herkesin bir iş görmesi temeline dayanacaktır."

Halk, ulusu yapan ana dokudur. O çalışır, o üretir, gerektiğinde o savaşır. Ulusun dilini, tarihini, iç zenginliğini o saklar. Halkın birleştirici bağı ulusal tarihtir, ulusal yaşantıdır. Halkın onur bağı, yaşama bağı ulusal bağımsızlıktır. Uluslaşmadan halk olamaz, yığınlaşırız. Uluslaşmadan, halk, bağımsızlığın yüce değerini koruyamaz. Uluslaşan halklar, bağımsız, onurlu ve bilinçli yaşarlar. Bu ilke, Atatürk'ün temel ilkelerinden biridir. Ulus varlığını diri tutmak, ulusal bilinçle bilenmek, eski, köklü bir ulus olduğumuzu, dünyada bu yüzden var olduğumuzu bilmek: Atatürkçülük böyle bir ulusçuluktur.

Atatürk diyor ki:

"Biz doğrudan doğruya ulusseveriz ve Türk ulusçusuyuz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur."

Atatürk diyor ki:

"Ulusumuzun güçlü, mutlu ve durul yaşayabilmesi için, devletin tam anlamıyla ulusal bir siyaset izlemesi ve bu siyasetin iç yapımıza tam anlamıyla uygun olması ve ona dayanması gerektir. Ulusal siyaset dediğim zaman söylemek istediğim şudur: Ulusal sınırlarımız içinde her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup, memleketin gerçek mutluluk ve gelişmesine çalışmak."

Atatürk diyor ki:

"Ulusun varlığını sürdürmek için, insanlar arasındaki ortak bağ yüzyıllardan beri gelen biçim ve niteliğini değiştirmiş, demek ki, ulus, din ve mezhep bağları yerine Türk ulusu bağı ile fertlerini toplamıştır."

Bu üç ilke, Cumhuriyet ilkesi, halkçılık ilkesi ve ulusçuluk ilkesi, bağımsızlığı, çağdaşlığı, bağımsızlık ve çağdaşlık toprağında halkın özgürlük, mutluluk ve egemenliğini temel alır. Cumhuriyet nasıl yerleşecektir? Bağımsızlık

verilmemesiye nasıl kazanılacaktır? Türk toplumu nasıl çağdaşlaşacaktır. Ulusun ana kaynağı Türk halkı nasıl mutlu, özgür bir halk olacaktır? Bu yolları öteki Atatürk ilkeleri açar ki, halkın özgürlüğü için, ilkönce Türk toplumunun bütün ortaçağ bağlarından kopması, çağdaş aydınlığın evlere, insanlara, okullara, kafalara girmesi gerekir. Cumhuriyetin halk devleti, laik bir devlet olacaktır. Laiklik, cumhuriyetin ve Atatürk devriminin yol açıcı en sağlam ilkelerinden biridir.

Atatürk diyor ki:

"Sevinçlerle gene görüyor, gene görüyorum ki laik cumhuriyet temelinde hep birliğiz. Aslında benim siyasal hayatta tek yanlı olarak durmadan aradığım ve arayacağım temel budur."

Atatürk diyor ki:

"Bunca yüzyıllarda olduğu gibi, ulusların bilgisizliğinden ve bağnazlığından yararlanarak, bin bir türlü siyasal ve kişisel çıkar sağlamak için dini gereç ve araç olarak kullanmaya çalışanların içerde ve dışarda var oluşu bizi, bu konuda söz söylemekten ne yazık ki henüz alıkoyamıyor. İnsanlık din üzerinde uzmanlık ve bilgiyle donanarak, her türlü yanlış ve boş inançlardan kurtularak, gerçek bilim ve tekniğin ışıklarıyla arınıp olgunlaşıncaya kadar din oyuncularına her yerde rastlanacaktır."

Atatürk diyor ki:

"Yobazların bir tehlike yarattığı hayaldir. Bu türlü insanların din ve inanç ile hiçbir içten ilgileri yoktur. Dinsel bağnazlık onlar için bir üstünlük ve çıkar aracıdır. Bu yolla, bir yandan halkı, öte yandan hükümeti aldatarak kendileri hesabına üstün bir yer yaratırlar ve her biçimde çıkar toplarlar. Bunlar hükümete sokulup, halk bizim her sözümüzü dinler, bizim dediğimiz yerine gelmelidir diye şantaj

yaparlar. Sonra halka dönüp, hükümet bizim avucumuzun içindedir, sakın bizim sözümüzden çıkmaya kalkışmayınız, diye korkuturlar. Demek ki, halk arasında hiçbir üstünlük ve güce sahip olmadıkları halde simsarlığını yaparlar. Devletten yüz bulamadıkları dakikada kendilerinin yağı tükenir. Neden ki, ulusumuz hiçbir biçimiyle bağnazlıktan, kara inançtan hoşlanmaz."

Cumhuriyeti, halkçılığı, ulusal devleti gerçekleştirmede ilkelerin ilkesi budur: Toplum ve halkın kafasını ortaçağdan, kara inanç satıcılarından kurtarmak, aydınlık bir dünyanın yolunu açmak!

Laiklik, Atatürk'ün, ilerlemeye kapatılmış bir yolda, halk yolunu açmak için kullandığı bir "ortaçağ devirici"dir. Ortaçağı yıkmakla, kafalarda, kurumlarda, eğitimde, din-devlet, insan-toplum ilişkilerinde ortaçağı yıkmakla, iş bitmez. Halkın özgürlüğü ve mutluluğu çok güçlü bir kaldıraca muhtaçtır ki, bu kaldıraç bağımsızlık için kalkınma, halkçı bir kalkınma, emeğin ve üretici insanın sömürülmediği, hakkını aldığı, yüzünün güldüğü, emeğinin, alınterinin insanca değerlendirildiği bir kalkınmadır. İlkel tarımdan çağdaş üretime geçiştir, yeniden sömürgeleşmemek için endüstri devrimi dediğimiz çağdaş üretim biçimine geçiştir. Böyle bir kalkınma için Atatürk, ulusal, halkçı, devletçi bir ekonomi savaşının öncülüğünü yapar.

Atatürk diyor ki:

"Bilirsiniz ki, ekonomide zayıf bir ulus yoksulluktan kurtulamaz, güçlü bir uygarlığa, dirliğe, esenliğe ve mutluluğa kavuşamaz, toplumsal ve siyasal hastalıklardan yakasını kurtaramaz. Memleketin yönetimindeki başarı da ekonomide kazandıklarıyla ölçülür."

Atatürk diyor ki:

"Ekonomi demek her şey demektir. Yaşamak için, mutlu olmak için, insan varlığı için ne gerekiyorsa hepsi demektir."

Atatürk diyor ki:

"Devletçiliğin bizce anlamı şudur: Tek tek insanların özel girişimlerini ve kişisel çalışmalarını temel almak, ama, büyük bir ulusun ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını ve çok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak, memleket ekonomisini devletin eline almak. Bizim izlediğimiz bu yol, görüldüğü gibi, liberalizmden başka bir sistemdir."

Öyle ise, halkçı, laik, bağımsızlık ekonomisine bağlı ulusal bir halk devleti olan cumhuriyeti, halk yönetimini temel alarak ve ulusal bağımsızlıktan bir damla kan vermeden gerçekleştirmenin yolu nedir? Bu yol, Atatürk'e göre devrim yoludur. Toplumu yenileştirecek, geliştirecek, uyandıracak, güçlendirecek, bağımsızlaştıracak; halkı özgür ve mutlu kılacak tüm yolları tıkanmayasıya, kapanmayasıya açacak devrim yoludur. Atatürkçülüğün temel dünya görüşü şöyle özetlenebilir: Bağımsızlık ve halk için devrim. Atatürk'ün sözlerinden, eylemlerinden çıkan ilkelerden biri de, devrimcilik ilkesidir.

Atatürk diyor ki:

"Gerici düşünceleri güdenler belli bir sınıfa dayanacaklarını sanıyorlar. Kesin olarak bu bir aldanmadır, aldatıcı bir düştür. İlerleme yolumuzun üstüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz. Yenilik yolunda duracak değiliz. Dünya ürkütücü, coşkun bir akımla ilerliyor. Biz bu ahengin dışında kalabilir miyiz?"

Atatürk diyor ki:

"Dünyanın belli başlı uluslarını tutsaklıktan kurtararak egemenliklerine kavuşturan büyük düşünce akımları; eski-

miş, çökmüş kurumlara umut bağlayanların, çürümüş yönetim yollarında kurtuluş gücü arayanların amansız düşmanıdır."

Atatürk diyor ki:

"Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tam anlamıyla çağdaş ve tam anlamı ve biçimiyle olgun bir topluluk haline getirmektir. Devrimlerimizin temel amacı budur. Bu gerçeği kabul edemeyen anlayışları dağıtıp yok etmek zorundayız."

İşte, Atatürk sözleriyle ve eylemleriyle, savaşı ve devrimleriyle tam bağımsız, halkın yönetime katıldığı, ortaçağdan tam kurtulmuş, aydınlık, uyanık, ulusun ve yurdun tüm kaynakları halkın özgürlük ve mutluluğu için işletilen çalışan, onurlu, bilinçli ve durmadan ileriye ileriye doğru giden; devrimi yeni, güzel, bağımsız bir toplumun toprağını sürmek için bir pulluk gibi kullanan, böyle bir Türkiye yaratmak istiyordu. İşte Atatürkçülük, böyle bir Türkiye yaratmak için, Atatürk'ün devrim ilkelerine bağlananların tuttukları ışıklı, sağlam ve yurtsever yoldur.

Şimdi, bu ilkelerle dolu, Atatürk devriminin sonsuzluğa giden yolunda bağımsızlık, halk yönetimi ve çağdaş uygarlık inancıyla yürüyen yurtseverler ve halk çocukları olarak, arslanlı yolun gülleri arasından ve de aydınlık girişini bekleyen kara, deniz, hava askerlerinin, bağımsızlık askerlerinin önünden geçerek, mutlu ve aydınlık, Atatürk'ün ölümsüzlük anıtından ayrılabiliriz.

MUSTAFA KEMAL ANDI

Can kardeşler, yapraklarını bir bir, bire birlik çevirdiğimiz Atatürk albümünü kapatırken, gelin yeniden, yıllar-

ca önceye, bir başka güzel resme dönelim: Bu resim, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir toplantısını göstermektedir. Yıllardan 1921, aylardan marttır. Toplantı yeri küçük olduğundan, kimi tahta sıralarda oturmuş, kimi ayakta yüz yüz elli kişi. Bu resim, Mustafa Kemal Atatürk'ü, Ulusal Kurtuluş Savaşını ve Türk devrimini o kadar güzel özetliyor ki, tavanlardan sarkan iki asma gaz lambası, Anadolu'nun içinden gelme sade halk ışığını; soba boruları, bozkır kışını yenen kutsal iç ateşini belirliyor. Tahta sıralarda oturan şu sarıklı din adamları, halife orduları Ankara kapılarına dayandığında, halk arasına karışarak, yayılarak: "Ulusal Kurtuluş Savaşı, kutsal bir savaştır" diye diye yurdu karış karış dolaşıp halkı uyandıran yurtseverlerdir. Şu kalpaklı insanlar, ayakta duranlar, halk ordusunun saflarında çarpışıp vuruşan genç milletvekilleridir, er olarak katıldıkları Birinci İnönü Savaşı'ndan yeni dönmüşlerdir. Orda, dinleyiciler balkonunun altında, yüzleri pek seçilmiyor, asker paltolu iki yiğit milletvekili var, onlar orduların, alayların, Kuvayı Milliye çetelerinin başında çarpışan millici askerlerdir. Mart başı olduğundan toplantı yeri alacakaranlık. Asma lambalarda ince bir ışık yanıyor. Kürsüdeki adama vuran halk ışığında, kalpaklı bir baş, bir avcı ceketi çizgi çizgi beliriyor. Elinde kâğıtlar bir şeyler okuyor. Kimdir o? Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'dır. Günlerden 1 Mart 1921'dir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ikinci toplanma yılını açıyor. Bir yılda olan biteni anlatıyor. Bu bir yıllık zamana, bilerek ve sözcüklerin üzerine basa basa, söylemekten kıvanç duyarak "Milli sene", ulusal yıl adını veriyor. Konuşmasının bir yerinde şöyle diyor: "İç politikada ön sözümüz halkçılık, yani ulusun kendisini, kendi yazgısına, kendi işlerine egemen kılmak temeli, Anayasamızda saptanmıştır."

Sözlerini şöyle bitiriyor:

"Saygıdeğer arkadaşlarım! Bütün bir ulus ölümle gözgöze geldiğimiz mütareke günlerinden başlayarak bugüne değin aldığımız yolları, atlattığımız sayısız güçlükleri bir kez daha birlikte hatırlayalım. Ne vakit başladığı bilinmeyen zamanlardan beri bağımsızlık onuruyla yaşayan ulusumuz en acıklı bir çöküntüyle son buluyor gibi görünmüşken, tutsaklık bağlarına karşı çocuklarını başkaldırmaya, ayaklanmaya çağıran atalar sesi yüreklerimiz içinden yükseldi ve sizi son Kurtuluş Savaşına çağırdı. Artık kaygı ve yılgınlık günleri çok arkada kaldı. Memlekete kurtuluş ve gerçek yolunu göstermiş ve bütün ulusu kendi bağımsızlık bayrağı altında toplamış olan yüce meclisiniz ikinci çalışma yılına girerken, ben, ufkumuzda gelişmeye başlayan ışıkların bu kadar kırım kıran görmüş olan bahtsız yurdumuzda bir iyilik sabahı olmasına dua ediyorum.

İşte, Mustafa Kemal Atatürk, bu halk lambasında parlayan ışıktır. İşte bu sabah gelen kurtuluş, gelecek devrimdir. Ve bu resimde, Atatürk'ü özetleyen her şey var: Kalpak var; Ulusal Kurtuluş Savaşı. Gaz lambası ile, halk var; halk yönetimi. Yurdumuza iyilikler getirecek tan ışıkları var; Devrim. En güzeli, bu sözlerden çıkan, kaynayan, akan onun ırmağı var: Tam bağımsızlık! Öyle ise, yıllarca önce, Anadolu'da başlayan, Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde gelişen Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ana çizgilerini, bu resme sıcak yüreklerle, içten bakışlarla bakarak görebiliriz: Tam bağımsızlık, halk yönetimi ve devrim. Bağımsızlık, Anadolu göğünü ışıtan mor menekşe tan ışığı gibi; halk yönetimi her bir şeye gerçek ölçüsünü, açıklığını veren ağustos güneşi gibi; devrim, yeni düşüncelerle, yeni tohumlarla kabaran toprağı besle-

yen halk dostu ikindi güneşi gibi, bu sade, gösterişsiz Ankara lambasından yayılıp gelmektedir.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın halk işi lambasını bu güzel resme tutup Atatürk'ü anar, sevgili ulus babamızın albümünü kapatırken, onun bir sözünü anmadan geçmeyelim. Canına kıymak istemişlerdi de, 1926'da İzmir'de o, dönüp ulusuna şöyle demişti:

"Benim ölümlü can varlığım bir gün elbet toprak olacaktır, ama Türkiye Cumhuriyeti sonsuzluğa değin yaşayıp gidecektir."

Gerçek bir halk önderinin alçakgönüllülüğüyle söylenmiş bu içten, dokunaklı sözlerle Mustafa Kemal Atatürk bir inancını, geleceğe inancını söylemek istiyor. Türkiye Cumhuriyeti sonsuzluğa değin nasıl yaşayacaktır? Göçerli evden, töreli devlete geldik, nasıl geldik? Nasıl geldikse, öyle yaşayacağız. "Benim ölümlü can varlığım bir gün toprak olacaktır" diyen Atatürk, ama biliyor ki, ana toprak, üzerinde bağımsızlık tüten, halk yönetimi yeşeren, devrimi çiçek açan toprak hep kalacaktır, hep yaşayacaktır. Ulus dayancası bağımsızlığın, halk yönetiminin direği cumhuriyetin, halk umulcası devrimin yaşatıcıları, savunucuları, koruyucuları, yiğit, namuslu savaşçıları olacaktır. Geleceğe inandığından Atatürk, Cumhuriyeti kendi varlığıyla eş tutmuyor, Türk ulusunun sonsuza akan varlığına bağlıyor. Söylev'inin son bölümünde demiyor mu?

"Ey Türk Gençliği! Birinci görevin Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini sonsuzluğa dek korumak ve savunmaktır."

Bu ses Türkiye'nin sesi, Türkiye'nin sesi Atatürk'ün sesidir. Atatürk'ün ardından, milyonlarca Türk'ün görevi

bu sese kulak vermek, bu sesin çevresinde Mustafa Kemal yolunda and içmektir. Atatürk'ü anmanın, anlamanın en güzel, en doğru yolu budur. Hep birden, gönülden ve yürekten Mustafa Kemal'e söz vermeliyiz yeniden: Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini korumak ve savunmak ilk görevimizdir, bu görevi senden aldık başaracağız ey ölümsüz baba, Atatürk!

Atatürkçülük nedir? Atatürk yolunun doğrultusu nedir, bu yolda gönlümüzde, kafamızda taşıyacağımız yol azığı nedir? Bir yolun doğruluğuna inanmışsak, hele bu yolun yurdumuzu, ulusumuzu güneşli dağ başına eriştireceğine inanmışsak, ilk yapacağımız iş, bu yolu açmış insanların ardını izlemektir, çığırından gitmektir, o çığırı aça aça yürümektir. Öncümüz, yol açıcımız gitmeyilen, bu yol, ayrık otu, zaman yeli, zaman eli ile örtülebilir, ama bizim işimiz, o çığırı izlemek, o çığırı ardımızdan geleceklere de açmak, bu yolu yürünür, gidilir bir ana yol haline getirmektir.

ISBN 975 - 494 - 634 - 5
97 . 06 . Y. 0105 . 1042

9 789754 946345

KDV dahil 300₀₀₀ Lira